

Kur'ân'da Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Özellikleri

Yrd. Doç. Dr. Muhittin AKGÜL

KUR'ÂN'DA
Hz. MUHAMMED'İN
(sallallâhu aleyhi ve sellem)
ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Muhittin AKGÜL

YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ

Muhittin Akgül 1963 yılında Erzurum'un Çat ilçesinde doğdu. İlk ve orta tahsilini aynı yerde yaptıktan sonra, liseyi Erzurum ve İstanbul İmam-Hatip Lisesinde tamamladı. Fakülteyi Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde, Yüksek Lisansını Dokuz Eylül Sosyal Bilimler Enstitüsünde, Doktorayı ise Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladı. Bir süre Diyanet İşlerinde vâiz olarak görev yaptıktan sonra Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesine girdi. Bir yıl Kâhire'de ilmî çalışmalarda bulundu. Hâlen Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde doçent olarak görev yapmaktadır. Evli ve üç çocuk babasıdır.

Yayınlanmış Eserleri:

1. 99 Soruda Efendimiz (s.a.s.) (Işık Yayınları)
2. Ayetler ve Hadisler Işığında Hayatımız, 1-2-3 (Işık Yayınları)
3. İdeal Toplum Açısından İsrâ Sûresi (Işık Akademi Yayınları)
4. Kur'ân İklimine Seyahat (Işık Yayınları)
5. Kur'ân İnsan ve Toplum (Işık Yayınları)
6. Kur'ân Okumanın Önemi (Işık Yayınları)
7. Kur'ân Yeni Yaklaşımlar (Işık Yayınları)
8. Kur'ân'dan Hayata Yansımalar (Işık Yayınları)
9. Kur'ân-ı Kerim'de Hazreti Peygamber (Işık Yayınları)
10. Arşın Gölgesinde Yedi Zümre (Rehber Yayınları)

KUR'ÂN'DA HZ. MUHAMMED'İN (SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEM) ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Muhittin AKGÜL

IŞIK YAYINLARI

KUR'ÂN'DA
Hz. MUHAMMED'İN
(sallallâhu aleyhi ve sellem)
ÖZELLİKLERİ

Editör
Ömer ÇETİNKAYA

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-975-8642-17-5

Yayın Numarası
100

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Mayıs 2010

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Işık Yayınları
Kısıklı Mahallesi Meltem Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.isikyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

İkinci Bölüm

HZ. MUHAMMED'İN (S.A.S.) HUSÛSİ ÖZELLİKLERİ

ÖNSÖZ

Cenâb-ı Hakk, ilk yarattığı insana aynı zamanda ilk peygamberlik görevini de vermiştir. Bundan sonra da peygamberlik müessesesi değişik dönemlerde farklı peygamberlerle devam etmiş, nihayet son Nebi Hz. Muhammed'le (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu müessese sona ermiştir.

Yüce Yaratıcı, önemli bir nimet olan aklı ve akla çeşitli sahalarda rehber olacak vahiy hakikatini insana bahşetmenin yanında, bir de kendi cinslerinden olan, kendisiyle rahatça anlaşıp kaynaşacakları ve İlâhî mesajın beşer üzerindeki en iyi yansımasını görüp rahatça örnek alacakları peygamberler göndermiştir.

Şüphesiz, Cenâb-ı Hakk'ın özel bir görev için seçtiği bu elçilerin, birer beşer olmalarının yanında, ilâhî bir eğitimden geçmelerinin kendilerine kazandırdığı bazı hususiyetler de vardır. Zaten son Kitap Kur'ân-ı Kerim'i incelediğimizde de bu gerçeğin varlığını açıkça görmemiz mümkündür.

Bu araştırmada, peygamberlik silsilesinin son halkasını oluşturan Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kur'ân-ı Kerim'de belirtilen özellikleri üzerinde durulacaktır. Bu araştırma, aslında "Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygamber" adındaki eserimizin bir

bölümünü teşkil ediyordu. Ancak daha sonra değişik ilavelerde bulunularak ve önemine binaen müstakil bir eser olarak basılmasına karar verildi. Bu araştırmada, aynı zamanda bir beşer olan Allah Resûlü'nün Kur'ân-ı Kerim'deki özellikleriyle, hem insanlardan, hem de diğer peygamberlerden farklı olan hususiyetleri ele alınmıştır. Eserin, Kâinatın Efendisi'nin önemini anlatma bakımından faydalı olmasını temenni ederiz. Gayret bizlerden, tevfik ve yardım Allah'tandır (celle celâluhû).

Doç. Dr. Muhittin AKGÜL

14.12.2001/İstanbul

GİRİŞ

Allah Teâlâ, insanlar arasından bazısını husûsî bir görev için seçmiştir. Bunlar, Allah'tan alacakları mesajları, eksiksiz ve kusursuz olarak insanlara ulaştıracak olan peygamberlerdir. Bu önemli işi yüklenecek olan kimselerin, elbette bazı özelliklerinin olması kaçınılmazdır. Kur'ân'ın pekçok âyetinde, onların Allah tarafından övüldüğüne şâhit oluruz. Onlar, Allah'ın gözetimi altında, en güzel özelliklere sâhip, akıl ve ahlâk yönüyle seçkin ve emânete karşı son derece saygılı kimselerdir.

Ancak şunu unutmamak gerekir ki, onlar da birer beşerdir. Yerler, içerler, hastalanırlar, evlenir ve çoğalırlar, sonunda da ölürler. Fakat bununla beraber onların farklı bazı özelliklerinin olması da yadırganmamalıdır. Birer insan olduklarını söylediğimiz peygamberlerin, kendilerine has bazı sıfatları vardır. Bu sıfatlarla onlar, normal insanlardan seçilip ayrılırlar. Allah'ın kendilerini bu kutsal göreve seçmeden önceki yaşayışları, diğer insanlarınkinden farklıdır. Hırsızlık, yalancılık, dolandırıcılık, putlara tapma, ahlâk dışı ilişkiler ve benzeri şeylerden uzak kalmışlardır. Eğer ahlâkî yönden düşüklük sayılan bir şeyi peygamberlikten önceki hayatlarında yapmış olsalardı, peygamber

olduktan sonra, insanları onlardan sakındırmaları güç olurdu. Sözleri muhataplarına tesir etmezdi.

Yüce Yaratıcı Yüce Beyan'da, insanlara elçi olarak gönderdiği peygamberlerin değişik üstünlük ve faziletlerini bildirmenin yanında, onların birbirlerine olan üstünlüklerine de işaret etmektedir. Nitekim: "*İşte şimdiye kadar zikrettiğimiz resûllerden kimini kimine üstün kıldık. Allah onlardan bazısına hitap buyurdu, bazısını birçok derecelerle yükseltti.*" (Bakara, 2/253) âyeti de bu hakikati haber vermektedir.

Şu kâinâtın Yüce Yaratıcısı, sâhibi ve mâliki, elbette bilerek yapıyor, hikmetle tasarruf ediyor, her tarafı görerek tedvîr ediyor, her şeyi bilerek terbiye ediyor ve her şeyde görünen hikmetleri, fâydaları irâde ediyor. Mâdem yapan bilir; elbette bilen konuşur. Mâdem konuşacak, elbette fikir ve şuur sahibiyle, konuşmasını bilenlerle konuşacak. Mâdem fikir sahibiyle konuşacak, elbette şuurluların içinde en şuurlu olan insan nev'iyle konuşacaktır. Mâdem insan nev'i ile konuşacak, elbette insanlar içinde hitap kâbiliyeti bulunan ve mükemmel insan olanlarla konuşacak. Mâdem en mükemmel ve istidâdı en yüksek ve ahlâkı ulvî ve insanlığa rehber olacak olanlarla konuşacaktır.[1] Ve konuşmuştur.

Yüce Allah'ın yarattığı her şeyin, kendine âit birtakım özelliklerinin olması tabîidir. Bitkiden hayvana, oradan insana ve insanların kendi aralarında, birini diğerinden ayırdeden bazı özellikler vardır. İnsanların arasından seçilen ve Allah'ın göndereceği vahyi tebliğ ile mükellef olan peygamberlerin de kendilerine âit bazı husûsiyetlerinin olması gâyet tabiidir. Özellikle de son peygamber olan Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), diğerlerine göre husûsi birtakım meziyetlere sahip olması, anormal bir durum değildir. İşte bu çalışmada, Kur'ân-ı Kerim'de Resûlullah'ın

---

1 Nursî, *Mektûbât*, s. 82-83.

özelliği olarak görebildiğimiz yönlerini tespit etmeye çalışacağız. Burada Kur'ân'ın bildirdiği birtakım özelliklerinin dışında kalanlara,[2] -ki bunlar *Hasâis* ve *Fezâil* kitaplarında işlenmiştir- hiç deyinmeden, sâdece âyetlerde açıkça belirtilenler üzerinde durmaya çalışacağız. Bunları da iki bölüme ayırarak ele alacağız ki, bunlar:

1. Hz. Peygamberde bulunmakla birlikte diğer peygamberlerde de bulunması mümkün olanlar,

2. Sâdece Hz. Peygambere âit olanlar.

---

2 Hz. Peygamberin hususiyetleriyle ilgili pekçok eser yazılmıştır. Bunlardan bazıları için bkz: Beyhakî, Ebûbekr Ahmed b. Hüseyn, *Delâilü'n-Nübüvve*; İsbahânî, *Delâilü'n-Nübüvve*; İbn Mulakkin, Ebû Hafs Ömer, *Ğâyetü's-Sûl fî Hasâisi'r-Resûl*; Suyûtî, *Hasâis.*

Birinci Bölüm

Hz. MUHAMMED'İN (sallallâhu aleyhi ve sellem) GENEL ÖZELLİKLERİ

HZ. MUHAMMED'İN (SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEM) GENEL ÖZELLİKLERİ

1. Beşer Olması

Kur'ân-ı Kerim'de peygamberler anlatılırken, onların özellikle birer beşer oldukları gerçeği vurgulanır. Bu önemlidir, çünkü gönderilen her peygambere özellikle bu vasfından dolayı bir itiraz gelmiştir. Değişik dönemlerdeki insanlar, kendilerine Îlâhî gerçekleri getiren bu peygamberlerden, insan üstü birtakım işlerin meydana gelmesini beklemişler ve onların kendileri gibi bir insan olmasına itiraz ederek, onları kabule yanaşmamışlardır. Halbuki İlâhî hikmet, peygamberlerin bir beşer olmasını iktizâ etmiştir. Aslında insanın bu dış yönüne bakıp aldanan ve onun yüce âlemlerle irtibat kurmasını uzak görüp, bazı üstünlüklere sahip olmasını kabul etmeyen sâdece insan olmamıştır. Daha insanlığın ilk yaratılışında, aynı tepkinin varlığı söz konusudur. İşte şu âyetler de, böyle bir itirazın, daha ilk başta şeytan tarafından ileri sürüldüğünü göstermektedir:

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ [٧١] فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ [٧٢] فَسَجَدَ الْمَلاَئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ [٧٣] إِلاَّ إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنْ الْكَافِرِينَ [٧٤] قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَاسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنْ الْعَالِينَ [٧٥] قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ "*Bir vakit Rabbin meleklere: "Ben dedi, çamurdan bir beşer yaratacağım. Onu iyice biçimlendirip ona Rûhumdan üfleyince hep birden, hürmet göstermek için ona secde ediniz." Meleklerin hepsi secde ettiler. Lakin İblis secde etmedi. O kibirlendi ve kâfirlerden oldu. Allah buyurdu: "İblis! Benim ellerimle yarattığım mahlûkuma neden secde etmedin? Gururlandın mı, yoksa kendini çok yükseklerde mi görüyorsun? İblis: "Ben ondan üstünüm, çünkü beni ateşten, onu ise topraktan yarattın" dedi.*" (Sâd, 38/71-76)

Halbuki insan, Allah'ın yeryüzündeki halifesi olmaya, (Bakara, 2/30; En'âm, 6/165) yerin, göğün ve dağların taşıyamayacağı o büyük İlâhî emaneti taşımaya ehil bir varlıktır:

إِنَّا عَرَضْنَا ٱلأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَٱلأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولاً "*Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten kaçındılar, zira sorumluluğundan korktular, ama onu insan yüklendi. İnsan bu emanetin hakkını gözetmediğinden cidden çok zalim, çok cahil bulunuyor.*" (Ahzâb, 33/72) Ancak ne var ki,

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ "*Bu itibarla, Ben onu düzenlediğim insan şekline koyduğum ve içine ruhumdan üflediğim zaman, derhal onun için secdeye kapanınız.*" (Hicr, 15/29) İlâhî beyanıyla bildirilen ve Allah'ın rûhundan bir nefhâ olan insanın, cevherine bakmamışlar ve böylelikle yanılgıya düşmüşlerdir.

"Müslümanlıktan önce Yahudiler gibi birçok din ve mezhep sahipleri, peygamberlere insânî niteliklerin üstünde, kehânet ve olayları vukûundan önce haber verme gibi sıfatları yakıştırırlardı. Telakkilerine göre onlar, her çeşit günâhı işleyebilirlerdi, ahlâksızlık yapabilirlerdi, Hattâ kâfir bile olabilirlerdi. Güya peygamber oldukları için böyle hallerde onlara bir şey lâzım gelmezdi.

Diğer taraftan Hz. Îsâ'ya inananlar onu kendilerinin kurtarıcısı bildikleri gibi, insan olmanın ötesinde bazan bir ilâh veya yarı ilâh veyahut da Allah'ın bir cüz'ü gibi telakkî ederlerdi. Hindular ise kendi önderlerini, yarım ilâh veya ilâh soyundan gelen mücessem bir ilâh veyahut da insan şekline bürünmüş bir ilâh gibi görüyorlardı. Önderlerinde her türlü ilâhî güç-kuvvet bulunduğuna inanırlardı.

İslâmiyet, bütün bu çeşit yanlış düşünceleri ve bâtıl itikadları ortadan kaldırdı. İslâm'a göre peygamber bir insandır. Allah'ın bir kuludur; aynı zamanda Allah tarafından seçilmiş, günahsız, iyi, pâk, nezih, Allah'ın kudretinden feyz almış, ilâhî destek ve yardıma eriştirilmiş, saâdet ve hidâyetin merkezi olmuş bir kimsedir."[1]

Şirkin ve sapıklığın mantığı, hiç değişmeksizin hep aynı olmuştur. Ne zaman Allah, insanlara bir peygamber göndermişse, peygamberin karşısına dikilen insanlardan hep şuna benzer itirazlar ve sorular gelmiştir: "O da bizim gibi bir insan mı? Bizim gibi yiyor, bizim gibi içiyor ve bizim gibi yatıyor! Niçin meleklerden birisi değil? Niçin ileri gelenlerden birisi olmadı? Neden zenginlik ve saltanat sahibi birisi değil?"[2] Evet, Kur'ân'ın değişik yerlerinde, peygamberlerle, kendilerine gönderilen kavileri arasında, bu türlü konuşmalar bir hayli fazladır. Meselâ Hz. Nûh ile ilgili olarak:

---

1 Nedvî, Seyyid Süleyman, *(radıyallahu anh)*, 4/126-127.

2 Sâbûnî, *(radıyallahu anh)* s. 32.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَاقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلاَ تَتَّقُونَ [٢٣] فَقَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلاَّ بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لأَنْزَلَ مَلاَئِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الأَوَّلِين إِنْ هُوَ إِلاَّ رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا بِهِ حَتَّى حِينٍ *"Bir zaman, halkını irşad etmesi gayesiyle Nûhu gönderdik de: "Ey halkım, dedi, yalnız Allah'a ibadet ediniz. Zira sizin Ondan başka yoktur Tanrınız. Gerçek bu iken hâla şirkten sakınmaz mısınız?" Halkından ileri gelen birtakım kâfirler: "Bu, dediler, sizin gibi bir insandan başka bir şey değil, böyleyken size hakim olmak istiyor." "Allah bize mesaj ulaştırmak isteseydi, böyle sizin gibi birini göndermez melaike indirirdi. Nitekim biz atalarımızdan da böyle bir şey işitmedik. Bu delinin tekinden başka biri değil. Ona biraz süre tanıyın, sonra iş aydınlanır, siz de gereğini yaparsınız."* (Mü'minûn, 23/23-25)

Hz. Hûd ile ilgili olarak:

وَقَالَ الْمَلأُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءِ الآخِرَةِ وَأَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَذَا إِلاَّ بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ [٣٣] وَلَئِنْ أَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَخَاسِرُونَ [٣٤] أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنَّكُمْ مُخْرَجُونَ [٣٥] هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ *"Onun halkından kâfir olup ahiret buluşmasını yalan sayan ve kendilerine dünya hayatında bol nimet verdiğimiz eşraf takımı: "Bu, dediler, sizin gibi bir insandan başka bir şey değil, bakanıza sizin yediklerinizden yiyor, sizin içtiklerinizden içiyor. Eğer siz, sizin gibi bir beşere itaat edecek olursanız, büyük bir kayba ve hüsrana uğrarsınız." "Ne o dediler, bu adam siz ölüp de toprak ve kemik haline geldikten sonra sizin diriltilip mezardan çıkarılacağınızı mı vaad ediyor." "Heyhat! Heyhat! Size vâdedilen şey ne kadar da uzak!"* (Mü'minûn, 23/33-36)

Hz. Mûsâ ve Hârun ile ilgili olarak:

ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَى وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ [٤٥] إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ [٤٦] فَقَالُوا أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ [٤٧] فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ "*Sonra da Mûsa ile kardeşi Hârun'u âyetlerimizle ve apaçık delille Firavun ile ileri gelen yardımcılarına gönderdik. Onlar da hakkı kabulden kibirlendiler.*

Zaten onlar kendilerini çok büyük gören bir toplum idi. Dediler ki: "Kendi kavimleri bizim hizmetçi kölelerimiz iken şimdi kalıp bizim gibi beşer olan bu iki adama mı inanacağız?" Böyle deyip onları yalancı saydılar. Kendileri de helak edilenler gürûhuna dahil oldular." (Mü'minûn, 23/45-48) söylenilen sözleri görmekteyiz. Gayet tabîi ki, önceki peygamberler için söylenilen bu sözlerin aynısı, kendilerinden sonra gelen Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) için de söylenmiştir. Müşrikler de kendilerinden öncekilerin mantığıyla hareket ederek, aynı itirazları, Hz. Peygambere karşı yapmışlardır:

وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْلاَ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُ نَذِيرًا [٧] أَوْ يُلْقَى إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلاَّ رَجُلاً مَسْحُورًا [٨] انظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلاَ يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلاً [٩] تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلْ لَكَ قُصُورًا [١٠] بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا
"*Yine: "Ne oluyor bu Peygambere, böyle Peygamber mi olur: Yemek yiyor, çarşı pazarda dolaşıyor! Bari yanında heybetli bir melek olsaydı da etrafındaki insanları korkutup uyarıda bulunsaydı!" "Yahut kendine bir hazine verilse, yahut kendisinin içinden yiyeceği bir bahçesi olsaydı!" Hasılı o zalimler: "Doğrusu siz, sadece büyülenmiş bir adamın peşine düşmüşsünüz" dediler.İşte bak senin hakkında nasıl tutarsız misaller getiriyorlar. Doğrusu onlar saptılar,*

artık asla yol bulamazlar!. Hayır ve bereketi ne muazzamdır O Zatın ki dilediği takdirde senin için bundan daha iyisini, içinden ırmaklar akan cennetleri verir. Senin için orada saraylar yaptırır. Aksine onlar kıyamet saatini yalan saydılar, Her kim O saati yalan sayarsa, bilsin ki Biz ona harlı bir ateş hazırlardık." (Furkân, 25/7-11)

وَإِذَا رَأَوْكَ إِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلاَّ هُزُوًا أَهَذَا الَّذِي بَعَثَ اللهُ رَسُولاً إِنْ كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلاَ أَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلاً *"Seni gördüklerinde mutlaka seni alaya alır ve: "Allahın, Resûlü olarak gönderdiği bu şahıs mı imiş! Bula bula bunu mu bulmuş?" derler. "Eğer biz sebat etmeseydik, nerdeyse bizi tanrılarımızdan vazgeçirteceklerdi." Ama kendilerini bekleyen azabı gördükleri vakit asıl sapanın kim olduğunu işte o zaman anlayacaklardır."*(Furkân, 25/41-42)

وَقَالُوا لَوْلاَ أُنزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِيَ ٱلأَمْرُ ثُمَّ لاَ يُنظَرُون وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلاً وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم مَا يَلْبِسُونَ *"Bir de: "Ona "bizim de görebileceğimiz bir melek gönderilmeli değil miydi?" dediler. Eğer Biz bir melek gönderseydik elbette iş bitirilmiş olur, sonra kendilerine göz bile açtırılmazdı. Şayet o elçiyi melek kılsaydık, yine onu bir adam şeklinde gösterir de düştükleri şüpheye onları yine düşürmüş olurduk."* (En'âm, 6/8-9)

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمْ الْهُدَى إِلاَّ أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللهُ بَشَرًا رَسُولاً [٩٤] قُلْ لَوْ كَانَ فِي ٱلأَرْضِ مَلاَئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنْ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولاً *"Zaten, insanların ekserisinin, kendilerine hidayet geldiği halde iman etmemelerinin başlıca sebebi: "Allah bula bula bir beşeri mi seçip halka Elçi gönderdi?" demeleridir. De onlara: "Eğer yeryüzünde uslu uslu yürüyen melekler olsaydı, ancak o takdirde biz onlara melek elçi gönderirdik."* (İsrâ, 17/94-95)

Kur'ân, Resûlullah'ın özellikle bir beşer olduğu üzerinde durarak, onun bu yönünü de nazara verir ve ona şöyle demesini emreder:

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ "*De ki: Ben de sizin gibi bir insanım. Yalnız bana şu vahyolunuyor: Sizin İlahınız, sadece bir tek İlahtır. O halde Ona yönelerek doğru yolda yürüyün, Ondan mağfiret dileyin. Ona eş, ortak uyduranların vay haline!*" (Fussilet, 41/6)

a. Peygamberlerin Beşer Olmasının Hikmeti

Yüce Allah, risâlet vazifesinin kimlere verileceğini kendisinin belirlediğini bildirerek:

أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ "*.. Allah peygamberliği kime vereceğini pek iyi bilir.*" (En'âm, 6/124), bu hususta insanların müdahalesinin söz konusu olamayacağını belirtmiştir. O, insanlara elçi olarak melekleri gönderebilirdi.[3] Ancak böyle yapmayıp, onlar gibi yiyen, onlar gibi içen, onlar gibi ihtiyaçları olan kimselerden elçiler gönderdi. O'nun böyle yapması, bir hikmete mebnîdir. Çünkü, içlerinden bir beşer olan o kimse, onların hissettiklerini hisseder, zevk aldıkları şeyden zevk alır, tecrübelerini değerlendirir, elem ve emellerini anlar, duygularını ve isteklerini bilir, ihtiyaçlarını farkeder... Bu yüzden onlara zayıf düştükleri vakit şefkat eder, eksikliklerini gördüğü zaman tamamlar, güçlenip kalkınmalarını ister, kendileriyle beraber merhale merhale ilerler, hakîki ihtiyaçlarına tesir ve teessürlerini ve bunlara nasıl karşılık verdiklerini bilir. Zîra nihayet o da kendilerinden birisidir. Hem onlar, kendilerinden bir beşer olan peygamberi kolayca taklit ederek peşinden gidebilirler. Buna yavaş yavaş kendilerini alıştırırlar. Cenâb-ı Hakk'ın farz kıldığı ve irade ettiği hükümleri tebliğ ettiği zaman

---

[3] Yüce Allah, İnsanlara peygamber olarak Şâyet bir melek göndermiş olsaydı, o da asla bir melek şeklinde olmayacak, yine bir insan şeklinde olacaktı:
وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُونَ "*Şayet o elçiyi melek kılsaydık, yine onu bir adam şeklinde gösterir de düştükleri şüpheye onları yine düşürmüş olurduk.*" (En'âm, 6/9)

o, bu hükümlerin yaşayan tercümanı, müşahhas bir kişisi olarak onlara anlatır ve onların da ahlâk ve hareketlerle ilgili bu mükellefiyetleri yerine getirmeleri imkanını vermiş olur. Peygamberin, aralarındaki yaşantısını müşâhede ederler ve bir insan olarak onu taklit etmeğe çalışırlar. Ancak bir melek olmuş olsaydı, ne onun yaptıklarını taklit etmeyi düşünürler, ne de bu konuda bir gayret sarfederlerdi. Zîra başından beri bilirlerdi ki, onun tabiatı kendi tabiatlarından çok farklıdır. Dolayısıyla hareketleri de farklı olacaktır. Bunun için de taklit edilmesi düşünülemez. Onun yaşadığı hayatı tahakkuk ettirme arzusu ve şevki bulunmazdı.[4]

b. Hz. Peygamberin Beşer Olmasına Terettüp Eden Şeyler

b1. Beşerî İhtiyaçları ve Özellikleri Taşıması

Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir beşer olduğuna göre, normal bir insanın ihtiyaç duyduğu ve insânî özellik olarak üzerinde taşıdığı bütün vasıflara sahip olması tabîi olan bir şeydir. Her insanın açlık hissi olduğu gibi, onun da açlık hissi olmuş, yemiş, içmiş, zaman zaman aç kalmış, zaman zaman da tok olmuştur. Bazan ashâbından daha fazla açlık çekmiş,[5] yiyecek bir şey bulduğunda da Allah'ın nimetlerinden istifade etmiştir.[6] O, umumiyetle günde iki defa yemiş,[7] bulamadığı zaman ise sabretmeyi bilmiştir. Yine Hz. Peygamber, diğer insanların sıkıntı duyduğu şeylerden, sıkıntı duymuş, müteessir olmuş, baş ağrısı gibi çeşitli hastalıklara maruz kalmış, tedaviye baş vurduğu olmuş[8] ve her beşer gibi o da yorulmuş, dinlenmiş ve yatmıştır.

---

4 Kutup, Seyyid, *Fî Zılâli'l-Kur'ân*, 5/2553. Ayrıca bkz: Nedvî, Seyyid Süleyman, *a.g.e.*, 4/126-136; Süleyman el-Eşkar, *er-Rüsul ve'r-Risâlât*, s. 70-73; Sâbûnî, *a.g.e.*, 29-34; Hâşimî, M.Ali, *Kur'ân'da Resûlullah*, (Çev: Nureddin Yıldız), s. 11-19.

5 Tirmizî, *Zühd* 39.

6 Buhârî, *Zühd* 29.

7 Buhârî, *Et'ime* 57-59.

8 Tirmizî, *Evsâfu'n-Nebî*, s. 291-295.

O, asla normal bir insanın ihtiyaç duyacağı şeyleri kısıtlamamıştı. Bu helâl şeyleri kendisi yaptığı gibi, yapmayıp da bunlara sırt çevirenleri de uyarmıştı. Bir defasında ashaptan üç kişi, Resûlullah'ın ibadetini sormak için onun hanımlarının yanına gitmişlerdi. Bunlara Hz. Peygamber'in ibadeti haber verilince güya bunu az görerek: "Biz nerede, Resûlullah nerede? Muhakkak ki Allah, Peygamber'nin geçmiş olan ve gelecekte işlenmesi muhtemel bulunan bütün günahlarını mağfiret etmiştir." dediler. Sonra da içlerinden birisi: "Ben geceleri daima namaz kılacağım." dedi. Diğeri: "Ben de her zaman oruç tutacağım." dedi. Üçüncüsü de: "Ben de kadınlardan ayrı yaşayacağım, hiç evlenmeyeceğim." dedi. Onlar bu söz üzerindeyken Resûlullah bunların yanına gelerek: "Siz şöyle şöyle söyleyen kimselersiniz değil mi? Fakat şunu iyi biliniz ki: Ben sizin Allah'tan en çok korkanınız ve korunanınızım. Bununla beraber ben kâh oruç tutarım kâh tutmam. Gecenin bir kısmında namaz kılarım, bir kısmında uyurum. Kadınlarla da evlenirim. (İşte benim sünnetim budur.) Her kim benim bu yolumdan yüz çevirirse, benden değildir."[9] buyurdular.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), gerek manevî hayatta, gerek sosyal hayatta bir takım görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinde, vasat bir insanın taşıyabileceği yükü ölçü almış ve en az zahmetle yapılmasını şart koşmuş, hep kolaylık gösterilmesini tavsiye etmiştir. Vahyin de irşatlarıyla o, çok iyi biliyordu ki, dinî görevler zorlaştıkça, o görevleri yapabilenlerin sayısı azalacaktır. Nihayet din hayattan kopacak ve belli bir azınlığın, belki imtiyazlı kabul edilen küçük bir zümrenin dini haline gelecekti. O, bunu istemiyordu, işinde gücünde çalışan normal insanların dini olarak müslümanlığın tabana yayılmasını istiyordu.[10]

---

9 Buhârî, *Nikâh* 1; Müslim, *Nikâh* 5; Nesâî, *Nikâh* 4; Dârimî, *Nikâh* 3; Ahmed b. Hanbel, 2/158; 3/241, 259, 285; 5/409.

10 Işık, Emin, *Örnek Aile Reisi Olarak Hz. Peygamber*, Ebedî Risâlet Sempozyumu 1, s. 35.

Şâyet Hz. Peygamber, -kendi dindarlığında- dünyadan el etek çeken münzevî bir yaşayışı tercih etseydi, dünyada hoşa giden her güzelliği ve her nimeti aşağılayan, hor ve hakir gören bir tutum izleseydi, normal insanlar onu örnek almada zorlanır, hattâ sünnetinden vazgeçerlerdi. Oysa:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللهَ كَثِيرًا "*Hakikaten, Allah'ın Resulünde sizler için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı bekleyenler ve Allah'ı çok zikredenler için en mükemmel bir nümûne vardır.*" (Ahzâb, 33/21) âyeti, istisnasız bütün müslümanlara hitap etmektedir."[11]

Bu mükemmel örnek olmanın içinde, onun evlilik hayatını da gösterebiliriz. Evet o, mükemmel bir aile reisi olarak çocuk sahibi olmuş, hanımlarıyla aralarında bir takım olağan hadiseler cereyan etmiş ve bu yönüyle de, bir insanın başından geçen olayları bizzat yaşamıştır. Çünkü bunlar, birer beşerî ihtiyaç ve özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

b2. Teklife Muhatap Olması

Hz. Peygamber, nübüvvet vazifesini yüklenmekle, Cenâb-ı Hakk tarafından insanlara getirdiği kurallardan muaf tutulmamaktadır. Bilakis onların ilk uygulandığı alan, bizzat onun şahsı ve yakınlarıdır. Zaten Kur'ân, söyleyip de, söylediği şeyleri kendileri yapmayanları hoş karşılamamış, böyle bir durumu, azap vesilesi saymıştır:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لاَ تَفْعَلُونَ [٢] كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لاَ تَفْعَلُونَ "*Ey iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemek, Allah'ın en çok nefret ettiği şeylerdendir.*" (Saf, 61/2-3) Dolayısıyla Resûlullah

---

11 Işık, *a.g.e.*, s. 36.

böyle bir durumdan uzaktır. Bu anlamda, onunla ilgili rivâyet edilen şu hadise de göstermektedir ki, mükellef olduğu şeyler, kendi aile fertlerini dahi ilgilendirse, hiçbir istisna olmaksızın onları da içine almaktadır: Bir hırsızlık hadisesiyle ilgili olarak Resûlullah'a müracaat edilmişti. Bu işi yapan kişi, soylu bir aileye mensup olduğundan affı isteniyordu. Bu durum karşısında o, kaşlarını çatmış ve şöyle buyurmuştu: "Sizden önceki milletlerin mahvolmasının sebebi şudur: İçlerinden şerefli biri hırsızlık suçunu işlediğinde onu cezasız bırakırlar; zayıf biri hırsızlık edince de, onu cezalandırırlardı. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fâtıma da hırsızlık etse, onun da elini keserdim ve cezasız bırakmazdım."[12]

اتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ الْكِتَابِ وَأَقِمْ الصَّلاَةَ "*Sana vahyedilen Kitabı okuyup tebliğ et, namazı hakkiyle ifa et...*" (Ankebût, 29/45)

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنْ السَّاجِدِينَ [٩٨] وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ
"*Ama Sen Rabb'ini hamd ile tenzih et ve secde edenlerden ol. Sana ölüm gelip çatıncaya kadar da Rabbine ibadet et.*" (Hicr, 15/98-99)

يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدْ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ
"*Ey o şanlı Peygamber! Kâfirler ve münafıklarla mücahede et. Onlara karşı sert davran. Onların varacakları yer cehennemdir. Ne kötü bir dönüş yeridir orası!*" (Tevbe, 9/73) gibi, içinde Hz. Peygambere emirler bulunan pekçok âyet vardır ki, Resûlullah'ın, Yüce Allah karşısında bir mükellefiyet sahibi oduğunu, emir ve yasaklardan muaf tutulmadığını göstermektedir.

b3. Ölümlü Olması

İnsan bir yolcudur. Ruhlar âleminden ana rahmine, oradan

12 Buhârî, *Fezâil-ü Ashâbi'n-Nebî* 18; *Enbiyâ* 54; *Hudûd* 12; Müslim, *Hudûd* 8, 9; Ebû Dâvûd, *Hudûd* 4; Tirmizî, *Hudûd* 6; Nesâî, *Sârık* 5; İbn Mâce, *Hudûd* 6; Dârimî, *Hudûd* 5; Ahmed b. Hanbel, 3/386, 395; 5/9; 6/329.

dünyaya, dünyada çocukluk, gençlik, ihtiyarlık derken kabre, kabirden haşre, haşirden ebede kadar yolculuğa devam eder.[13]

Kur'ân, كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ "*Her canlı ölümü tadacaktır...*" (Âl-i İmrân, 3/185) ifadesiyle, bütün canlıların ölümü tadacağını, bâkî kalacak olanın ise, ancak Allah olduğunu bildirir:

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ [٢٦] وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلاَلِ وَالْإِكْرَامِ "*Yerin üstünde olan herkes fanidir. Ancak senin azamet ve kerem sahibi Rabb'inin Zatı baki kalır.*" (Rahmân, 55/26-27) Hz. Peygamber de insan olduğuna göre, elbette onun için de aynı şey söz konusudur:

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ [٣٠] ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ "*Hiç şüphe yok ki Sen de öleceksin, onlar da ölecekler. Sonra da Büyük Duruşmanın olacağı kıyamet gününde Rabb'inizin huzurunda birbirinizle davalaşacaksınız.*" (Zümer, 39/30-31) Çünkü bu dünya bir ebedilik yurdu olmayıp, âdetâ bir atlama taşı mahiyetindedir ve Hz. Peygamber de burada ebediyyen kalıcı değildir:

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِيْنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ "*Senden önce hiçbir insana dünyada, ebedi hayat nasip etmedik. Sanki sen ölsen, onlar ebedi mi kalacaklar!*" (Enbiyâ, 21/34)

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَى مَعَادٍ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَى وَمَنْ هُوَ فِي ضَلاَلٍ مُبِينٍ "*Kur'ân'ı sana indirip onu okumanı, tebliğ etmeni ve muhtevasına göre hareket etmeni farz kılan Allah, elbette seni varılacak yere döndürecektir. De ki: kimin hidayet getirdiğini, kimin besbelli sapıklık içinde olduğunu Rabbim pek iyi bilmektedir.*" (Kasas, 28/85)

Ayrıca yine Kur'ân-ı Kerim'de, Hz. Peygamberin ancak bir peygamber olduğu ve ondan önce de peygamberlerin geldiği belirtilerek, ölümlülüğüne dikkatler çekilmiştir:

---

[13] Nursî, *Mesnevî-i Nûriye*, (Çev: Abdulmecid Nursî), s. 204.

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِيْن مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللهَ شَيْئًا وَسَـيَجْزِي اللهُ الشَّاكِرِينَ [١٤٤] وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلاَّ بِإِذْنِ اللهِ كِتَابًا مُؤَجَّلاً وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ ٱلآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ "*Muhammed, sadece Resûldür, elçidir. Nitekim Ondan önce de nice resûller gelip geçmiştir. şayet o ölür veya öldürülürse, Siz hemen gerisin geriye dinden mi döneceksiniz? Kim geri döner, dinden çıkarsa, bilsin ki Allah'a asla zarar veremez. Ama Allah hidayetin kadrini bilip şükredenleri bol bol mükâfatlandıracaktır. Allah izin vermedikçe hiçbir kişi ölemez. Bu belli bir vakte bağlanmış, takdir edilmiştir. Her kim dünya mükâfatını isterse, kendisine dünyalık bir şeyler veririz. Kim ahiret mükâfatı isterse ona da bundan veririz. Biz, şükredenleri elbette ödüllendireceğiz.*" (Âl-i İmrân, 3/144-145) Hz. Peygamber de şu sözüyle, kendisinin bir misâfir olduğunu ve bu dünyada ebedî kalamayacağını ifade etmişlerdir: "Dünya ile benim ne alakam var. Ben, dünyada bir ağaç altında gölgelenip de bırakıp giden bir yolcu gibiyim."[14]

b4. Gaybı Bilip-Bilmemesi

Bir şeyi görememek, bilememek gibi sınırlılıklar insan için söz konusudur, gayb ve şehâdet kavramları da insan açısından değer taşır. Allah'ın görülemeyeceği, bilgisinin ihâta edilemeyeceği, fiillerinin nasıl gerçekleştiğinin tam olarak bilinemeyeceği meselesi, Kur'ân'ın çeşitli âyetlerinde işlenir. Şu halde Allah Teâla, insan için görülemeyen, Zât'ı hakkında bilgi sahibi olunamayan Yaratıcı Varlık olduğuna göre, Allah'ın insan için gayb olduğunu söylemekte bir hata olmasa gerektir.[15]

---

14 Tirmizî, *Zühd* 44; İbn Mâce, *Zühd* 3; Ahmed b. Hanbel, 1/301.

15 Albayrak, Halis, *Kur'ân'da İnsan-Gayb İlişkisi*, s. 157.

İnsan, zaman ve mekan engeli veya varlık şartları açısından sınırlılığına bağlı olarak gayb hadisesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Gayb, insanın, kendinden ve görünür âlem (şehâdet âlemi)den başlayarak, fizik ötesi alana kadar uzanan bir yelpazede karşılaştığı bir olgudur.[16] Bir tanım getirmek zorunda kalırsak şöyle diyebiliriz: "Gayb, fizik veya fizik ötesinde olsun, insanın kalbiyle farkına varabildiği, hissedebildiği fakat göremediği, duyular ve zihin yoluyla hakkında kesin nesnel bilgiye sahip olamadığı her şeydir."[17]

Kur'ân-ı Kerim'de, gayb ile ilgili âyetlere baktığımızda, hiç kimsenin gaybı bilemeyeceği gerçeği üzerinde durulduğunu görmekteyiz:

قُلْ لاَ يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَاْلأَرْضِ الْغَيْبَ إِلاَّ اللهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ
"*De ki: "gerek göklerde gerek yerde olanlardan hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir." Dolayısıyla, onlar ne zaman diriltileceklerini de bilemezler.*" (Neml, 27/65),

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لاَ يَعْلَمُهَا إِلاَّ هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلاَّ يَعْلَمُهَا وَلاَ حَبَّـةٍ فِي ظُلُمَاتِ اْلأَرْضِ وَلاَ رَطْـبٍ وَلاَ يَابِـسٍ إِلاَّ فِي كِتَـابٍ مُبِينٍ "*Bilinmeyen nice hazineler ve görünmeyen gayb aleminin anahtarları O'nun yanındadır. Onları kendisinden başkası bilemez. Karada ve denizde ne varsa hepsini O bilir. Onun haberi olmadan bir tek yaprak bile düşmez. Yer altı tabakalarının karanlıkları içindeki tek bir tane, hasılı yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın.*" (En'âm, 6/59)

قُلْ لاَ أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَائِنُ اللهِ وَلاَ أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلاَ أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلاَّ مَا يُوحَى إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي اْلأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَفَلاَ تَتَفَكَّرُونَ "*De ki: "Ben, size Allah'ın hazîneleri benim yanımdadır" demiyorum. Gaybı da bilmem. Size ben melek olduğumu da söylemiyorum. Bana ne vahyediliyorsa, ben*

16 Albayrak, a.g.e., s. 158.
17 Albayrak, a.g.e., s. 158-159.

ancak ona tabi olurum" De ki: "Kör, görenle bir olur mu? Hiç düşünmüyor musunuz?" (En'âm, 6/50),

قُلْ لاَ أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلاَ ضَرًّا إِلاَّ مَا شَاءَ اللّٰهُ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لاَسْتَكْثَرْتُ مِنْ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِي السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلاَّ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ "*De ki: "Ben kendim için bile Allah dileme-dikçe hiçbir şeye kadir değilim: Ne fayda sağlayabilirim, ne de gelecek bir zararı uzaklaştırabilirim. Şayet gaybı bilseydim elbette çok mal mülk elde ederdim, bana hiç fenalık da dokunmazdı. Ama ben iman edecek kimseler için sadece bir uyarıcı ve bir müjdeleyiciyim."* (A'râf, 7/188),

وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ الرُّوحِ قُلْ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ الْعِلْمِ إِلاَّ قَلِيلاً "*Bir de sana "rûh" hakkında soru sorarlar. De ki: "Rûh Rabb'imin emrindedir, Onun bileceği işlerdendir. Size sadece az bir ilim verilmiştir."* (İsrâ, 17/85)

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لاَ يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلاَّ هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لاَ تَأْتِيكُمْ إِلاَّ بَغْتَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ "*Sana kıyametin ne zaman geleceğini sorarlar. De ki: "Onun ne zaman geleceğine dair bilgi yalnız Rabb'imin nezdindedir. Vaktini Ondan başkası açıklayamaz. O kıyamet öyle bir meseledir ki, ne göklerde ve ne de yerde ona tahammül edecek hiç kimse yoktur!"*

O size ansızın gelecektir. Sen sanki onu biliyormuşsun gibi onu sana soruyorlar. De ki: "Ona dair gerçek bilgi yalnız Allah'ın nezdindedir; ama insanların çoğu bunu bilmezler." (A'râf, 7/187)[18]

Bu âyetlerde anlatılan gaybı bilememenin herkese şâmil olduğu anlaşılmaktadır. Ancak başka bir âyette de, Allah'ın dilediği birtakım peygamberleri, gaybe muttali kıldığı görülmektedir:

---

[18] A'râf 7/187. Gayb ile ilgili diğer âyetler için bkz. Hûd, 11/49; Sâd 38/69; Hakka 69/1-2; Nâziât 79/42-45; İnfitâr, 82/17-19; Kâria, 101/1-3.

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلاَ يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا [٢٦] إِلاَّ مَنِ ارْتَضَى مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالاَتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا "*O bütün gaybı bilir. Fakat gaybларına kimseyi vakıf etmez. Ancak, bildirmeyi dilediği bir elçiye bildirir. Bu durumda o elçisinin önüne ve arkasına gözetleyiciler yerleştirir, ta ki o elçiler Rablerinin mesajlarını, o gözetleyicilerin kendilerine hakkıyla tebliğ ettiklerini kesin olarak bilsinler. Doğrusu Allah, kullarının nezdinde ne var ne yoksa herşeyi ilmiyle ihata etmiş, her şeyi bir bir kaydetmiştir.*" (Cin, 72/26-28)

Bu âyetin delâletine göre Allah, gaybına hiç kimseyi muttalî ve hâkim kılmaz. Ancak seçtiği ve emin kıldığı Resûl müstesnadır. Ona, önünden ve arkasından korucular koyar, temin eder ve o şekilde ona görmediği ve bilmediği bazı gaybları vahyeder, haber verir; haberin içeriği o Resûlün yanında hazır olmadığı, görünmediği halde, vahy ve haber, fiili bir şekilde görünür ve hayır bulunur. Ve onun bizzat bilmediği gayb, bu sayede âyet ve alâmetiyle bildiği olur. Vasıta ile de olsa, bilinen şey her yönüyle gayb olmaz. Bilinen mutlak gayb değil, haber verilen gaybtır. Bunun içindir ki beşer ilminin hepsi bir haber, bir önerme mahiyetinde ortaya çıkar ve beşer ilminin hakkı, haber vermesi, hakkın zatı değil, âyet ve alâmetlerinin kalpte hazır olmasıyla bir kelâmî delâlettir. Vahiy, Allah kelamı olan Hakk'ın âyetlerinin kalbe girmesidir. Peygamberlik de Allah'tan vahiy almak ve gereğince amel etmekten ibarettir. Peygamber, vahiy ile Hakk'ın âyetlerini görür ve haber verir. [19]

Bütün bunların ışığı altında diyebiliriz ki, Resûlullah'ın mutlak olarak gaybı bilmesi mümkün değildir. Ancak Allah'ın dilediği bazı gaybî haberleri ona bildirmesi, âyetten anlaşılan bir neticedir. Nitekim

---

[19] Elmalılı, *a.g.e.*, 3/432.

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلاَ قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ *"İşte bunlar gayb olan birtakım haberlerdir. Onları sana Biz vahyediyoruz. Halbuki bu vahiyden önce onları ne sen, ne de milletin bilmezdiniz. Öyleyse onların red ve inkârlarına karşı sabret, dişini sık ve şüphen olmasın ki hayırlı akıbet müttakilerindir. (Sonunda kazananlar, Allah'ı sayıp O'nun emirlerini çiğnemekten sakınanlar olacaktır)"* (Hûd, 11/49) âyetinde de, Hz. Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) gayba âit bazı şeylerin bildirildiği haber verilmektedir. Resûlullah'ın, ümmetinin geleceği, kıyâmet ahvâli vs. ile ilgili vermiş olduğu bazı haberleri de, bu neviden düşünebiliriz.[20]

b5. Güç ve Kuvvetinin Sınırlı Olması

Hz. Peygamber, bir beşer olması münâsebetiyle, belli bir güç ve kuvvete sahiptir ki bu, hiçbir zaman İlâhî takdirin önüne geçememiştir. O, kendisi için dahi meşîet-i İlâhinin dışında bir fayda ve zarara malik değildir. Mekke'li müşrikler, ondan gaybtan haber vermesini ve kendilerine çok mal-mülk ve büyük saltanat kazandırmasını isteyince, Resûlullah, gücünün sınırlı olduğunu ve bilgisinin azlığını bildirerek, her kulun böyle olacağını, tam kudretin ve her şeyi kuşatan ilmin, ancak Allah'a âit olduğunu, kulda böylesi bir ilmin ve kudretin bulunamayacağını beyan etmiştir:[21]

قُلْ لاَ أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلاَ ضَرًّا إِلاَّ مَا شَاءَ اللّٰهُ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لاَسْتَكْثَرْتُ مِنْ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِي السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلاَّ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ *"De ki: "Ben kendim için bile Allah dilemedikçe hiçbir şeye kadir değilim: Ne fayda*

[20] Hadis kitaplarının Fiten ve Melâhim bölümleri, Hz. Peygamberin bu çeşit sözlerinin bir araya toplandığı yerlerdir. Bu konuyla ilgili olarak İbn Kesîr'in *el-Bidâye ve'n-Nihâye* isimli eserinin Fiten ve Melâhim bölümleri bir hayli geniş ve önemlidir. Ayrıca bu bölümler, müstakil iki cilt halinde, tahkiki de yapılarak, Dâru'l-Hadîs tarafından 1986 da Kâhire'de basılmıştır.

[21] Râzî, *Tefsîr*, 15/68.

sağlayabilirim, ne de gelecek bir zararı uzaklaştırabilirim. Şayet gaybı bilseydim elbette çok mal mülk elde ederdim, bana hiç fenalık da dokunmazdı. Ama ben iman edecek kimseler için sadece bir uyarıcı ve bir müjdeleyiciyim." (A'râf, 7/188),

قُلْ لاَ أَمْلِكُ لِنَفْسِــي ضَرًّا وَلاَ نَفْعًا إِلاَّ مَا شَــاءَ اللّٰهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَلاَ يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلاَ يَسْتَقْدِمُونَ "*De ki: "Ben kendi kendime bile, Allah'ın dilediğinden başka ne bir zararı savma, ne de bir fayda celbetme imkânına sahip değilim. Her ümmetin belirlenmiş bir vakti vardır. Artık o vâdeleri gelince, onu ne bir saat ileri, ne de bir saat geri alamazlar."* (Yûnus, 10/49)[22]

إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ "Sen dilediğin kimseyi doğru yola eriştiremezsin, lakin ancak Allah dilediğini doğruya hidayet eder. O hidayete gelecek olanları pek iyi bilir." (Kasas, 28/56)

2. İtaba Muhatap Olması

Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygamberin, bazı davranışlarından dolayı, İlâhî ikazlara muhatap olduğunu görmekteyiz. Burada bunları ele alarak, yapılan ikazların ne anlama geldiğini incelemeğe çalışacağız:

a. Bedir Esirleri

Müşriklerle müslümanlar arasında cereyan eden Bedir savaşında, müslümanlar gâlip gelmişler ve onlardan esirler almışlardı. Müslümanlar ilk defa böyle bir durumla karşı karşıya kalmışlardı. Bununla ilgili olarak vahiy de gelmediğinden, ne yapılacağı durumu kesinlik kazanmamıştı. İşte böyle bir ortamda Hz. Peygamber, durumu neticeye bağlamak için istişâreye baş vurdu. Önce Hz. Ebûbekr'e fikrini sordu. Ondan şu cevabı aldı: "Ya

---

22 Yûnus 10/49. Ayrıca bkz: Mâide, 5/41; Cin 72/21.

Resûlellâh! Bunlar senin kavmin, kabilen ve senin milletindir. Gerçi sana ve müslümanlara etmedik kötülük bırakmadılar. Fakat sen, af yolunu tutar ve bunları affeder, boyunların vurmaz ve bunları serbest bırakırsan, gönüllerini kazanır ve bunların hidâyete ermesine vesile olursun. Benim kanaatim, bunların affedilmesi yönündedir."

Daha sonra da Hz. Ömer'e fikrini sordu. O da: "Ya Resûlellâh! Şu anda elimizdeki esirler, Mekke'nin ileri gelenleridir. Bunlar öldürülürse, bir daha küfür belini doğrultup bizim karşımıza çıkamaz. Dolayısıyla bunların öldürülmesi gerekir. Hattâ her müslümana, kendi yakınını ver, onu bizzat o öldürsün. Ver Akil'i, Ali öldürsün, Abdurrahman'ı ver, babası Ebûbekr öldürsün, falan akrabamı da bana teslim et, onu da ben öldüreyim."[23] demiştir. Onların bu düşüncelerine karşı Hz. Peygamber: "Ya Ebâbekr! Sen aynen atam Hz. İbrâhim'e benziyorsun. (Nasıl ki, kavmi ona her türlü kötülüğü yapmış, hattâ onu ateşe atmıştı. Halbuki o ellerini kaldırıp Rabb'ine) şöyle duâ etmişti:

رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ "*Ya Rabbi, doğrusu onlar (putlar) insanların birçoğunu saptırdılar. Artık bundan sonra kim bana tabi olursa, o bendendir. Kim de bana karşı gelirse o da senin merhametine kalmıştır, şüphesiz Sen Gafursun, Rahimsin.*" (İbrâhim, 14/36), Ve yine sen Îsâ'ya benziyorsun. (Kavmi ona her türlü ezâ ve cefâyı revâ gördü. Halbuki onun duâsı da şuydu):

إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ "*Eğer onları cezalandırırsan, şüphe yok ki onlar Sen'in kullarındır. Onları affedersen, Aziz-u Hakim: Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibi ancak Sensin.*" (Mâide, 5/118)

---

23 Müslim, *Cihâd* 58; Ahmed b. Hanbel, 1/31-32; Vâhidî, *a.g.e.*, s. 238-241; Suyûtî, *Esbâb-ı Nüzûl*, s. 141.

"Ya Ömer! Sen de Nûh gibisin ki, o şöyle demişti:

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لاَ تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا *"Nûh: "Ya Rabbî, dedi, yeryüzünde dolaşan bir tek kâfir bile bırakma!"* (Nûh, 71/26) Ve sen aynı zamanda Mûsâ gibisin ki, o da şöyle demişti:

وَقَالَ مُوسَى رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالاً فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَلاَ يُؤْمِنُوا حَتَّى يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ *"Musa: "Ey bizim Rabb'imiz!" dedi. "Sen Firavun ile onun ileri gelen adamlarına dünya hayatında muazzam zinet, haşmet ve servet verdin. Onlar kullarını senin yolundan saptırsınlar diye mi, ya Rabbena? Ey bizim büyük Rabb'imiz, mahvet, sil süpür onların servetlerini ve kalplerini şiddetle sık; belli ki o acı azaba girmedikçe onlar imana gelmeyecekler."* (Yûnus, 10/88) buyurmuştur.[24] Neticede Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) af yolunu tutmuş ve Hz. Ebûbekr'in düşüncesi istikametinde karar vermişti. Bu durumu Hz. Ömer şöyle anlatmaktadır: Karar verildi. Ben bir iş için oradan ayrılmıştım. İşimi görüp döndüğümde bir de ne göreyim, Resûlullah ve Ebûbekr hıçkıra hıçkıra ağlıyorlar. Sordum: "Niçin ağlıyorsunuz?" Cevap verecek halleri kalmamıştı. Durmadan ağlıyorlardı. Israr ettim: "Söyleyin ben de ağlayayım." dedim. Ve bana Enfâl sûresinin

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ .. لَوْلاَ كِتَابٌ مِنَ اللّٰهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلاَلاً طَيِّباً وَاتَّقُوا اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ *"Bir Peygamberin, dünyada zafer kazanıp küfrü zelil kılmadıkça, esirler edinip onları fidye karşılığında serbest bırakması uygun düşmez. Siz dünya metaını istiyorsunuz. Allah ise âhireti kazanmanızı istiyor. Allah, Azizdir, Hakîmdir: Üstün kudret,*

24 Ahmed b. Hanbel, 1/383; Vâhidî, *a.g.e.*, s. 238-241; Kurtubî, *a.g.e.*, 8/47; Râzî, *Tefsîr*, 15/157; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 4/32-33.

tam hüküm ve hikmet sahibidir. Eğer yanılma neticesi verilen hükümlerden ötürü azap etmeyeceğine dair Allah'ın Levh-i Mahfuz'da yazdığı daha önceki bir hüküm olmasaydı, aldığınız fidyeden dolayı size büyük bir azap dokunurdu. (Ama bundan böyle fidyeyi ve ganimeti size mübah kıldım) artık aldığınız ganimetleri helal ve hoş olarak yeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Gerçekten Allah Gafurdur, Rahimdir: Affı ve ihsanı boldur." âyetlerini okudu. İşte o itap görünümlü ikaz âyetleri bu münâsebetle nâzil olmuştu..."[25]

Bu âyetlerle ilgili olarak şunları söylemek mümkündür: Buradan açıkça anlaşılmaktadır ki, yukarıdaki âyetler nâzil olmadan evvel, savaş esirleriyle ilgili herhangi bir hüküm söz konusu değildi. Zaten bir hüküm olmuş olsaydı, Hz. Peygamber onu uygular ve kimseyle istişare etmezdi.[26]

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ "Bir Peygamberin, dünyada zafer kazanıp küfrü zelil kılmadıkça, esirler edinip onları fidye karşılığında serbest bırakması uygun düşmez." ifadesi, esir almanın meşru olduğunu; ancak ne var ki bunun, daha önce yeryüzünde ağır basma, hâkimiyet kurma şartına bağlandığını gösterir. Âyetteki حَتَّى يُثْخِنَ ibaresiyle öldürmek ve şiddetli bir korku salmak anlamı kasdedilmiştir. Ashâbın, Bedir Savaşında büyük bir müşrik topluluğunu öldürmesinde bir şüphe yoktur. Yeryüzünde hâkimiyet kurmanın şartı, bütün müşrikleri öldürmek demek değildir. Ayrıca sahâbeler, bu kadar insanı öldürdükten sonra bir grubu esir almışlardır. Halbuki âyet, yeryüzünde hâkimiyet kurduktan sonra esir almanın meşrûiyetini göstermektedir. Binâenaleyh bu âyet, ihtivâ ettiği hükme göre, sarih bir şekilde esir almanın câiz olduğuna delâlet etmektedir. Dolayısıyla

---

25 Müslim, *Cihâd* 58; Ahmed b. Hanbel, 1/31-32; Vâhidî, *a.g.e.*, s. 238-241; Râzî, *Tefsîr*, 15/158.

26 Hadîdî, *İsmetü'l-Enbiyâ* s. 445.

buna göre, esir almanın bir ma'siyet olduğu neticesi, bu âyetten çıkarılamaz. Bu görüşü:

فَإِذا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّى إِذَا أَثْخَنتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللهُ لاَنتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لِيَبْلُوَ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ "*İmdi kâfirlerle savaşta karşılaştığınız zaman hemen boyunlarını vurun. Nihayet onları iyice mağlup edince, bağı sık tutun, onları esir alın. Savaş bitince onları ister lutfen karşılıksız salıverir, ister fidye alarak bırakırsınız. Durum şu ki: Allah dileseydi, onlardan intikamlarınızı alır, onları cezalandırırdı. Fakat O, sizi birbirinizle denemek için savaşı emrediyor. Allah yolunda öldürülenler var ya, Allah onların yaptıklarını asla zayi etmeyecek, boşa çıkarmayacaktır.*" (Muhammed, 47/4) âyeti de desteklemektedir.[27]

Konu ile ilgili hüküm, şâyet bütünüyle hatâlı olsaydı, Yüce Allah, onu ortadan kaldıran bir hükmü de peşinden verirdi. Yani esirlerin öldürülmesini ve onlardan alınanların geri verilmesini emrederdi. Ayrıca diyoruz ki, Bu, böyle olmadığı gibi, âyet-i kerîme de:

فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلاَلًا طَيِّبًا "*Artık aldığınız ganimetleri helal ve hoş olarak yeyin.*" (Enfâl, 8/69) buyruluyor. Böylece anlıyoruz ki, bu hükümde kesinlikle hata söz konusu değildir.[28] Ayrıca Resûlullah, bir tevbe ve istiğfar cihetine gitmemiştir. Bu, geçmişteki uygulamanın bir günah olmadığını gösterir. Vâcibin terkinden dolayı bir kınama gelebileceği gibi, daha iyinin terkinden dolayı da bir kınama gelebilir. O sıradaki en iyi, en doğru olan, düşmanın işini bitirmek, fidye almamaktı. Tabîi bunun da sebebi tamahı önlemek ve kavgaya son vermekti. Eğer bu en iyi, en doğru birşey olmasaydı, Hz. Peygamber hiç şüphesiz bunu ashâba havale etmezdi.[29]

---

27 Râzî, *Tefsîr*, 15/158.

28 Râzî, *Peygamberlerin Masumiyeti*, s. 169.

29 Râzî, *a.g.e.*, Aynı yer.

تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا "*..Siz dünya metaını istiyorsunuz..*" ifadesi ise çoğunluğa bir hitaptır. Bu hitap, mal hevesine kapılan topludadır. [30] Şâyet Resûlullah'a olmuş olsaydı, "*türîdu veya yürîdu*" şeklinde gelirdi.[31] "Eğer yanılma neticesi verilen hükümlerden ötürü azap etmeyeceğine dair Allah'ın Levh-i Mahfuz'da yazdığı daha önceki bir hüküm olmasaydı, aldığınız fidyeden dolayı size büyük bir azap dokunurdu..." âyetinin anlamının ise: "Ganimetlerin helâl kılındığına dair önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, söz konusu fidyeyi aldığınız için sizi kesin azaba uğratırdım." şeklinde olduğu söylenmiştir.[32]

Cenâb-ı Hakk, düşmanlarıyla ilk defa karşı karşıya gelen müslümanları, hakkında açık herhangi bir nas olmayan bir konuda, kendi başlarına bırakmak suretiyle terbiye etmiştir ki, hatâ edip de bundan dolayı bir ikaz söz konusu olunca, bütün hayatları boyu dikkatli davransınlar ve hatâya düşmemeye daha çok gayret göstersinler. [33]

Böyle bir ikazdan şu sonuçlar çıkarılabilir: 1.Bu ikazla Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir beşer ve aynı zamanda bir kul olduğu, peygamber olmasının asla onu hata etmeyen bir konuma çıkarmayacağı vurgulanmış, böylece Hristiyanların kendi peygamberleri hakkında yanıldıkları gibi, mü'minlerin de kendi peygamberleri hakkında bir ifrata düşmemeleri tenbih edilmiştir. 2.Bununla Resûlullah'ın vahyi tebliğdeki güvenirliliği ve Allah'tan indirilen şeyleri asla gizlemediği vasfı ön plana çıkartılmıştır. Çünkü şâyet o bir şey gizleyecek olsaydı, kendisine ikaz mahiyetinde gelen bu âyetleri gizlemiş olurdu. 3.Aynı zamanda burada,

---

30 Râzî, *a.g.e.*, Aynı yer; Hadîdi, *a.g.e.*, s. 447.

31 Âlûsî, *a.g.e.*, 10/33; Hadîdi, *a.g.e.*, s. 447.

32 Zemahşerî, *a.g.e.*, 2/236; Kurtubî, *a.g.e.*, 8/50; Râzî, *a.g.e.*, s. 170; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 4/34; Şevkânî, *a.g.e.*, 2/325; Zuhaylî, *a.g.e.*, 10/76.

33 Hadîdi, *a.g.e.*, s. 448.

Hz. Peygamberin ümmetinin, karşılaşmış oldukları ve hakkında kesin bir delil bulunmayan konularda ictihada, i'mâl-i fikir etmelerine bir teşvik vardır.[34]

b. Abdullah b. Ümmü Mektûm Meselesi

Abese sûresinin inmesine vesile olan olay, özetle şöyledir: Resûlullah, Kureyş'in ileri gelenleriyle beraber oturmuş, onlara İslâm'ı anlatıyordu. Ve onların müslüman olmalarını çok arzu ediyordu. İşte tam bu sırada içeriye Abdullah b. Ümmi Mektum isimindeki âma şahıs girerek, Hz. Peygambere bazı sorular sordu. Resûlullah o sırada diğerleriyle meşgul oluyordu. Sözünün kesilmesini istemediğinden, aynı zamanda zaten müslüman olan bu şahsa karşı, yüzünü çevirerek ona cevap vermedi. Onlarla konuşmasını bitirip de kalkacağı esnada Abese sûresi nâzil oldu.[35]

عَبَسَ وَتَوَلَّى [١] أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى [٢] وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى [٣] أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى [٤] أَمَّا مَنْ اسْتَغْنَى فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّىوَمَا عَلَيْكَ أَلاَّ يَزَّكَّى [٧] وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى [٨] وَهُوَ يَخْشَى [٩] فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى "*Yanına görmeyen (âma) biri geldi diye yüzünü ekşitti ve sırtını döndü. Ne bilirsin, belki de alacağı öğütle arınacaktı. Yahut nasihatı dinleyip ondan yararlanacaktı. Ama irşada ihtiyaç duymayana ise, ona dönüp itibar ediyorsun. Halbuki kendisi arınmak istemiyorsa onun arınmamasından sana ne! Fakat Allah'a saygı duyarak sana şevkle koşa koşa gelenle sen ilgilenmiyorsun.*" (Abese, 80/1-10)

Rivâyetten de anlaşıldığı üzere, Hz. Peygamber kendisine soru sorulduğu esnada, çok önemli bir iş olan Kureyş ulularının imana gelmesiyle meşguldü. Öteden beri onların inanmasını cân-u gönülden arzuluyordu. Şâyet toplumun ileri gelen bu insanları inanacak

---

[34] Hadîdi, *a.g.e.*, s. 450-455.

[35] Tirmizî, *Tefsîr-u Sûre* (81) 1; Taberî, *Tefsîr*, 30/65-66; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 8/342-343; Şevkânî, *a.g.e.*, 5/386.

olursa, diğerlerinin de rahatça inanacaklarını düşünüyordu. Belki de çok önemli meseleri konuşuyorlardı. İşte tam bu esnada, sohbetin bölünmesi, başka birisinin araya girmesi ve hele giren bu insanın, zaten müslüman olması, -ki onun sorularına cevapların bilahare verilebilmesi imkanının olması- düşüncesinin, Resûlullah'ı böyle bir davranışa sevketmiş olması gayet normaldir.

Her makamın bir edep ve kuralı vardır. Dolayısıyla Allah'ın huzurunda, herhangi bir varlığın huzurunda duruluyormuş gibi durulmaz. Aynı şekilde O'nun elçisinin yanında da belli kurallar, yine Kur'ân tarafından belirtilmiştir. Ne zaman yanına girileceği, yanında ne kadar oturulacağı,[36] ses tonunun nasıl ayarlanacağı[37] gibi hususlar bunlardandır. Bu olayda cereyan eden davranışta, bir yönüyle bazı kuralların aşıldığı da açıktır. Binaenaleyh, böyle bir durumda Hz. Peygamberin, daha önemli bir işle meşgul iken, tâlî sayılabilecek bir konuma çekilmesi elbette normal değildir. Ve o da pek tabîi olarak ikinci derecedeki bir işi bırakmış, en önemliye yönelmiştir. Bu yönüyle Resûlullah açısından, bu davranış, yanlış bir davranış da değildir.

Bununla birlikte bu olaya, farklı bir açıdan bakan bazı âlimler de vardır ki, onların düşünceleri de şöyledir: "Halbuki onun arınmamasından sana ne!" şeklindeki bir hitabın, Resûlullah'a yapılması uygun değildir. O zaman onun, kavminin imana gelmesi

---

36 Şu âyet buna işaret etmektedir:
"Ey İman Edenler! Peygamberin evlerine, yemeğe davet edilmeksizin girip de yemek vaktini beklemeyin. Fakat davet edildiğiniz zaman girin. Yemeği yiyince de hemen dağılın. Orada sohbete dalmayın. Çünkü bu hareketiniz, peygambere eziyet veriyordu. O da size birşey söylemekten utanıyordu..." (Ahzâb, 33/53)

37 *"Ey inananlar! Seslerinizi, Peygamberin sesini bastıracak şekilde yükseltmeyin. Farkına varmadan, işlediklerinizin boşa gitmemesi için, Peygambere birbirinize bağırdığınız gibi yüksek sesle bağırmayın. Seslerini Peygamberin yanında kısan kimseler, Allah›ın gönüllerini takva ile sınadığı kimselerdir. Onlara mağfiret ve büyük ecir vardır.Sana odaların ötesinden seslenenlerin çoğu akletmeyen kimselerdir."* (Hucurât, 49/2-4)

yolundaki aşırı isteğinden vazgeçmesi gerekirdi. Halbuki bu, onun gönderiliş sebebidir.Yani kavmini imana çağırmak ve onları uyarmak için gelmiştir. Kaldı ki sözkonusu hitabın Resûlullah'a yönelik yapıldığını kabul etsek bile bu davranışın günah olduğunu kabul etmeyiz. Bunu açacak olursak, Yüce Allah, peygamberini yüce ahlâkla tavsif etmiştir:

وَإِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ "*Ve Sen pek yüksek bir ahlâk üzerindesin!*" (Kalem, 68/4),

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنْ اللهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِـي ٱلأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ "*İnsanlara yumuşak davranman da Allah'ın merhametinin eseridir. Eğer katı yürekli kaba biri olsaydın insanlar senin etrafından dağılıverirlerdi. Öyleyse onların kusurlarını affet, onlar için mağfiret dile, ve işleri onlarla müşavere et, bir kere de azmettin mi, yalnız Allah'a tevekkül et. Allah muhakkak ki mütevekkilleri sever.*" (Âl-i İmrân, 3/159) ve

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ "*İşte bunun içindir ki ey Resûlüm, Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik.*" (Enbiyâ, 21/107) Çok nadir bazı hallerde bu güzel vasıfların zıddına bir davranışta bulunduklarında ise uyarılıyor ve böyle bir şeyin kendilerinden beklenilmediği hatırlatılıyor. Tabîi bu, en iyinin terki hükmüne giriyor. Bu olayda yapılan davranış Hz. Peygambere çok ağır gelmiş ve böylece âmâdan yüz çevirmişti. Ardından da Yüce Allah bu davranıştan onu menetmiş ve kendisine, zengin-fakir, itibarlı-itibarsız kim gelirse gelsin, aynı şekilde ilgilenmesini emretmiştir. Çünkü onun daveti insanlığın tümüne ve her kesiminedir. Kabul etsin veya etmesin hiç kimseyi ayırmadan davetini duyuracaktır.[38]

---

[38] Râzî, *Peygamberlerin Masumiyeti*, s. 175-176; Hadîdi, *a.g.e.*, s. 440.

Bu sûrede "*Abese*" ve "*Tevellâ*" fiillerinin fâili Hz. Peygamber olmayıp, Velid b. Muğîre'dir. "*Abese*" fiili Kur'ân-ı Kerim'de iki yerde geçmekte olup, biri bu sûrede, diğeri ise Müddessir sûresinde bir kâfir için kullanılmıştır. Devamlı mütebessim olan Allah Resûlü için "*Yüzünü ekşitti, ekşidi*" gibi bir ifadenin kullanılması mümkün değildir. Aynı şekilde "*Tevellâ*" fiili de Kur'ân'da umumiyetle kâfirlerin sıfatı olarak geçmektedir.[39] Dolayısıyla Kur'ân'ın birbiri ardına bu iki fiili, Hz. Peygamber için kullanması uzak bir ihtimaldir.[40]

Hangi şekilde olursa olsun, bu sûrede Resûlullah'ın büyük bir hatâ işlediğine dair ifade yoktur. Ancak daha uygun olanı terkettiğinden dolayı,[41] İlâhî bir ikaz vardır. Ve bununla şunlar hedeflenmiş olabilir: Fakir olan ehl-i suffenin gönlü alınmış, fakir bir mü'minin, herhangi bir zenginden daha hayırlı olduğu vurgulanmış, fakir de olsa, bir mü'minle ilgilenmenin, başka işlerden daha önemli olduğu ihsas ettirilmiştir.[42]

c. Münafıklara İzin Vermesi

Tebük seferi, sıcak, kurak ve kıtlığın had safhada olduğu bir mevsimde yapılmıştı.[43] Bu sefer öncesi münafıklar: "Muhammed, Bizans İmparatorluğunu oyuncak mı sanıyor? Arkadaşlarıyla beraber yakalanıp, esir edileceklerini görür gibi oluyoruz! Bu kadar sıcak bir zamanda yola mı çıkılır?"[44] gibi sözlerle müslümanlar arasına tereddütler, şüpheler, korkular

[39] Bkz: Bakara 2/205; Tâhâ 20/48, 60; Necm 53/33; Meâric 70/17; Gâşiye 88/23; Leyl 92/16; Alak 96/13.

[40] Bkz: Râzî, *Peygamberlerin Masumiyeti*, s. 174-175; Hadîdi, *a.g.e.*, s. 441. Ayrıca bkz: Muhammed b. Alevî el-Hüseynî, *Muhammed el-İnsânu'l-Kâmil*,s. 104.

[41] Şevkânî, *a.g.e.*, 5/383; Zuhaylî, *a.g.e.*, 30/61.

[42] Kurtubî, *a.g.e.*, 19/213; Zuhaylî, *a.g.e.*, 30/62.

[43] İbn Hişâm, *a.g.e.*, 4/159.

[44] İbn Hişâm, *a.g.e.*, 4/168.

salmaya uğraşıyorlar ve bununla güya kendilerini haklı çıkarmaya çalışıyorlardı. Bazıları da çeşitli mazeretler uydurarak, savaşa katılmamak için izin istiyorlardı. Onların bu halleri Kur'ân'da şöyle anlatılmaktadır:

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلاَفَ رَسُولِ اللّٰهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَقَالُوا لاَ تَنفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ "*Savaşa çıkmayıp Resûlullah'tan ayrılarak geride kalanlar, oturmalarından memnun olup sevince garkoldular. Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad etmekten hoşlanmayıp "Bu sıcakta sefere çıkmayın!" dediler. De ki: "Cehennem ateşi, bundan da sıcak! Ona nasıl dayanacaksınız? Bunu bir bilip anlasalar dı!*" (Tevbe, 9/81)

وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلاَ تَفْتِنِّي أَلاَ فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ "*İçlerinden bazıları: "Bana izin ver, beni fitneye ve isyana düşürme, başımı derde sokma!" der. Bilmiş ol ki, fitneye zaten kendileri düşmüşlerdir. Cehennem elbette kâfirleri her taraftan kuşatacaktır.*" (Tevbe, 9/49)

Hz. Peygamberin, kendisinden savaşa katılmamak için izin isteyenlere izin vermesi, Cenâb-ı Hakk tarafından ikaz edilmesine sebep oldu: "*Hay Allah affedesice! Sâdık olanlar sana besbelli olup yalancıları bilmeden neden onlara izin verdin? Allah'a ve âhiret gününe iman edenler, mallarıyla, canlarıyla cihad etmeleri hususunda senden izin istemez(ler). Allah, takvâ sahiplerini çok iyi bilendir. Senden ancak, Allah ve âhiret gününe inanmayan, kalpleri şek ve şüpheye düşüp de, o şüpheler içinde şaşırıp bocalayan kimseler izin isterler. Eğer onlar harbe çıkmak isteselerdi, elbette bunun için bir hazırlık yaparlardı. Fakat Allah, onların sefere çıkmalarını istemedi. Kendilerini alıkoydu. Onlara: "Oturun oturanlarla beraber" denildi.*" (Tevbe, 9/44-46)

Resûlullah'ın bu davranışının İlâhî bir ikaza vesile olması ve "burada af kelimesinin kullanılması, onun bir günah işlediğini gösterir."[45] diyenler olmuşsa da, bu görüş doğru bulunmamış ve: "Belki bizler için aftan bahsedilen yerde bir günah söz konusu edilebilir; ancak enbiyâ için affın sâdece iltifat ifade ettiği"[46] söylenmiştir. Şurası da bilinen bir noktadır ki Hz. Peygamber, gayb ilminden haberdar olmadığından, onların bu gizli durumlarını bilemeyeceğinden dıştan söyledikleri sözlere itibar etmesi tabî idi. Fakat gayb ilmini kemâliyle bilen Cenâb-ı Hakk, meselenin iç yüzünü bildiği için, onların yalanları üzerinden perdeyi kaldırdı. Böylelikle Hz. Peygamber, İlâhî vahiyle uyarılmış oldu ve İlâhî bağışa eriştiği de kendisine bildirildi.[47]

d. Fakirlerle İlgili Uyarının Yapılması

Kureyş'liler Resûlullah gelerek: "Senin yanında şu fakir ve miskin insanlar, köleler oturuyorlar. Biz, onlarla aynı mecliste oturmayız. Ya bize hususi bir gün ayır, ya da biz geldiğimizde onları yanından uzaklaştır."demişlerdi.[48] Resûlullah:

وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ "*Ben mü'minleri kovmam.*" (Şuârâ, 26/114) deyince, Hz. Ömer araya girerek: "Ey Allah'ın Resûlü! Onların dedikleri gibi bir yapsanız da, o zaman baksak nasıl davranacaklar!.." demiş, sonra onlar ısrar edip, bunun yazılmasını istemişler. Hz. Peygamber de bunun yazılması için, bir kağıt ile beraber Hz. Ali'yi çağırtmış.[49] İşte bunun üzerine şu âyet nâzil olmuş:

---

45 Zemahşerî, *a.g.e.*, 2/274.

46 Râzî, *Tefsîr*, 16/59; A.Mlf: *Peygamberlerin Masumiyeti*, s. 170-171. Ayrıca bkz: Elmalılı, *a.g.e.*, 4/351-352; Zuhaylî, *a.g.e.*, 10/232-233; Sâbûnî, *en-Nübüvve ve'l-Enbiyâ* s. 119-121.

47 Süleyman Nedvî, *Asr-ı Saâdet*, 4/144.

48 Taberî, *Tefsîr*, 7/262-264; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 3/254-255; Vâhidî, *a.g.e.*, s. 216-218.

49 Râzî, *Tefsîr*, 12/193; Âlûsî, *a.g.e.*, 7/158-159. Ayrıca bkz: Taberî, *Tefsîr*, 7/262-268; Kurtubî, *a.g.e.*, 6/431-434; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 3/253-255.

وَلاَ تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ
"*Sabah akşam Rablerine, sırf Onun cemaline ve rızasına müştak olarak niyaz edenleri yanından kovma. Ne sen onlardan, ne de onlar senden sorumlu değilsiniz ki o biçareleri kovup da zalimlerden olasın.*" (En'âm, 6/52)

Aynı mânâyı ifade eden diğer bir âyet de şudur:

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلاَ تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلاَ تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا "*Rabb'lerine, sırf Onun rızasını ve cemaline kavuşmayı umdukları için, sabah akşam yalvaranlarla beraber, sıkıntılara karşı candan sabret. Dünya hayatının süslerini arzulayarak sakın gözlerini onlardan başkasına çevirme. Kalbini Bizi zikretmekten gafil bıraktığımız, heva ve hevesine tabi olan ve işi hep aşırılık olan kimselere itaat etme.*" (Kehf, 18/28) Bunun üzerine Hz. Peygamber elindekini atar. Hz. Ömer de bu sözünden dolayı özür beyan eder.

Selman ve Habbab (radıyallahu anh) demişlerdir ki: "Bu âyet bizler hakkında nâzil oldu. Resûlullah bizimle beraber oturur ve biz kendisine dizimiz mübarek dizine dokununcaya kadar yaklaşırdık ve istediği zaman yanımızdan kalkardı. Sonra Kehf sûresinde:

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ
"*Rabb'lerine, sırf Onun rızasını ve cemaline kavuşmayı umdukları için, sabah akşam yalvaranlarla beraber, sıkıntılara karşı candan sabret.*" âyeti nâzil oldu. Bundan sonra Hz. Peygamber, biz kendisinden ayrılıp gitmedikçe, o aramızdan kalkıp ayrılmayı terketti ve buyurdu ki: "Ümmetimden bir toplulukla beraber nefsimi sabrettirmemi bana emreden, beni öldürmemiş olan Allah'a

hamdolsun. Hayatım da sizlerle beraberdir, ölümüm de."[50]

Zikredilen âyetlere baktığımızda, aslında Resûlullah'ın fakirleri kovması gibi birşeyin söz konusu olmadığını, ancak böyle birşeyin meydana gelmemesi için, bir uyarının yapıldığını görmekteyiz. Zîra:

فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ "*O biçareleri kovup da zalimlerden olasın.*" (En'âm, 6/52) ifadesi de bunu göstermektedir. Şâyet onları kovmuş olsaydı, Cenâb-ı Hakk: "Onları kovdun" derdi.[51]

Hz. Peygamber, bu fakir kimseleri, kendilerini değersiz gördüğü ve onların fakirliklerinden hoşlanmadığı için böyle bir düşünceye gitmemiştir. Aksine, Kureyş'in ileri gelenlerinin gelip hazır bulunacakları vaktin dışında, onlarla oturup kalkmak için muayyen bir vakit belirlemek istemiştir. Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu düşüncesinden amacı, Kureyş'in İslâm'a girmelerini temin etmek için, onlara nazik davranmaktır. Belki de Hz. Peygamber kendi kendine: "Bu fakir müslümanlar, kendilerine takınılacak bu tavır sebebiyle, gerek dünya gerekse dîni hususta önemli bir şey kaybetmezler. Halbuki o kâfirler, İslâm'a girme ve bu dini elde etme fırsatını kaçırabilirler. Binaenaleyh, bu tarafı tercih etmek daha münasip olur..." diyordu.[52] Yoksa Resûlullah'ın, fakirlere ikinci sınıf muamelesi yaptığı, zenginlere ayrıcalıklar tanıdığı gibi bazı düşünceler asla söz konusu değildir. Zîra onun tebliğ ettiği dinin aslı, insanların eşitliği üzerine kurulmuş olup, Allah katındaki üstünlüğün, ancak takvâ ile olduğu beyan edilmiştir.

---

50 Ebû Dâvûd, *İlim* 13; Râzî, *Tefsîr*, 12/193; Ebu's-Suûd, *a.g.e.*, 3/138-139; Elmalılı, *a.g.e.*, 3/433-434.

51 Râzî, *Peygamberlerin Masumiyeti*, s. 176; Şevkânî, *a.g.e.*, 2/119; Zuhaylî, *a.g.e.*, 7/215-216; Sâbûnî, *a.g.e.*, s. 127.

52 Râzî, *Tefsîr*, 12/194; Zuhaylî, *a.g.e.*, 7/215-216.

e. Hz. Zeynep'le İzdivaç Meselesi

Kur'ân-ı Kerîm bununla ilgili olarak bizlere şu ma'lumatları vermektedir:

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللّٰهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللّٰهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللّٰهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لاَ يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولاً "*Hani hem Allah'ın nimet ve ihsanına, hem de senin ihsanına nail olmuş olup da hanımını boşamaya karar vermiş olarak sana danışmaya gelmiş olan kişiye Sen: "Eşini yanında tut Allah'tan kork" demiştin. Allah'ın açığa çıkaracağı bir durumu içinde saklamıştın, çünkü insanlardan çekinmiştin. Halbuki Allah'tan daha çok çekinmen gerekirdi. Neticede, Zeyd eşini boşayıp onunla ilişkisini kestikten sonra Biz onu sana nikahladık ki, bundan böyle evlatlıkları, eşleriyle ilişkilerini kestikleri, onları boşadıkları zaman o kadınlarla evlenmek hususunda müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri her zaman gerçekleşir.*" (Ahzâb, 33/37)

Allah'ın kendisine İslâm ni'metini verdiği ve Hz. Peygamberin azad ederek hürriyetine kavuşturmak suretiyle lütufta bulunduğu kimse, Zeyd'dir (radıyallahu anh). Burada bunun, bu niteliklerle nitelenmesi, ni'metin değer ve şükrünü bilecek güzel niteliklere sahip olduğunu tescil ile, gönüldekini kendisine olduğu gibi söylemek için çekinecek bir taraf olmadığına bir dikka çekmektir. Yani senin, böyle senden ni'met görmüş bir kimseye karşı çekinmene hiçbir sebep yokken diyordun ki: "Eşini bırakma, kendi yanında tut." Yani Zeyneb'i boşama. [53]

Zeynep (radıyallahu anhâ), asil bir aileye mensup, soylu ve gayet ince ruhlu bir kadındı. Zeyd'i kölelikten azad edilmiş olduğundan

---

[53] Elmalılı, *a.g.e.*, 6/317.

dolayı kendine denk sayamamış, ona varmak istememişti. Bu evliliğe yalnızca Allah Resûlü istediği için evet demişti. Ancak Zeyd’e bir türlü kalbi ısınmamış, devamlı bir huzursuzluk içerisindeydi. Zaman zaman da Zeyd’e (radıyallahu anh) karşı kendi üstünlüğünü söylemekten geri durmuyordu. Gerçekten her iki tarafta böyle bir evlilikten mutlu görünmüyorlardı. Durum Resulullah’a intikal ettiriliyor, ancak o hep sabır tavsiye edip, ayrılmalarını istemiyordu.[54] Ve ona şu tavsiyeyi yapıyordu: “Hanımını yanında tut ve Allah’tan kork.” Yani kadını boşamanın, önemsiz bir mesele olmadığını, Allah katında sorumluluk getiren bir iş olduğunu düşün. Çünkü “Allah katında helâllerin en çirkini, boşamadır.”[55]

Âyetin devamında:

وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللّٰهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللّٰهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ “*Allah’ın açığa çıkaracağı bir durumu içinde saklamıştın, çünkü insanlardan çekinmiştin. Halbuki Allah’tan daha çok çekinmen gerekirdi.*”

Allah Resûlü, Cenâb-ı Hak’kın bildirmesiyle, bir gün Zeyneb’in (radıyallahu anhâ) kendi hanımı olacağını biliyordu.[56] Ancak bunu, açıklama emri olmadığı için gizliyordu. Yoksa böyle açık bir emir olsaydı, onu uygulama ve bu emre uymada asla tereddüt göstermez, onu te’hir etmeyi aklından dahi geçirmezdi. Sonuç ne olursa olsun onu açıklardı. Fakat Resûlullah içinde hissettiği bir ilhamla karşı karşıya idi. Onu açığa vurmak ve insanlara bildirmek istemiyordu. Bu durum, Allah’ın bu işi açığa vurmasına kadar devam etti.

Bu durumu açıklamak Resulullah’a o kadar zor gelmişti ki, bununla ilgili olarak Hz. Âişe validemizin şu sözü nakledilmektedir:

54 Râzî, *Tefsîr*, 25/183; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 6/420; Abduh, *a.g.e.*, s. 149.
55 Ebû Dâvûd, *Talak* 3; İbn Mâce, *Talak* 1.
56 Kurtubî, *a.g.e.*, 14/191; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 6/421.

"Eğer Allah Resulü, kendisine gelen vahiyden birşey gizleseydi, işte bu evlilikle ilgili olan âyeti gizlerdi."[57]

Böyle bir durum da, peygamberliğin ağır yüklerinden biri oluyordu. Ancak Resûlullah, diğer vazifeleri yanında bunu da yüklenmiş ve böyle bir durumu asla hoş karşılamayan, o günkü topluma karşı çıkmış, tevhid akidesini haykırmaktan, putları yermekten ve atalarının hatalarını söylemekten çekinmeyen Hz. Peygamber, bu konuda kavmiyle karşılaşmakta tereddüt göstermişti.

Konuyla ilgili tereddüdünün kaynağı ictihadidir. Ve bizim inancımıza göre Peygamberimizin bu tereddüdü bu olayın müslüman çevrelerde ve araplar içinde ne denli büyük yankılar yapacağını, etkisinin nereye kadar varacağını düşünmesinden kaynaklanmıştır.[58] Allah Resulü, bu tereddüdünde ısrar etmemiş, kısa bir zamanda bu tereddütleri yenmiş ve vahyin gereğini yerine getirmiştir. Âyetlerde gelen İlâhi ikaz, sâdece ictihâdi olarak düştüğü bu tereddüt anı ile ilgilidir.[59] Kişisel bir pisikolojinin etkisidir. Ve bu tür bir tereddüt, Allah'ın ilminde ve ölçüsünde daha iyi olanın karşısında yer alır. (Yani, İlâhi kriterlere göre Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu tereddüdü göstermemeliydi. Âyetlerden aldığı işaretle harekete geçmeliydi.)

Evet Zeynep'le evlenme çok ağır gelmişti. Ancak bunu reddetmek mümkün değildi. Çünkü bu evliliğin nikahı, bizzat Yüce Yaratıcı tarafından kıyılmış, buna melekler de şahitlik yapmışlardı.[60]

Ancak hemen belirtelim ki bazı müfessirler, tefsirlerinde akılnakil itibariyle sağlam olmayan, uydurma bir rivayet söylemişler, bazı kimseler de bu rivayetlere sarılarak ileri-geri bir takım

---

57 Buhârî, *Tevhid* 22; Müslim, *Îmân* 288; Ahmed b. Hanbel, 2/5.

58 Hadîdi, *a.g.e.*, s. 463; Tabbâra, *a.g.e.*, s. 440.

59 Derveze, *a.g.e.*, 1/78.

60 Taberî, *Tefsîr*, 22/19; Kurtubî, *a.g.e.*, 14/193; Âlûsî, *a.g.e.*, 22/26.

uygunsuz sözler sarfetmişlerdir. Gûyâ Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Zeyneb'i (radıyallahu anhâ) Zeyd'e nikahladıktan bir zaman sonra onların evine gitmiş, tesadüfen gözü ona ilişmiş, birdenbire güzelliği gönlünde yer etmiş de "Gönülleri çeviren Allah'ı tesbih ederim." demiş. Zeynep de bunu işitmiş ve Zeyd'e söyemiş. Zeyd de bu durum karşısında Resulullah'a gelerek hanımını boşamayı istemiştir.[61]

Şimdi akıl-mantık dışı ve aynı zamanda uydurma olan bu haber, pekçok yönden tezatlar teşkil etmektedir ki, bunları özetle şöyle sıralayabiliriz:

1. Rivayet açısından bu haber sağlam kabul edilmemiştir. Çünkü muteber hiçbir hadis kitabında yer almamaktadır. Sâdece bazı tefsir kitaplarında malumat nevinden söylenmiş, ancak sağlam bir sened ve rivayet zincirine bağlanamamıştır.[62]

2. Dirâyet noktasında pekçok yönden çürüktür.Bunlar:

a. Evvela Allah Resulü Hz. Zeyneb'i (radıyallahu anhâ) ilk defa görüyor değildi ki, hemen görür-görmez ona aşık olsun. Küçüklüğünden beri onun gözünün önünde büyümüş, onun her haline şahid olmuştur. Çünkü Zeynep (radıyallahu anhâ), halasının kızıdır. Resûlullah'ın o eve girmesinde hiçbir sakınca yoktur; henüz tesettür emri de gelmediği için, O'nu gayet iyi tanımaktadır. Durum böyleyken, kalkıp "bir defa gördü de hemen ona aşık oldu!" şeklinde anlatmak kendi kendini yalanlamaktan ibarettir.

b. Şâyet Allah Resulü'nün ona karşı en küçük bir meyli olsaydı, ilk önce kendisine nikahlardı. Tutupta kendi evlenmek istediğini başkasına vermezdi. Bir insan düşünün ki, kendisi evlenmek

---

61 Bu asılsız rivâyet için bkz: Taberî, *Tefsîr*, 22/18; Zemahşerî, *a.g.e.*, 3/540-541; Kurtubî, *a.g.e.*, 14/189-190.

62 İbnü'l-Arabî, *a.g.e.*, 3/577; Abduh, *a.g.e.*, s. 150; Sâbûnî, *a.g.e.*, s. 129; Derveze, *a.g.e.*, 1/77.

istediği bir hanımı, önce başkasına versin, sonra da tutup kendisi alsın. Bu akıllı bir kişinin kabul edebileceği bir durum değildir.

c. Zeyneb'in (radıyallahu anhâ) ailesi başta kızlarını Resulullah'a vermek istiyorlardı. Nitekim ilk istemeye gittiğinde de, kendisi için istiyor zannedip sevinmişlerdi. Çünkü ötedenberi âdetâ Resûlullah'ın gelip talep etmesini bekliyorlardı.[63] Ancak Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu, oğulluğu Zeyd'e isteyivermişti. Şimdi bütün aile böyle bir evliliği can-ı gönülden isterken, neden Resûlullah tutup da onu başkasına evlendirdi?

d. Hz. Peygamberin Zeyneb'i boşatıp kendine alması da mümkün değildi. Zîra o gün için hakim olan örfe göre Zeynep (radıyallahu anhâ), Resûlullah'ın oğulluğundan boşanmış bir kadın sıfatıyla Peygambere düşmezdi. Hattâ evlatlık edinme adeti iptal edildikten sonra dahi hüküm değişmemişti. Zîra o sırada evlatlıklardan boşanmış olan kadınlarla evlenmeyi helâl kılan hüküm henüz gelmemişti.

Bütün bunlardan açıkça anlaşılmaktadır ki, bu rivayetin aslı yoktur. Tamamen uydurma bir haberdir. Kendi içinde bir sürü tezat bulunmaktadır.

فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لاَ يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ "Neticede, Zeyd eşini boşayıp onunla ilişkisini kestikten sonra Biz onu sana nikahladık ki, bundan böyle evlatlıkları, eşleriyle ilişkilerini kestikleri, onları boşadıkları zaman o kadınlarla evlenmek hususunda müminlere bir güçlük olmasın."

Demek ki Allah Resulü'nün, Zeynep (radıyallahu anhâ) validemizle evlenmesi tamamen bir emir gereğidir. Allah (celle celâluhû) emretmiştir. Elçisi de bu emre boyun eğmiştir.

Bu evlilik vesilesiyle, topluma yeni birtakım prensipler ge-

---

63 Kurtubî, *a.g.e.*, 14/186-187; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 6/417-418; Şevkânî, *a.g.e.*, 4/283; Âlûsî, *a.g.e.*, 22/22.

tirilmiş, ötedenberi süregelen birtakım telakkiler kaldırılmış oluyordu. Ve böyle bir evliliğin pekçok hikmeti vardı. Bunları şu şekilde sıralamamız mümkündür:

1. Ötedenberi câhiliye döneminde, esir olan insanlara, ikinci sınıf insan olarak, hor ve hakir nazarıyla bakılırdı. Bu kişiler her ne kadar daha sonradan hürriyete kavuşturulsa da, topluma yerleşen yanlış telakkiden dolayı, konulan bu sınıf farkı engelini aşamazlardı.

Ancak eşitlikle gelen İslâm'ın, böyle bir şeyi kabul etmesi beklenemezdi. Onun nazarında bir insanın üstünlük veya aşağılık ölçüsü köle veya hür olması değildi. Üstünlük ölçüsü, sâdece ve sâdece iyi kul olma noktasını yakalamaktı:

يَاأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّـــا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ "*Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir kadından yarattık. Birbirinizi tanıyıp sahip çıkmanız için milletlere, sülâlelere ayırdık. Şunu unutmayın ki Allah'ın nazarında en değerli, en üstün olanınız, içinizden takvada (Allah'ı sayıp haramlardan sakınmada) en ileri olandır. Muhakkak ki Allah her şeyi mükemmelen bilir, her şeyden hakkiyle haberdardır.*" (Hucurât, 49/13)

Allah Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu durumu, başlangıçta şu sözleriyle vurgulamaya çalışmıştı: "Allah sizin sûretlerinize ve mallarınıza bakmaz. Fakat kalplerinize ve amellerinize bakar."[64], "Ey İnsanlar! Rabbiniz bir, babanız birdir. Arabın yabancıya, yabancının araba, kırmızının siyaha, siyahın kırmızıya herhangi bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir."[65]

Ancak dem ve damarlarına kadar işlemiş olan bu meseleyi bir iki sözle çıkarıp atmak mümkün değildi. Efendimiz ilkönce

---

64 Müslim, *Birr* 33; İbn mâce, *Zühd* 9; Ahmed b. Hanbel, 2/285.
65 Ahmed b. Hanbel, 5/411.

esirliği kaldırmak, esirleri hürriyete kavuşturmak, onları aşağılanma duygusundan kurtarmak, halkın kafasında esirin hor ve hakir görülme meselesini silmek istiyordu. İşte bu noktada Allah Resûlü kendi yakın akrabasından başlamak üzere meseleye el attı. Halasının kızı Zeyneb'i, azadlısı Zeyd'le evlendirdi. Bununla o, esaretten kurtulan bir insanla, hür ve asil birinin eşit olduğunu, dolayısıyla evlenmelerinde hiçbir sakıncanın olmadığını göstermek istemişti. Nitekim gösterdi de.

2. O dönemde evlatlık olarak alınan kimseler, gerçek evlat olarak telakki ediliyor, aralarında kan bağı akrabalığı hükümleri cereyan ediyordu. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Zeynep (radıyallahu anhâ) ile evlenmek suretiyle, böyle bir şeyin olamayacağını, oğulluğun boşadığı hanımla evlenilebileceğini ortaya koyuyor ve yerleşmiş olan bu cahiliye geleneğini kökünden kaldırmış oluyordu.

3. Aynı zamanda bununla, dinde olan küfüv (denklik) meselesi gösterilmiş olunuyordu. Yani evlenen hanımla erkek arasında, birtakım eşitlik veya eşitliğe yakın özelliklerin olması ki- bunlar; güzellik, asalet, zenginlik, nesep yönü vs.- bunlar gözetilmeden yapılan bir evlilikten, güzel bir netice beklemek zordur. Zeynep vâlidemiz, her yönüyle Resûlullah'a denk sayılırdı. Denklik yönüyle belki Zeyd ile aralarında farklılıklar vardı. İşte bununla gösterildi ki, evlenme hadiselerinde gözden ırak edilmemesi gerekli bir husus da, eşler arasındaki bu denkliktir.

4. Zeyneb'in (radıyallahu anhâ) zedelenen itibarı iade edilmiş oluyordu. Zîra Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) , daha önce azatlı bir köle ile evlenmiş olmanın Zeyneb'e getirdiği ezikliği biliyordu. Onunla evlenmek suretiyle, Arap ailelerinin en şereflilerinden birinin kızı olan Zeyneb'in, köle ile evlenmekle zedelenmiş olan itibarı iade edilmiş olacaktı.

5. Aslında Hz. Peygamber, köle asıllı Zeyd'e, Mekke'nin en soylu ailesinden bir kadını nikahlamakla, câhiliyet devrinin asâletle ilgili geleneklerinin resmen ve fiilen yıkıldığını göstermek istemişti. Aslen köle olan birinin dul karısını kendisine nikahlamakla o geleneğin ikinci defa yere serildiğini ilan etmiş oluyordu. Çünkü yeni dinin ilkelerine göre, bütün insanlar Âdem ile Havvâ'nın çocuklarıydı. Allah katında değer kazanmanın tek yolu da takvâ yoluydu, yani Allah'ın emirlerine uygun yaşama çabasıydı.[66]

6. Resûlullah'ın hanımları arasında bazıları vardır ki, bunlar ilim erbabı kimselerdir. Hz. Âişe, Ümmü Seleme, Zeynep binti Cahş, Hafsa (radıyallahu anhâ) gibi. Kadınlık alemine âit pekçok mesele daha çok bu hanımlar vasıtasıyla gelmiştir. İşte Zeynep validemiz de bu yönüyle temayüz etmiş olanlardandır. Şâyet Zeyd'in (radıyallahu anh) evinde olsaydı, belki pekçok mesele bizlere intikal etmiş olmayacaktı. Ancak Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) zevcesi olmasıyladır ki, bu istidatlı şahsiyet, bir mürşide ve mübelliğelik vazifesi yapmıştır.

7. Her şeyden önce böyle bir evlilikte, insanların iradeleri söz konusu değildi. Bu, doğrudan doğruya Kâinâtın Yaratıcısı tarafından emrediliyordu. Yani bir emr-i semaviyle, nikah akdedilmiş oluyordu.

f. Hz. Peygamberin Helâl Olan Şeyi Kendisine Haram Kılması

Resûlullah'ın Cenâb-ı Hakk tarafından ikaz edildiği konulardan birisi de, onun, helâl olan bir şeyi kendi nefsine haram kılmasıdır:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاةَ أَزْوَاجِكَ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [١]

66 Işık, *Örnek Aile Reisi Olarak Hz. Peygamber*, Ebedî Risâlet 1, s. 44.

قَدْ فَرَضَ اللّٰهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللّٰهُ مَوْلاَكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ [٢] وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ "*Ey Peygamber! Niçin eşlerini memnun etmek için sen kendini sıkıntıya sokup Allah'ın sana helal kıldığı şeyleri nefsine âdeta haram kılıyor, kendini onlardan mahrum bırakıyorsun? Bilirsin ki Allah Gafûrdur, Rahimdir. (Senin bu zelleni de bağışlar. Sana olan bu tarizi, senin yüce makamını titizlikle korumasındandır.) Allah gerektiğinde yeminlerinizi çözmek için keffaret yolunu göstermiştir. Allah sizin yardımcınızdır, sahibinizdir. O her şeyi mükemmelen bilen, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Hani bir ara Peygamber, eşlerinden birine sır olarak bir söz söylemişti. Fakat o bunu kumalarından birine haber verince, Allah da bu durumu Peygamberine bildirdi. Peygamber de eşine o söylediğinin bir kısmını söyleyip, bir kısmından ise vazgeçmişti. Peygamber, o eşine bu sûretle anlatınca o hayret ederek: "Bunu sana kim bildirdi? dedi. Peygamber de: "Her şeyi bilen, herşeyden haberdar olan Allah, bana haber verdi." diye cevap verdi."* (Tahrim, 66/1-3)

Bu âyetlerin nüzûl sebebi ve Hz. Peygamberin kendisine haram kıldığı şeyin ne olduğu hususunda, farklı rivâyetler vardır. Ancak biz, bunların en çok kabul göreni veriyoruz. Hz. Âişe rivâyet ediyor: "Hz. Peygamber tatlıyı ve balı severdi. İkindi namazını kıldıktan sonra hanımlarının yanına gider, onlardan Zeynep binti Cahş'ın yanında bal şerbeti içer ve uzunca kalırdı. Ben ve Hafsa: "Peygamber hangimizin yanına gelirse o, ona: "Sen meğâfir yemişsin, ben, senden meğâfir kokusu alıyorum" desin" diye söz birliği ettik. Hz. Peygamber de kendisine böyle diyen hanımına: "Hayır, ben meğâfir yemedim, fakat Cahş kızı Zeyneb'in yanında bal şerbeti içtim. Ama bir daha içmemeğe yemin ettim.

Sen bunu başkasına söyleme" dedi."[67] bunun üzerine yukarıdaki âyetler nâzil oldu. Bazıları da Resûlullah'ın kendisine haram kıldığı şeyin, hanımlarından Mâriye'ye yaklaşmama olduğunu söylemişlerdir.[68]

Burada peygambere yapılan hitap, kınamalı bir hitap olmayıp, aksine Hz. Peygamberden sâdır olan bu şeyin olmaması gerektiğine dikkat çeken bir hitaptır.[69] Allah'ın haram kıldığını kimsenin helâl kılma selahiyyeti olmadığı gibi, helâl kıldığını da haram etmesi söz konusu değildir. Zîra: "*Allah'ın size helâl kıldığı iyi ve temiz şeyleri haram kılmayın...*" (Mâide, 5/87) "*Allah'ın haram kıldığının sayısını çiğnemek ve O'nun haram kıldığını helâl kılmak için...*" (Tevbe, 9/37) âyetlerinde de geçtiği gibi Allah'ın hükmüne karşı haramı helâl veya helâlı haram itikad edecek, yahut ettirecek şekilde bir haramlık meydana getirmeğe kalkışmak, küfür sayılacağından veya sınırlı olarak nehyedilmiş olduğundan bu husus, peygamber şöyle dursun, mü'minler hakkında bile düşünülemez. Binâenaleyh burada tahrimden maksat, esas itibariyle terkedilmesi helâl olan sözlü veya fiîlî bir tahrimdir. Yani Hz. Peygamber, kendisine haram kıldığı şeyin, aslında haram olduğunu kabul etmiyor; bilakis onun helâl olduğunu biliyor, ancak bunu sâdece kendi nefsine yasaklıyor.[70] Hz. Peygamber, işaret edilen şeyi herkese haram kılmamıştır. O şey aslında helâldir. Fakat kendisi, âilesi içinde huzursuzluğa neden olan şeyi bir daha yapmamağa karar vermiştir. Bu,

---

67 Buhârî, *Talak* 8; Tefsîr-u Sûre 66; *Eymân* 25; Müslim, *Talak* 20; Ebû Dâvûd, Eşribe 11; Nesâî, *Talak* 17; *Eymân* 20; Tirmizî, Tefsîr-u Sûre 66; Cessâs, *a.g.e.*, 5/361-362.

68 Kurtubî, *a.g.e.*, 18/178; Râzî, *Tefsîr*, 30/37-38; Şevkânî, *a.g.e.*, 5/249; Zuhaylî, *a.g.e.*, 28/305.

69 Râzî, *Tefsîr*, 30/38; Amlf: *Peygamberlerin Masumiyeti*, s. 178; Elmalılı, *a.g.e.*, 8/147; Zuhaylî, *a.g.e.*, 28/306.

70 Kurtubî, *a.g.e.*, 18/179-180; Râzî, *Tefsîr*, 30/38; Zuhaylî, *a.g.e.*, 28/306; Elmalılı, *a.g.e.*, 8/147-149.

insanın helâl olan bir yemeği, kendisine dokunduğu için yememesine benzer.[71]

Hz. Peygamberin bu kararının başka bir açıdan önemi çok büyüktü. Zîra bir peygamberin helâl olan bazı şeyleri kendisine haram kılması, yememeğe söz vermesi, ona uyan ümmet için yanlış anlayışlara yol açabilirdi. Haram olmamasına rağmen, peygamber yememiş diye bazı helâl yiyecekler de yenilmeyecekler gibi anlaşılabilirdi. Bu, dinde yer alan bir helâlin, sonrakilere harammış gibi intikaline yol açabilirdi. İşte bunun için İlâhî hüküm gelerek, Resûlullah uyarılmış oldu.[72]

g. Münafıklara ve Müşriklere İstiğfârı

Hz. Peygamber son derece şefkatli ve merhametli idi. Münafıklar ona gelerek: Yâ Resûlellah! Bizim için mağfiret talep et!" dediler. Bunun üzerine Resûlullah : "Sizin için mağfiret talebinde bulunacağım." dedi ve mağfirete yöneldi de, bunun üzerine şu âyet nâzil oldu:

اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لاَ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَاللهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ "*Onlar için sen ister Allah'tan af dile, ister dileme. Yetmiş kere bile istiğfar etsen, Allah onları asla affetmeyecektir. Evet, böyle! Çünkü onlar Allah'ı ve Resûlünü tanımayıp karşı geldiler. Allah da böylesi fasıklar güruhunu emellerine kavuşturmaz.*" (Tevbe, 9/80) Bunun üzerine Allah Resûlü, mağfiret talebinde bulunmaktan vazgeçti.[73]

Burada yetmiş sayısının kullanılmasının, istiğfarın asla kabul edilemeyeceğini gösterdiğini söyleyenler olduğu gibi,[74] aksine sa-

---

71 Ateş, *a.g.e.*, 9/511.

72 Süleyman Nedvî, *Asr-ı Saâdet*, 4/145.

73 Râzî, *Tefsîr*, 15/116.

74 Kurtubî, *a.g.e.*, 8/219-220; Şevkânî, *a.g.e.*, 2/387; Zuhaylî, *a.g.e.*, 10/327; Ateş,

yıların her biri, esas itibariyle daha yukarısının hükmüne aykırı bir sınırı belirlediğini söyleyenler de vardır. Dolayısıyla Hz. Peygamber de bunu dikkate alarak: "Demek ki Allah Teâlâ izin verdi, ben de yetmişten daha fazla istiğfar ederim." demiş ve bunun üzerine:

سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَاسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ إِنَّ اللّٰهَ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ "*Ha mağfiret diledin, ha dilemedin, onlara göre birdir. Elbette Allah, fâsıklığı tabiat haline getirenleri zorla hidayete erdirmez.*" (Münâfikûn, 63/6) âyeti nâzil olmuştur.[75]

Hz. Peygamberin (sallallâhu aleyhi ve sellem) mağfiret istemesi, şefkat ve merhametindendi. Maksat o münafığın gayet samimi bir müslüman olan oğlunun hatırını kırmamak idi. Sırf onun gönlünü almak için bu hususa göz yummuşlar, mağfiret isteğinde bulunmuşlardı. Fakat bu durum, diğer münafıkların gizli isteklerine uygun düşebilir ve müslümanların aleyhine binbir fitneye, karışıklığa sebep olabilirdi. İşte bunun üzerine aşağıda meâlini vereceğimiz Tevbe, 84. âyeti nâzil oldu.[76]

Münafıkların başı olan Übey b. Selûl hastalanınca Hz. Peygamber onu ziyaret etti. Bunun üzerine Abdullah b.Übeyy, Hz. Peygamberden, öldüğünde namazını kıldırmasını ve kabri başında duâ etmesini istedi. Daha sonra da Resûlullah'a, kendisine kefen olsun diye, gömleğini istetmek üzere birisini yolladı. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de ona gömleğini gönderdi. Bunun üzerine Hz. Ömer: "O pis, necis kimseye, gömleğini niçin veriyorsun? deyince, Hz. Peygamber: "Benim gömleğim, ondan, Allah'ın azabından herhangi bir şeyi savuşturamaz. Fakat umulur ki, Cenâb-ı Hakk bu sayede o münafıkların bin adedini İslâm'a

---

a.g.e., 4/119.

75 Taberî, *Tefsîr*, 10/253-255; Râzî, *Tefsîr*, 15/117; Şevkânî, *a.g.e.*, 2/387; Âlûsî, *a.g.e.*, 10/150; Elmalılı, *a.g.e.*, 4/387.

76 Süleyman Nedvî, *Asr-ı Saâdet*, 4/145; Zuhaylî, *Tefsîr*, 10/327-329.

girdirir." dedi. Zîra münafıklar Übeyy'den ayrılmazlardı. Onlar onun, bu gömleğin peşinde olduğunu ve ondan bir fayda umduğunu görünce, o gün onlardan bin adedi müslüman oldu.[77]

Abdullah öldüğünde, oğlu bu haberi Hz. Peygambere duyurmak için geldi. Resûlullah da oğluna: "Namazını kıldır ve onu defnet!" deyince, oğlu: "Yâ Resûlellâh eğer sen onun namazını kılmazsan, hiçbir müslüman kılmaz!" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber namazını kıldırmak için ayağa kalkınca, Hz. Ömer de ayağa kalktı ve Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun namazını kıldırmasın diye, Resûlullah ile kıblenin arasına geçerek durdu. İşte bunun üzerine şu âyet nâzil oldu:[78]

وَلاَ تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلاَ تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ "*Onlardan ölen hiçbir kimsenin cenaze namazını kılma ve kabri başında dua etmek üzere durma. Çünkü onlar Allah'ı ve Resûlünü tanımadılar ve yoldan çıkmış olarak öldüler.*" (Tevbe, 9/84)

Resûlullah'ın bir münafık olan Abdullah b. Übeyy'e gömleğini vermesiyle ilgili olarak, farklı şeyler söylenmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir: Übeyy'in oğlu Abdullah, Hz. Peygambere yakın ve samimi bir insandı. Onun hatırına babasına böyle bir iyilik yapılmış olabilir. Belki de Allah Teâlâ Hz. Peygambere: "Sen ona gömleğini verdiğinde, bu, münafıkların binlercesinin İslâm'a girmesine vesile olur." vahyetmişti. İşte Hz. Peygamber de bu maksatla böyle yaptı. Rivâyet olunduğuna göre onlar, böyle bir olaya şâhit olunca, binlercesi müslüman oldu. Bir de Resûlullah'ın genel olarak vasıflarına baktığımızda, onun şefkat ve merhametinin ön planda olduğunu görürüz.

---

77 Bu konuyla ilgili farklı rivâyetler için bkz: Taberî, *Tefsîr*, 10/260-262; Vâhidî, *a.g.e.*, s. 255-257; Râzî, *Tefsîr*, 16/121-122; Kurtubî, *a.g.e.*, 8/218-222; Suyûtî, *Esbab-ı Nüzûl*, s. 152-153.

78 Değişik rivâyetler için bkz: Aynı yerler.

Nitekim Cenâb-ı Hakk:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ "*İşte bunun içindir ki ey Resûlüm, Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik.*" (Enbiyâ, 21/107) ve

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللهِ لِنْتَ لَهُمْ "*İnsanlara yumuşak davranman da Allah'ın merhametinin eseridir...*" (Âl-i İmrân, 3/159) buyurmaktadır. Böylece Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allah'ın emrini gözeterek, onun namazını kılmaktan kaçınmış, re'fet, rahmet ve şefkatini izhâr etmek için de, ona gömleğini vermiştir.[79]

Bunların hepsinin olma ihtimali olabilir. Ancak kanaatimize göre, genel olarak Resûlullah'ın özelliklerine baktığımızda, onun son derece cömert, bağışlayıcı ve istenilen bir şeye hayır demediğini görmekteyiz. İhtimal ki kendisinden bu gömlek istenildiğinde hayır diyemedi, zaten bunun giydirilecek kimseye faydasının dokunmayacağını da bildiğinden onları kırmayıp verdi. Demek ki Hz. Peygamber kendi irâdesine göre ictihadda bulunarak münafıklara istiğfar etmiş, cenaze namazını kılmak istemiş, ancak Îlâhî bir ikazla uyarılarak, bu davranışından vazgeçirilmiştir.

Yine Resûlullah'ın ve mü'minlerin, müşrikler için isitiğfarda bulunduklarından dolayı uyarıldıklarını da görmekteyiz:

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُوْلِي قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ [١١٣] وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلاَّ عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ للهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ "*Kâfir olarak ölüp cehennemlik oldukları kendilerince belli olduktan sonra, akraba bile olsalar, müşriklerin affedilmelerini istemek, ne Peygamberin, ne de müminlerin yapacağı bir iş değildir. İbrahim'in, babası için af dilemesi ise, sırf ona yaptığı vâdi yerine getirmek*

[79] Bkz: Kurtubî, *a.g.e.*, 8/220-221; Râzî, *Tefsîr*, 16/121-122; Âlûsî, *a.g.e.*, 10/154.

için olmuştu. Fakat onun Allah düşmanı olduğu kendisine belli olunca, onunla ilgisini kesti. Gerçekten İbrahim çok yumuşak huylu ve pek sabırlı idi." (Tevbe, 9/113-114)

Yukarıdaki âyetlerin nüzûl sebebi olarak değişik şeyler söylenmiştir. Bunlardan birine göre de, bu âyetlerin, Ebû Tâlip hakkında nâzil olduğudur. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) , Ebû Tâlib'in son hastalığında yanına gitmiş ve: "Ey amcacığım! Lâilâhe İllellâh de. Bu bir kelimedir ki, Allah'ın huzurunda bunu ben, senin lehinde delil olarak kullanayım." demiş. Orada Ebû Cehil ile Abdullah b. Ebû Ümeyye de varmış. Bunlar: "Ey Ebû Tâlip! Abdulmuttalib'in milletinden vaz mı geçeceksin?" demişler. Bunun üzerine peygamber efendimiz de: "Yasaklanmadığım sürece, ben de senin için istiğfar edeceğim." demiş. Sonra da yukarıdaki âyetle:

إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ "*Sen dilediğin kimseyi doğru yola eriştiremezsin, lakin ancak Allah dilediğini doğruya hidayet eder. O hidayete gelecek olanları pek iyi bilir.*" (Kasas, 28/56) âyeti nâzil olmuş.[80]

Bununla ilgili olarak da, yukarıda söylediğimiz şeyleri düşünebiliriz. Yani gerek Hz. Peygamber, gerekse mü'minler, kesin bir yasak olmadığından dolayı, kendi akrabalarının hidâyete ermesini ve ölenler hakkında Allah'tan mağfiret talebinde bulunuyorlardı. Ancak Cenâb-ı Hakk tarafından böyle birşey yapmaları uygun görülmeyince, bu işi terkettiler. Dolayısıyla kanaatimize göre, burada da Hz. Peygamberin bir hatası veya azarlanması söz konusu değildir.

---

80 Buhârî, *Cenâiz* 80; *Menâkibu'l-Ensâr* 40; Tefsîr-u Sûre 9; Nesâî, *Cenâiz* 102; Ahmed b. Hanbel, 5/438; Taberî, *Tefsîr*, 11/57-58; Vâhidî, *a.g.e.*, s. 260-261; Kurtubî, *a.g.e.*, 8/272-273; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 4/158; Suyûtî, *Esbâb-ı Nüzûl*, s. 157-158; Elmalılı, *a.g.e.*, 4/413; Ateş, *a.g.e.*, 4/146-147.

3. Nebî ve Resûl Olması

Kur'ân-ı Kerim'de peygamberler için kullanılan ifadelerden birisinin de, "nebî" olduğunu görmekteyiz.[81] Lügatte "Nebî" kelimesi, hemzeli ve hemsezis olarak iki şekilde kullanılmaktadır. Hemzeli olarak "en-nebeü", haber demek olup, "en-Nebiyyu"ise haber veren anlamına gelmektedir ki,[82] Kur'ân'da:

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ [١] عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ [٢] الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ "*Onlar birbirine neyi sorup duruyorlar? Hakkında ihtilafa düştükleri o mühim haberi mi?*" (Nebe', 78/1-3) şeklinde geçmektedir. Hemzesiz olarak ise"nebî", "nebve" kelimesinden türemiş olup, yükseklik, yüksek makam anlamlarına gelmektedir. Buna göre nebî, Allah katında yüksek bir dereceye sahip olması ve insanların hidâyetine vesile olması sebebiyledir ki, yüce bir makam sahibi olarak vasıflandırılmıştır.[83] "Nebî" kelimesinin çoğulu, "enbiyâ" ve "nebiyyûn" olarak gelmektedir.[84] Istılahta ise, yeni bir kitap ve yeni bir şerîatle gönderilmeyip de, kendisinden önceki bir peygamberin kitabını ve şerîatını ümmetine bildirmeğe görevli olan peygambere denir.[85]

"Resûl"e gelince, bu kelime "resele" kelimesinden türemiş olup, belli bir görev verilerek bir yere gönderilen elçiye denir.[86]

81 Abdulbâkî, Muhammed Fuad, *el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 686-687.

82 İbn Manzûr, *a.g.e.*, 1/162.

83 Râğıb, *a.g.e.*, 481-482; Fîrûzâbî, *Kâmus*, s. 67; İbn Manzûr, *a.g.e.*, 1/163.

84 Bkz: Abdulbâkî, *a.g.e.*, s. 687.

85 Zemahşrî, *a.g.e.*, 3/164; Râzî, *Tefsîr*, 23/43-44; Âlûsî, *a.g.e.*, 17/172-173; Eşkar, *er-Rüsul ve'r-Risâlât*, s. 14; Kılavuz, A. Saim, *Anahatlarıyla İslâm Akâidi ve Kelâm'a Giriş*, s. 146; Ayrıca bkz: Ebu'l-İzz, Ali b. Ali b. Muhammed, *Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye*, 1/155; Cürcânî, *a.g.e.*, s. 239; Reşîd Rızâ, *a.g.e.*, s. 10; Elmalılı, *a.g.e.*, 1/310-311.

86 Râğıb, *a.g.e.*, s. 195; Dâmeğânî, Hüseyn b. Muhammed, *Kâmûsu'l-Kur'ân*, s. 203-204.

Çoğulul "Rüsul" olup, Kur'ân-ı Kerim'de, hem peygamberler, hem de melekler için kullanılmaktadır.[87] Istılahta ise, yeni bir kitap ve yeni bir şerîatla insanlara gönderilen peygambere denir.[88] Resûl ile nebî arasında bazı farkların olduğunu kabul edenler olduğu gibi, bunların ikisinin de aynı anlama geldiğini söyleyenler vardır. Aynı zamanda resûlün, nebîden daha umûmilik arzettiğini, her resûlün aynı zamanda nebî olduğunu, ancak her nebînin resûl olamayacağını kabul edenler de vardır.[89]

Resûl ve nebî arasında fark olduğunu ileri sürenler delil olarak:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلاَ نَبِيٍّ "*Senden önce hiçbir resûl veya nebi göndermedik ki..*" (Hacc, 22/52),

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولاً نَبِيًّا "*Kitap'ta Musa'yı da an. Gerçekten O Allah tarafından ihlasa erdirilen bir kul idi, resûl ve nebi idi.*" (Meryem, 19/51) âyetleriyle, bu konuda rivâyet edilen şu hadisi kullanırlar: Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: "Nebîlerin sayısı yüz yirmi dört bin olup, resûllerin ise, üç yüz küsürdür."[90]

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا "*Muhammed, içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, lakin Allah'ın resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkiyle bilir.*" (Ahzâb, 33/40) âyeti de göstermektedir ki, Hz. Muhammed'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) sonra, hem nübüvvet ve hem

---

87 Râğıb, *a.g.e.*, s. 195.

88 Râzî, *Tefsîr*, 23/43-44; Âlûsî, *a.g.e.*, 17/172-173; Eşkar, *a.g.e.*, s. 14; Elmalılı, *a.g.e.*, 5/496-597.

89 Bu tartışmalar için bkz: Kurtubî, *a.g.e.*, 12/80; Râzî, *Tefsîr*, 23/43-44; Âlûsî, *a.g.e.*, 17/172-173; Sâbûnî, *a.g.e.*, s. 17-19; Eşkar, *a.g.e.*, s. 13-15; Elmalılı, *a.g.e.*, 5/496-497.

90 Ahmed b. Hanbel, 5/266.

de risâlet son bulmuştur. Her kim ondan sonra kendisine Îlâhî bir vahiy geldiğini iddia ediyorsa, o ancak bir yalancı ve sapıktır. Zaten ondan sonra niceleri kendi peygamberliklerini iddia etmişlerdir ki, ancak bunların hepsinin kısa sürede yalanları ortaya çıkıvermiştir.[91]

Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygamberin hem nebî, hem de resûl olarak vasıflandırıldığını görmekteyiz:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا [٤٥] وَدَاعِيًا إِلَى اللهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا "*Ey şanlı Peygamber! Biz seni insanlar hakkında şahid, müjdeci, uyarıcı, Allah'ın izniyle O'nun yoluna davet eden bir peygamber ve aydınlatan bir lamba olarak gönderdik.*" (Ahzâb 33,/45-46)

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلاَبِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلاَ يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللهُ غَفُورًا رَحِيمًا "*Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mümin kadınlara söyle, ev dışına çıktıkları zaman dış elbiselerini üzerlerine salıversinler. Böyle yapmaları onların iffetli tanınmaları ve kendilerine sarkıntılık edilerek incitilmemeleri yönünden en uygun bir davranıştır. Allah Gafurdur, Rahimdir.*" (Ahzâb, 33/59)

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللهُ يَعْصِمُكَ مِنْ النَّاسِ إِنَّ اللهَ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ "*Ey Peygamber! Rabb'inden sana indirilen buyrukları tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan risalet vazifesini yapmamış olursun. Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır. Allah kâfirleri muradlarına erdirmez.*" (Mâide, 5/67)

وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولاً وَكَفَى بِاللهِ شَهِيدًا "*Ey Resûlüm! Seni bütün insanlara Elçi gönderdik. Allah'ın buna şahit olması yeter de artar!*" (Nisâ, 4/79)

---

91 Reşîd Rızâ, a.g.e., s. 10.

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُم إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ "*Onlar ki yanlarındaki Tevrat ve incillerde vasıfları yazılı o Peygambere tâbi olurlar. O Peygamber ki kendilerine meşrû şeyleri emreder, kötülükleri yasaklar. Kendilerine güzel ve hoş şeyleri mübah, murdar şeyleri ise haram kılar, üzerlerindeki ağırlıkları, sırtlarındaki zincirleri kaldırıp atar.Ona iman eden, onu destekleyen, ona yardımcı alan ve onunla beraber indirilen nûra tabi olanlar var ya, işte felaha erenler onlardır.*" (A'râf, 7/157),

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا "*Muhammed, içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, lakin Allah'ın resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkiyle bilir.*" (Ahzâb, 33/40)

Netice itibariyle diyebiliriz ki, bazı peygamberler sâdece nübüvvetle vazifelendirilmiş, bunun için de o, nebî olarak anılmış; bunun yanında bazı peygamberler de hem nübüvvet ve hem de risâletle görevlendirilmiş olup, dolayısıyla her iki sıfatla da vasıflandırılmışlardır. Resûlullah da, hem nebî ve hem de resûl olup, Kur'ân'da bu her iki adla da isimlendirilmiştir.[92]

4. Tebliğ ve Davetini Tamamlaması

Şüphesiz her peygamber, her dâvâ adamı, her lider, uğrunda hayatını feda ettiği düşüncelerini, planlarını hayata geçirmek için gayret sarfeder. Onun biricik hedefi, kendisinin herkes tarafından anlaşılması ve getirdiği düsturların kabul edilip uygulanmaya

92 Nebi ve Resûl kavramıyla ilgili daha geniş bilgi için bkz: Soysaldı, Mehmed, *Kur'ân Semantiği Açısından İnaçla İlgili Temel Kavramlar*, s. 140-151.

konulmasıdır. Ancak bu, herkes için ulaşılacak bir netice değildir. Bazıları daha işin başında, bazıları ortasında, bazıları sonuna doğru ömürlerini bitirir, hedeflerine ulaşmadan bu dünyadan ayrılırlar. Meselâ hiç kimse Hz. Îsâ'nın davetini tamamladığını söyleyemez. Pek çoklarının hayatına kıyıldığı Benîisrâil peygamberleri için de aynı durum söz konusudur. Ancak Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatına baktığımız zaman, getirdiği dini tamamıyla tebliğe muvaffak olduğunu, hedeflerini gerçekleştirdiğini ve neticeyi elde ettiğini görmekteyiz.

Tebliğini tamamlayamayan peygamberler, bir yönüyle hayatları son bulduğu için, diğer bir yönüyle de, kendilerinden sonra başka bir peygamber, onların eksik bıraktığı şeyleri tamamlayacağı için böyle bir özellik taşımaktadırlar. Giden peygamberler, kendilerinden sonra başka peygamber geleceğini haber vermişlerdir. Meselâ Hz. Yahyâ: "Ben sizi günahlarınızdan dolayı af ve mağfirete eresiniz diye su ile vaftiz ediyorum, fakat benden sonra gelecek ve eğilip önünde pabuçlarının iplerini çözmeye dâhi lâyık olamayacağım kadar büyük ve muhteşem bir peygamber sizi ateş ve rûhla vaftiz edecektir." diyerek, kendisinden sonra Hz. Peygamberin geleceğini bildirmiştir.[93] Hz. Îsâ: "Ve ben Baba'dan isteyeceğim. Ve O size, sizinle dâima kalacak olan başka bir Periqlytos gönderecektir."[94] demektedir ki, burada "Periqlytos"'tan kasdedilenin Resûlullah olduğu söylenmiştir.[95] Zaten Kur'ân'ın bir âyeti de, Hz. Îsâ'nın, İsrâiloğullarına bununla ilgili olarak söylediği şu sözü nakletmektedir:

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَابَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ
مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا

93 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz: Abdulahad Dâvûd, *a.g.e.*, s. 206-214.

94 Yuhannâ, 14/16 vd.

95 Bkz: Abdulahad Dâvûd, *a.g.e.*, s. 282-299.

هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ "*Vakti geldi, Meryem'in oğlu İsa da: "Ey İsrail oğulları!" dedi, "Ben size Allah'ın Resûlüyüm. Benden önceki Tevrat'ı tasdik etmek, benden sonra gelip ismi "Ahmed" olacak bir Resûlü müjdelemek üzere gönderildim. Ne zaman ki o Resûl, açık açık delillerle kendilerine geldi:"Bu, kesin bir büyüden ibarettir" dediler.*" (Saf, 61/6)

Halbuki Resûlullah'ın nübüvvetinde, kendisinden sonra başka bir peygamberin geleceği haberi yoktur. Çünkü onun eksik bıraktığı birşey yok ki, onu tamamlamak üzere diğer bir peygamber gelmeğe ihtiyaç görülmüş olsun.[96]

Kur'ân-ı Kerim de, dinin kemâle erdirilmek sûretiyle Yüce Allah'ın insanlara olan nimetinin tamamlandığını haber vermektedir:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا
"*İşte bugün sizin dininizi kemâle erdirdim ve üzerinizdeki nimetimi tamamladım. Sizin için din olarak İslâm'ı beğendim.*" (Mâide, 5/3) Yani size bütün iman, akâid ve ahlâk kurallarını koydum ve en mükemmel teşrî usûlü ve ictihad kanunlarını öğrettim, bundan sonra bu ahkâmın nesholma durumu kalmadı. Sizi tevfik ve hidâyetle tam saâdete eriştirdim, gâlip ve muzaffer kıldım. Mücâhedelerinizin meyvelerini toplattırarak, özetle sizi kuvvetli bir güce ve hâkim bir devlete mazhar kıldım. Şu halde müslümanlar bundan böyle başka tebliğleri beklemeyerek ve haramların kaldırılabileceğini hatıra getirmeyerek bu din gereğince akitlerini yerine getirmeğe ve İlâhî nimetler ile nimetlenmiş olmağa devam etmelidir.[97]

Sosyal bir teşkilatçı olarak tam bir karışıklık ve vuruşma hali yaşayan bir ülkede o, bir hiç ile başlamış ve on sene içinde, Irak ve

96 Süleyman Nedvî, *er-Risâletü'l-Muhammediyye*, s. 165.
97 Elmalılı, 3/158-159.

Filistin'nin güney bölgeleri de dahil bütün Arap Yarımadası'nın tamamını kapsayan, yüzölçümü üç milyon kilometrekareden fazla bir devlet kurma sonucuna ulaşmıştı. Bu Devleti o, kendisinden sonra onbeş yıl gibi kısa bir müddet içinde Avrupa, Asya ve Afrika gibi üç kıtaya olmak üzere aynı ülkeyi genişleten haleflerine emânet edip çekildi. Bir Fâtih sıfatıyla giriştiği savaşlarda, her iki taraftan da verilen kayıplar bir kaç yüz kişiyi aşmaz; bununla beraber bütün bu fetholunan topraklarda yaşayan insanlar tam bi itâat altına alınmışlardır. Gerçekte o, bedenler üzerinde olmaktan çok, kalplere hükmediyordu. Kendi hayatında iken din tebliğinde elde ettiği başarı, Vedâ Haccı esnasında Arafat'ta 150.000 kişilik bir mü'min topluluğuna hitap edecek kadar büyük olmuştur ki, bu târihî olayın cereyan ettiği esnada, çok daha büyük sayıda müslümanın o yıl Hacc'a iştirak edemeyip kendi bölgelerinde kalmış olduklarını düşünebiliriz.[98]

Hz. Peygamberin (sallallâhu aleyhi ve sellem) tebliğini tamamlamasına ayrı bir işaret de, onun, hayatının son dönemlerinde, refîk-i a'lâyı istemesiydi.[99] Zâten Vedâ Hacc'ının sonunda da: "Size benden sorulacak, ne diyeceksiniz?" demiş, asbap da: "Şehâdet ederiz ki sen tebliğ ettin, vazîfeni yerine getirdin. Samimiyetle görevini yaptın." deyince o, parmağını göğe kaldırarak: "Allahım şâhid ol! Allahım şâhid ol! Allahım şâhid ol! demişti.[100] Demek ki o, gönderiliş gayesini gerçekleştirmiş, tebliği herkese ulaşmış, artık bundan sonra varacağı yer olan İlâhî kurbiyeti arzu ediyordu.

98 Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1/6.

99 Buhârî, *Merdâ* 19; *Megâzî* 83, 84; *Rikâk* 42; Müslim, Selâm 46; Tirmizî, *Daavât* 76; İbn Mâce, *Cenâiz* 64; Muvatta, *Cenâiz* 46, 47; Ahmed b. Hanbel, 6/45, 48, 74, 89.

100 Buhârî, Hacc 132; Ebû Dâvûd, *Menâsîk* 56; İbn Mâce, *Menâsîk* 84; Dârimî, *Menâsîk* 34.

5. Allah Teâlâ'nın Onu Kendi İsim ve Sıfatlarıyla Anması

Cenâb-ı Hakk, bazı peygamberleri kendi isimleriyle isimlendirmiştir. Meselâ Hz. İsmâil ve İshâk, "Alîm" ve "Halîm", Hz. İbrâhim, "Halîm", Hz. Mûsâ, "Kerîm", Hz. Yûsuf, "Hafîz" olarak isimlendirilmişlerdir. Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) dışındaki peygamberler, bu İlâhî isimlerden sâdece bir veya iki isimle anılırken, Resûlullah'ın bunlardan otuz kadarıyla Kur'ân'da anıldığı görülmektedir.[101]

Ancak Cenâb-ı Hakk'ın, hiçbir peygamberi, kendine âit olan "Raûf" ve Rahîm" isimleriyle anmadığını, yalnızca Resûlullah'ı bu iki isimle adlandırdığını görmekteyiz:[102]

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ "*Size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki zahmete uğramanız ona ağır gelir. Kalbi üstünüze titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir.*" (Tevbe, 9/128)

Gerçekten de Resûlü'ne bu isimleri vermesi ve onu böyle vasıflandırması, onun hakkında büyük bir taziz ve tekrîm demektir. Bundan da anlaşılır ki, Allah'ın güzel isimlerinin hepsi "Allah, Rahmân ve Rabb" gibi sırf Allah'a mahsus olan isimlerden değildir. Resûlullah'ın kendisi, İlâhî ahlâk ile ahlaklandığından dolayı mü'minlere raûf ve rahîmdir. Getirdiği din de bütün yönleriyle, mü'minler için ayniyle nimet ve rahmettir.[103]

Hz. Peygambere âit, Kur'ân-ı Kerim'deki bu özellikleri bitirdikten sonra şunu diyebiliriz: Resûlullah, diğer insanlar gibi bir beşerdir. Ancak onun beşerîliği yanında, bir de nübüvvet yönü

---

101 Kâdı Iyâz, Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygambere âit bu isimleri teker teker tesbit etmiş olup, bunların daha da fazla olabileceğini ifade etmektedir. Bkz: Kâdı Iyâz, *a.g.e.*, 1/236-243.

102 Zemahşerî, *a.g.e.*, 2/325; Kurtubî, *a.g.e.*, 8/302; Âlûsî, *a.g.e.*, 11/52.

103 Elmalılı, *a.g.e.*, 4/434.

vardır ki, bununla o, diğer insanlardan ayrılmaktadır. Yine bazı özelliklerde o, diğer peygamberlerle müştereklik arzetse de, -yukarıda da ele aldığımız gibi- bazı noktalarda bu peygamberlerden de ayrılmaktadır. Bizim burada ele aldığımız özellikler, Kur'ân'ın açıkça bildirdiği özellikler olup, bunun yanında hadislerde anlatılan özellikler de kısmen işlenmemiştir.[104]

[104] Bu konuda bkz: Suyûtî, *Hasâisu'l-Kübrâ*; Sülemî, İbn Mulakkin, *a.g.e.*; İzz Abdulazîz b. Abdusselam, *Bidâyetu's-Sûl fî Tafdîli'r-Resûl*; Hattâb b. Dıhye, *a.g.e.*; Mansûr Fevzî, *a.g.e.*; İbrâhim Molla, Halil, *Mie Hasle Min Hısâli'r-Resûl.*

İkinci Bölüm

Hz. MUHAMMED'İN (sallallâhu aleyhi ve sellem) HUSÛSİ ÖZELLİKLERİ

HZ. MUHAMMED'İN (SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEM) HUSÛSİ ÖZELLİKLERİ

Yukarıda saydığımız özellikler, hem diğer peygamberlere, hem de Hz. Peygambere âit özelliklerdir. Ancak bundan sonra ele alacağımız özellikler ise sâdece Resûlullah'a âit özelliklerdir.

"Hasâis" kelimesi, "hassa" fiilinden türemiş, çoğul bir kelime olup, bir şeyi başka birine değil de, yalnızca bir kişiye has kılma mânâsına gelmektedir. "Hass", bir şahsı, özel bir yönüyle üstün kılmak demektir. Yani bu şahıs bu noktada başka biriyle ortaklık kabul etmez ve bu özellik yalnızca ona mahsustur.[105] Hasâisu'n-Nebî kavramı da, Allah Teâlâ'nın, diğer insanlardan farklı olarak sâdece Hz. Peygambere bahşettiği bir takım vasıflar ve üstünlükler anlamındadır.[106] Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Son Peygamber Olması

Cenâb-ı Hakk, ilk peygamberden itibaren her kavme bir yol

105 Râğıb, *a.g.e.*, s. 149; İbn Manzûr, *a.g.e.*, "Hass" md.
106 Ahatlı, Erdinç, *Hasâisu'n-Nebî*, TDİA, Hasâisu'n-Nebî Maddesi.

gösterici göndermiş[107] ve nübüvvet müessesesini de, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sona erdirmiştir:

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا "*Muhammed, içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, lakin Allah'ın resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkiyle bilir.*" (Ahzâb, 33/40) Âyette geçen "Hâtem" kelimesi yüzük üzerine kazılmış "mühür" anlamına gelir. Bu kelimenin iki farklı kırâatının olduğu, bunlardan birisine göre, "*Hâtem*" şeklinde olup,[108] hatm kökünden geldiği, bunun da birşeye te'sir etmek ve bu te'sirden meydana gelen "iz" demek olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca bir şeyi mühürlemeye hatm denildiği gibi, bir şeyin sonuna damga vurmaya da hatm denilmiştir. Hitam ise, bir şeyin sona ermesidir.[109]

Diğer bir kırâate göre ise bu kelime "Hâtim" şeklinde olup,[110] sona erdiren veya mühürleyen[111] demektir. Hâtim, seri halinde basılarak mektupların yollandığı posta damgası değildir. Aksine, zarfın kapanması, içine herhangi bir şey sokulmaması, içine de herhangi bir evrak veya maddenin alınmaması için yapıştırılan mühürlü mumdur.[112] Mühür de bir şeyin belgelendirilmesi ve tasdiki için sona basıldığından, hem son mânâsını, hem de tasdik mânâsını içerir. Şu halde iki kırâet, Hâtemünnebiyyîn niteliğinin iki anlamına ayrı ayrı işaret ediyor. Yani Muhammed Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hem peygamberleri sona erdiren

---

107 Fâtır 35/24; İsrâ 17/15; Ra'd 13/7.

108 Âsım kırâatına göre Hâtem şeklindedir. Cezerî, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Yûsuf *Tahbîru't-Teysîr fî Kırââti'l-Eimmeti'l-Aşere*, s. 164; Bennâ, Ahmed b. Muhammed, *İthâf-u Fudalâi'l-Beşer bi'l-Kırâeti'l-erbeate aşera*, 2/376.

109 Râğıb, *a.g.e.*, s. 142-143; Fîrûzâbâdî, *Kâmus*, s. 1420; A. Mlf: *Besâir*, 2/526-528.

110 Cezerî, *a.g.e.*, s. 164; Bennâ, *a.g.e.*, 2/376.

111 Râğıb, *a.g.e.*, s. 142-143; Fîrûzâbâdî, *Kâmus*, s. 1420; A. Mlf: *Besâir*, 2/526-528.

112 Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücâdelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, 1/159.

son peygamberdir, peygamberlerin en sonuncusudur, hem de bütün peygamberleri tasdik ve belgeleyen ilâhî bir mühürdür. Eğer o gelmeseydi, diğer peygamberler unutulup gidecek, târihte onların varlıklarını ve peygamberliklerinin gerçekliğini ilmen ispat etmek mümkün olmayacaktı. Çünkü diğer peygamberlerin hayat ve varlıkları târihin bağrında, Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatı gibi açık ve sağlam olarak bilinmemektedir. Öyle ki bugün Kur'ân olmasaydı, Mûsâ ile Îsâ'nın bile varlıkları ciddiyetle ispat olunamazdı. Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatının ve peygamberliğinin tarihte açıklık ve kesinlikle bilinmesi sayesinde, diğer peygamberlerin de geçmişteki peygamberliklerini tasdik için bir belge elde edilmiş bulunulmaktadır. Aynı zamanda Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), diğer peygamberlerin kendisi hakkındaki müjdelerini gerçekleştirmek itibariyle de onların peygamberliklerini isbat sadedinde mühürleyen ilâhî bir damgadır. Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamberliği ile insanlık din açısından, ilerlemenin son noktasına erişmiştir. Ondan sonra başka peygamber beklenmemeli, Muhammedî nuru izlenmelidir.[113] Çünkü o, Allah'ın yeryüzüne gönderdiği son peygamber olup, ondan başka bir peygamber gelmeyecektir. Bunun içindir ki, Yüce Allah, dini kemâle erdirdiğini, bununla insanlara olan ni'metini tamamladığını ve Hz. Peygamber geldikten sonra, İslâm'dan başka hiçbir dinin kendi katında geçerli olamayacağını bildirmiştir:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا

"*İşte bugün sizin dininizi kemâle erdirdim ve üzerinizdeki nimetimi tamamladım. Sizin için din olarak İslâm'ı beğendim.*" (Mâide, 5/3),

113 Elmalılı, *a.g.e.*, 6/321.

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ "*Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki bu din asla ondan kabul edilmeyecek ve o ahirette ziyan edenlerden olacaktır.*" (Âl-i İmrân, 3/85)

İslâm dininin gelmesiyle diğer dinler, bu âyetin (Mâide, 5/3) gelmesiyle de müslümanlık tamamlanmıştır. Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) , bütün insanlığa ve kıyamete kadar gelecek bütün asırlara peygamber olarak gönderildi. Bu bir iddia değil, bir vâkıadır. Çünkü din ve ahlâk nâmına ne söylemek mümkünse hepsi onun tarafından söylenmiştir. Ondan sonra gelecek bir peygamber, ancak onun sözlerini tekrarlamak durumunda kalacaktır. O, kendinden sonra gelecek bir peygambere söyleyecek söz bırakmadığı için, başka bir peygamber gelmeyecektir. Onun son peygamber olduğu bütün insanlara Cenâb-ı Hakk tarafından açıklanmıştır:[114]

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا "*Muhammed, içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, lakin Allah'ın resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkiyle bilir.*" (Ahzâb, 33/40)

Resûlullah'tan sonra, başka bir peygamber gelmeyeceğine dair pekçok hadîs vardır. Bunlardan bazıları şöyledir: "Benimle benden önceki peygamberlerin durumu, tıpkı şu adama benzer ki: Gayet güzel bir ev yaptı, evi süsledi. Yalnız köşelerinden birinde bir kerpiç eksik kaldı. İnsanlar evi gezdiler, beğendiler. "Keşke şu kerpiç de yerine konmuş olsaydı" dediler. İşte o kerpiç benim. Ben, peygamberlerin sonuncusuyum."[115] "Risâlet ve nübüvvet kesilmiştir. Benden sonra artık resûl ve nebî yok-

---

114 Işık, *Kur'ân'ın Getirdiği*, s. 222.

115 Buhârî, *Menâkıb* 18; Müslim, *Fedâil* 20-23; Tirmizî, *Edeb* 77; *Menâkıb* 1; Emsâl 2; Ahmed b. Hanbel, 2/257, 398, 412.

tur."[116] "Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, ben Mâhi'yim, çünkü ben küfrü sileceğim. Ben Hâşir'im, çünkü benden sonra insanlar mahşerde toplanacaklardır. Ve ben âkibim. Yani benden sonra bir peygamber gelmeyecektir."[117] Resûlullah Hz. Ali'ye dedi ki: "Benimle sen, Hz. Mûsâ ve Hz. Hârun gibiyiz. Fakat benden sonra herhangi bir nebî gelmeyecektir."[118]

Hz. Peygamberden (sallallâhu aleyhi ve sellem) günümüze birtakım kimseler, peygamberlik iddiasında bulunmuşlarsa da, hepsinin sonu hezîmet olmuş, insanların alay konusu haline gelmiş ve silinip gitmişlerdir. Bundan sonra da bazı kimselerin çıkıp, peygamberliklerini ilan etmeleri mümkündür. Ancak eskiden olduğu gibi bunlar da aynı âkibete dûçar olacak, silinip gideceklerdir. Ve insanlar tarafından peygamber olarak değil de, başına herkesin taşımaktan kaçınacağı yalancılık sıfatını alıp, "yalancı peygamber" adıyla anılacaklardır.

---

116 Tirmizî, *Rü'yâ* 2; İbn Mâce, *Rü'yâ* 1; Dârimî, *Rü'yâ* 3; Ahmedç b. Hanbel, 5/404.

117 Buhârî, *Menâkıb* 17; Tefsîr-u Sûre (61) 1; Müslim, *Fedâil* 124; 125; Tirmizî, *Edeb* 67; Dârimî, *Rikâk* 59; Ahmed b. Hanbel, 4/80, 81, 84; 6/25.

118 Buhârî, *Fedâil* 9, Tirmizî, *Menâkıb* 20; İbn Mâce, *Mukaddime* 11; Ahmed b. Hanbel, 1/170, 177, 179, 182, 184, 185; 3/32.

Bu hadîsten anlaşılıyor ki, Tebuk gazvesine giderken Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi arkasında Medine'yi savunmakla görevlendirmeye karar vermişti. Fakat münâfıklar bu karara itiraz etmeye ve çeşitli şeyler söylemeye başlamışlardı. Bunun üzerine Hz. Ali Resûlullah'a giderek kuşkularını şöyle dile getirdi: "Ya Resûlellâh! Siz beni kadınlar ile çocuklar arasına mı bırakıyorsunuz? Hz. Peygamber de kendisini teselli ederek şöyle buyurdular: "Senin, benimle münâsebetin, tıpkı Hz. Hârun'nun Hz. Mûsâ ile olan ilişkisi gibidir. Yani nasıl ki Hz. Mûsa, Tur dağına giderken Hz. Hârun'u İsrâiloğullarını korumakla vazifelendirmişse, Hz. Muhammed de, Hz. Ali'ye Medine'yi savunma vazifesi vermişti. Fakat bu açıklamadan sonra Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi Hz. Hârun'a benzetmesinin bir fitneye yol açabileceğini düşünmüş olacak ki, sözlerine hemen ekleyiverdi: "Benden sonra başka bir peygamber olmayacaktır." Mevdûdî, *Târih Boyunca Tevhid Mücâdelesi*, 1/161-162.

2. Risâletinin Evrenselliği

Acaba Hz. Muhammed'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) başka, bütün insanlığa şâmil, umûmî bir risâlet ile gönderilmiş başka bir peygamber var mıdır? Veya İslâm'dan başka, da'veti herkesi kucaklayan başka ilâhî bir din, Allah tarafından bildirilmiş midir? İsrailoğulları, dünyayı sâdece kendilerine mahsus kılmışlar ve dünyayı yalnızca kendi ülkelerinin sınırlarıyla mahdut saymışlardır. Hattâ daha da ileri giderek, bütün âlemlerin Rabb'i olan Allah'ı, başkalarının değil, sâdece kendi milletlerinin ilâhı olduğu zannına kapılmışlardır. Bunun içindir ki Benî İsrâil peygamberlerine ve Tevrat'a baktığımızda, onların da'vetlerinin sâdece kendilerine münhasır kalıp, diğer milletlere şâmil olmadığını görürüz.[119] Bugün bile Hz. Mûsâ'nın şerîatının ve Yahûdiliğin, yalnızca Benî İsrâil'e has olduğunu ve başkalarına hitap etmediğini rahatlıkla söyleyebiliriz.[120] Hattâ Hz. Îsâ bile, sâdece İsrailoğulları'nın koyunlarını gütmüş,[121] risâletini ancak onların köylerine ve mensup oldukları topraklara tebliğ ile meşgul olmuş ve -onlara göre,- evlatlarının ekmeğini köpeklere vermemeğe gayret sarfetmiştir.[122]

---

119 Tevrat'ın bölümlerinin hepsini okuyan bir kimse, ne Mûsâ'nın, ne de İsrâiloğullarının başkalarını kendi dinlerine dâvete memur olduklarını gösteren birşey bulamaz. Bütün bölümlerde yazılanlar, yahudiliğin, kendilerine has bir din, Rabb'in de yine onlara âit tanrı olduğu fikrini te'yîd eder. Derveze, Muhammed İzzet, *Târîh-u Benî İsrâîl Min Esfârihim*,'den naklen Çelebi, Ahmet, *Mukâyeseli Dinler Açısından Yahudilik*, (Çev: Ahmet Büyükçınar, Ömer Faruk Harman), s. 186. Ayrıca bkz: Fârûkî, İsmail Raci, *İbrahimî Dinlerin Diyaloğu*, (Çev: Mesut Karaşahan), s. 35 vd.

120 Yahudilerin, dinlerini sâdece kendilerine tahsis etmeleri ve yabancıların bu dîne girmesine karşı çıkmaları, bir nevi benlik ve kendini üstün, mümtâz görme duygusu sebebiyledir. Bu, öyle bir duygudur ki, diğer insanlara karşı Yahudilerin değerini yükseltiyor ve kendileri dışındaki bütün insanları vahşî veya hayvan kabul ediyor. Çelebi, Ahmet, *a.g.e.*, s. 187.

121 Fakat Îsâ cevap verip dedi: "Ben, İsrâil evinin kaybolmuş koyunlarından başkasına gönderilmedim." Matta 15/24. ifâdesi de bunu göstermektedir.

122 Nedvî, Seyyid Süleyman, *er-Risâletü'l-Muhammediyye*, 165-166. Ayrıca bkz: Kahraman, Ahmet, *Mukayeseli Dinler Tarihi*, s. 159-160.

Hindlilerin Kutsal kitapları Vedâ'ların da bundan farkı yoktur. Hindûlar, onların semâdan peygamberlerine inmiş mukaddes kitaplar olduklarını iddia ederler. Ve onların tilâvet ve nağmelerinin de, Ârî milletlerinin dışındakilerin kulaklarına duyurulmayacağına inanırlar. Çünkü Ârî milletlerinin dışındaki diğer bütün insanlar temiz olmayıp, necistir ve kulakları pistir. Dolayısıyla mukaddes kitabın nağmeleri onlar lâyık değildir. Vedâ'nın âyetlerini işittikleri zaman, o kulaklara erimiş kurşun dökmek gerekir.[123] Diğer peygamberlerin şeriatlerinin de bunlardan pek farkı yoktur. Yani hepsi belli bir zaman ve mekanla kayıtlıdır. Hz. Âdem ve Hz. Nûh gibi bazı peygamberlerin şerîatları, mekan açısından evrensel olsa bile, zaman açısından evrensel değildir. Zîra kendilerinden sonra gelen peygamberle, onların getirdikleri kurallar kalkmış olmaktadır. Bunlardan istisnâ teşkil edecek tek peygamber, Hz. Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem).

Her peygamberin bir kitabı vardır. Kitabı olmayan peygamber kendinden evvelki kitabın hükmü ile hareket etmekle mükelleftir. Bunun için esasında Hak olan her din, mukaddes bir kitaba dayanmaktadır. Bu kitap dinin yegane dayanağıdır. Eski Yunanistan'da bazı filozofların felsefî eserleri ile Çin, Hint, Japonya, eski İran ve eski Mısır'da birtakım mukaddes kitaplara rastlanmaktadır. Bunlar her ne kadar semâvî ve münzel vasfını taşımıyorlarsa da, İlâhî kitaba duyulan ihtiyaç ve mukaddes bir kitap fikri bakımından önemlidirler. Semâvî dinlerin büyüklerinden biri olan Mûsâ dininin mukaddes kitabı Tevrat'tır. Fakat elde bulunan Tevrat, Hz. Mûsâ'ya vahyedilmiş olan Tevrat'ın aynı olarak kabul edilemez.[124]

İncil'e gelince, Hz. Îsâ'ya âit İncil adını taşıyan bir kitabın

---

123 Nedvî, Seyyid Süleyman, *er-Risâletü'l-Muhammediyye*, s. 166. Ayrıca bkz: Kahraman, s. 106.

124 Kahraman, *a.g.e.*, s. 133.

mevcut olması icabediyorsa da, bugün elde mevcut böyle bir kitap yoktur. Sayıları yüzlere varan İncil nüshalarının peygamber olmayan kimseler tarafından yazıldığı kesin olarak bilinmektedir. İslâm'ın dayandığı Kur'ân-ı Kerim, târihî vesikalara âit şartları kendinde toplayan biricik kitaptır. Dinler Târihini kayıtsız bir gözle inceleyenler bu gerçeği görebilirler.[125]

Cenâb-ı Hakk'ın, kulu ve elçisi Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) gönderdiği Kur'ân-ı Kerim, bütün insanlığa, güzeli göstermek, onları dalâletten kurtarıp, hidâyete erdirmek, bâtıldan hakka ulaşmalarını sağlamak, kötüyü bırakıp iyiye yönelmelerini te'min etmek, putlara tapmaktan, tevhîde, insanların ve zâlim idarecilerin baskılarından, İslâm'ın adâletine kavuşmalarını sağlamak için gönderilmiştir. İnsanlığın saâdetini te'min etmek amacını güden Kur'ân-ı Kerim, belli bir zümre, muayyen bir ırk, özel bir zaman ve memleket, yalnızca o dili konuşan insanlar için değil, tam aksine bütün bir beşere gönderilmiştir.[126] Dolayısıyla Kur'ân'ı tebliğ ile mükellef olan peygamber de, belli bir zamanın, mekânın ve zümrenin değil, bütün zamanların, mekanların ve insanlığın peygamberidir. Ve evrensel bir peygamberdir. Bu evrenselliği, Kur'ân'ın pekçok âyetinde görmemiz mümkündür:

قُلْ يَاأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ "*De ki: Ey insanlar ben sizin hepinize Allah tarafından gönderilen Peygamberim. O ki, göklerin ve yerin hakimiyeti Ona aittir. Ondan başka ilah yoktur. Hayatı veren de, ölümü yaratan da Odur. Öyleyse siz de Allah'a ve O'nun bütün kelimelerine iman eden Nebiyy-i Ümmi olan o Resûlüne inanın. Ona tâbî olun ki doğru yolu bulasınız.*" (A'râf, 7/158),

---

125 Kahraman, *a.g.e.*, s. 133-134.

126 Abdulhalim Mahmûd, Ali, *Âlemiyyetü'd-Da'veti'l-İslâmiyye*, s. 161.

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ *"İşte bunun içindir ki ey Resûlüm, Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik."* (Enbiyâ, 21/107),

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ *"Ey Resûlüm, Biz seni bütün insanlığa rahmetimizin müjdecisi, azabımızın uyarıcısı olarak gönderdik, lakin insanların ekserisi bunu bilmezler."* (Sebe', 34/28).

Bunların dışında da birtakım âyetler vardır ki, orada kullanılan kelimeler de göstermektedir ki Hz. Peygamberin (sallallâhu aleyhi ve sellem) nübüvveti, umûmî olup, herkese hitap etmektedir. Çünkü, nâs,[127] insan,[128] abd ve ibâd,[129] beşer,[130] benî âdem,[131] âlemîn,[132] gibi kelimeler umum ifade etmektedirler. Resûlullah'ın nübüvveti ve insanlara vahyi tebliğ etmesiyle ilgili olarak kullanılan bu kelimelerden de anlaşıldığına göre, onun peygamberliği zaman, mekan ve kavim ile mukayyed olmayıp, herkesi içine almaktadır.

Resûlullah da kendisinin yalnızca bir kavmin değil, bütün insanlara gönderilen bir peygamber olduğunu bildirmiştir: "Benden önceki peygamberlerden hiçbirisine verilmeyen beş şey bana verildi. Ben, bir aylık mesafeden korkuyla yardım edildim. Bütün yeryüzü bana (ümmetime) mescid ve temizleyici kılındı. Benim ümmetimden birisi, namaz vaktine nerede denk gelirse orada kılsın. Bana ganimetler helâl kılındı. Benden önceki peygamberler sâdece kendi kavimlerine gönderildikleri halde, ben bütün

127 Bakara 2/21; Nisâ 4/79, 105, 170; A'râf 7/158; Fâtır 35/5; Yûnus 10/1; Lokman 31/33...

128 Fecr 89/15; Asr 103/1-3; Âdiyât 100/6-8; Abese 80/17, 24; Kıyâme 75/3-10...

129 Bakara 2/186; Fecr 89/29; Hicr 15/49; Zümer 39/7, 10; A'râf 7/32; İsrâ 17/96...

130 Müddessir 74/31, 36.

131 A'râf 7/26, 27, 31, 35; Yâsîn 36/60.

132 Enbiyâ 21/107; Furkân 25/1; Secde 32/2; Sâd 38/87; Câsiye 45/36...

insanlığa gönderildim. Ve bana şefâat hakkı verildi."[133] "Nefsim kudreti elinde olan Allah'a yemin olsun ki, Yahûdi olsun, Hristiyan olsun şu topluluktan beni işitip de, gönderildiğim şeye inanmadan ölen kimse, cehennemliktir."[134] "Bir gün Hz. Ömer Resûlullah'a gelerek şöyle dedi: "Yâ Resûlellah! Ben, Ben-i Kureyza yahûdilerinden birisine söyledim de, bana Tevrat'tan bazı parçalar yazıverdi. Onları sana okuyayım mı?" Bunun üzerine Resûlullah'ın yüzünün rengi değişti. Oradakilerden birisi: "Görmüyor musun Resûlullah'ın yüzünü?" deyince, Hz. Ömer şöyle dedi: "Ben Rabb olarak Allah'a, din olarak İslâm'a, peygamber olarak da Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) râzıyım." Bunun üzerine Hz. Peygamberin yüzünde sevinç belirdi. Ve şöyle dedi: "Nefsim kudreti elinde olan Allah'a yemin olsun ki, şâyet içinizde Hz. Mûsâ zuhur etse, siz de beni bırakıp ona tâbî olsanız, dalâlete düşmüş olursunuz. Siz, ümmetlerden benim payıma düşensiniz; ben de peygamberlerden sizin payınıza düşenim."[135]

Bütün bunlardan anlaşılmaktadır ki, Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) nübüvveti, bütün insanlara şâmil olup,[136]

---

133 Buhârî, *Teyemmüm* 1; *Salât* 56; Müslim, *Mesâcid* 3; Nesâî, *Gusül* 26; Dârimî, *Siyer* 28; Salât 111.

134 Müslim, *Îmân* 240.

135 Dârimî, *Mukaddime* 39; Ahmed b. Hanbel, 3/471; 4/276.

136 Bazı yahudiler Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), sâdece Araplara gönderilmiş bir peygamber olduğunu iddiâ ederek, görüşlerinin doğruluğuna da: *".. Ve Ümmü'l-Kurâ ve etrafındaki belde halkını uyarman için..."* (En'âm, 6/92). âyetini delil getirerek: "Allah Teâlâ bu Kur'ân'ı, Hz. Muhammed'e Mekke'liler ile Mekke'nin etrafındaki belde halklarına tebliğ etmesi için indirmiştir... Mekke'nin etrafından maksad, Arabistan yarımadasıdır. Eğer bütün dünyaya gönderilmiş olsaydı bu ifade kullanılmazdı." demişlerdir. Bunlar yahûdilerden "İseviye Mezhebi" adıyla anılırlar ki, bugün aydın geçinen Avrupalılardan bir kısmının Arap olmayan müslümanlar arasında bu Yahûdi fırkasının mezhebini ve politikasını yaymaya çalıştıklarını görüyoruz. Halbuki bu yerleri özellikle zikretmek, hükmün, bu beldelerin dışında bulunmadığına, ancak mefhûm-u muhalif ile delâlet eder ki, bu zayıf bir neticedir. Hele Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) gâyet kesin

kıyâmete kadar da geçerli olacaktır. Ondan sonra bir peygamber gelmeyeceği gibi, onun dîninden başka bir din de, Allah katında geçerli olmayacaktır. Çünkü onun getirdiği prensipler, herkes tarafından uygulanması mümkün olan ve her türlü ihtiyacı karşılayan bir özelliğe sahiptir. Yeter ki, onu yorumlayanlar, gerektiği gibi ondan ihtiyaçlara cevaplar çıkarabilsinler.

3. Rîsâletinin Cinleri de Kapsaması

Hz. Peygamberin nübüvveti, yalnızca insanları değil, aynı zamanda cinleri de kapsamaktadır. İnsanlardan inanan-inanmayan olduğu gibi, cinlerden de inanan-inanmayanlar vardır. Resûlullah henüz Mekke'de iken, cinler onun yanına gelmiş ve Kur'ân'ı dinlemişlerdir:

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ [٢٩] قَالُوا يَاقَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ [٣٠] يَاقَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ

"*Hani Biz bir vakit cinlerden bir takımını Kur'ân dinlemeleri için sana göndermiştik. Kur'ân'ı işitip dinleyecek yere gelince birbirlerine: "Susun, dinleyin!" dediler. Okuma tamamlanınca kendi toplumlarına birer uyarıcı olarak döndüler. "Ey kavmimiz dediler, biz Musadan sonra gönderilen, kendisinden önceki vahiyleri tasdik eden, gerçeğe ve dosdoğru yola götüren bir kitap dinledik." "Ey kavmimiz! Allah yoluna davet eden bu Elçinin çağrısını kabul edin ve Ona iman edin ki Allah da*

---

ve açık bir tevâtür yoluyla, kendisinin bütün âlemlere gönderilmiş bir peygamber olduğunu söylediği kesin iken... Ayrıca: "*..bütün çevresindeki yerleri...*" ifâdesi de bütün beldeleri ve o beldeleri kuşatan şehirleri içine alır ki, bu takdirde de, böyle bir ifâdenin içine, âlemin bütün beldeleri dahil olmuş olur. Bkz: Râzî, *Tefsîr*, 13/67; Elmalılı, *a.g.e.*, 3/463-464; Sücânî, *Meâlimü'n-Nübüvve*, s. 62 vd.

sizin günahlarınızı affetsin ve gayet acı bir azaptan sizi kurtarsın.” (Ahkâf, 46/31)

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا [١] يَهْدِي
إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا [٢] وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً
وَلاَ وَلَدًا [٣] وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللّٰهِ شَطَطًا [٤] وَأَنَّا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ تَقُولَ
الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ
فَزَادُوهُمْ رَهَقًا [٦] وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللّٰهُ أَحَدًا [٧] وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ
فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا [٨] وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ
يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا [٩] وَأَنَّا لاَ نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ
أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا [١٠] وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا [١١]
وَأَنَّا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ نُعجِزَ اللّٰهَ فِي الْأَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا [١٢] وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَى
آمَنَّا بِهِ فَمَنْ يُؤْمِنْ بِرَبِّهِ فَلاَ يَخَافُ بَخْسًا وَلاَ رَهَقًا [١٣] وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا
الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُوْلَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا

“De ki: Bana vahyolundu ki bir cin cemaati Kur’ân’ı dinledikten sonra şöyle dediler: “Biz gerçekten, doğru yolu gösteren harikulade bir Kur’ân dinledik. Bundan böyle Rabbimize asla bir şerik tanımayacağız. Rabb’imizin şanı çok yücedir, O ne eş, ne de çocuk edinmemiştir. Meğer içimizden birtakım cahiller, Allah hakkında gerçek olmayan sözler söylüyormuş! Biz de saf saf, insanları ve cinleri, Allah hakkında yalan söylemez sanmışız! Meğer bir kısım insanlar cinlerden bazılarına sığınıp, böylece onları daha da azgın hale getirmişler! Onlar da, sizin zannettiğiniz gibi, Allah’ın ölen hiçbir kimseyi diriltmeyeceğini zannetmişler. “Biz göğe çıkmak istedik: Bir de ne görelim: orası sert ve kuvvetli bekçiler, şihablar, alevler, roket gibi mermilerle dolu! “Önceleri biz göğün bazı yerlerinde oturup dinleme merkezleri edinirdik. Ama şimdi kim dinlemeye kalkışırsa, derhal kendini gözetleyip izleyen bir alevle karşılaşıyor. “Doğrusu, iyi anlayamadık: yerde oturanlara fenalık

mı irade edildi, yoksa Rabb’leri onlar hakkında hayır ve hidayet mi diledi bilemiyoruz.” “Bizden iyi kimseler olduğu gibi, iyi olmayanlar da var. Biz türlü türlü yollar tutmuşuz. Şunu da anladık ki, biz yerde Allah’ın iradesine karşı koyamayacağımız gibi, kaçmaya teşebbüs etmekle de Onun elinden yakamızı kurtaramayız. Biz hidayet rehberini dinleyince onu tasdik ettik. Kim Rabb’ine iman ederse, ne hakkının eksik verilmesinden, ne de gadre uğramaktan asla endişesi kalmaz.” “Bizden Allah’a itaat edenlerin yanında, hak yoldan sapan kâfirler de var. Allah’a itaat ve teslimiyet gösterenler, doğru yolu arayanlardır.” “Hak yoldan sapanlar ise, cehennem odunu olurlar.” (Cin, 72/1-14).

Cinlerin Resûlullah’ı dinleme olayının, bir veya iki defa olduğu hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür.[137] Ancak önemli olanın kaç defa dinledikleri değil, dinleme ve Hz. Peygambere ittibâın vukû bulmuş olmasıdır. Allah Teâlâ, peygamberine, cinleri uyarıp, onlara Kur’ân okumasını emretmişti. Bunun üzerine “Bana, cinlere Kur’ân okumam emredildi, arkamdan kim gelecek?” dedi. Derken Abdullah b. Mes’ûd Resûlullah’ın arkasına takıldı. Onun anlattığına göre: Hacun’daki dağ yoluna vardığımızda bana bir hat çizdi, ben gelinceye kadar bundan çıkma dedi. Sonra Kur’ân okumaya başladı. Ben şiddetli bir gürültü işittim. Hattâ Resûlullah’a bir şey olmasından korktum. Onu birçok karartılar kapladı, onunla benim arama engel oldu, hattâ sesini işitmez oldum. Sonra bulut parçalanır gibi parçalandılar. Sonra bana: “Birşey gördün mü?” dedi. “Evet, beyaz elbiselere bürünmüş, siyah adamlar gördüm.” dedim. “İşte onlar, Nusaybin cinleri” diye buyurdu.[138] Demek ki Resûlullah, tebliğini sâdece insanlara değil, aynı zamanda cinlere de ulaştırıyordu. Yani o, cinlerin de peygamberiydi.

---

137 Bu farklı görüşler için bkz: Taberî, *Tefsîr*, 25/39 vd; Şevkânî, *Fethu’l-Kadîr*, 5/27-28;

138 Râzî, *Tefsîr*, 30/134-135; Elmalılı, *a.g.e.*, 7/118.

4. Hanımlarının Mü'minlerin Anneleri Olması

Bir beşer olarak olarak Hz. Peygamber de evlenmiş, onun da çocukları olmuş ve neticede her canlı için mukadder olan ölümü tatmıştır. Ve âhirete irtihal ederken de, arkasında hanımları kalmıştır. Ancak burada hassas bir nokta söz konusudur ki, bu da diğer insanların arkalarında bıraktıkları hanımlarının, başkalarıyla evlenmelerinde hiçbir sakınca bulunmazken, Resûlullah'ın hanımları bundan istisnâ edilmiştir. Yâni o vefat ettikten sonra, onun eşlerinden herhangi birisinin yeni bir evlilik yapması söz konusu değildir. Çünkü Hz. Peygamberin hanımları, mü'minlerin anneleri sayılmıştır. Nasıl kişinin, annesiyle evlilik yapması dînen yasaksa, annesi hükmünde olan Resûlullah'ın eşleriyle de evlilik yapması yasaktır:

النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُوْلُو الأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللهِ مِنْ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلاَّ أَنْ تَفْعَلُوا إِلَى أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا "*Peygamberin müminler üzerinde haiz olduğu hak, onların bizzat kendileri hakkında haiz oldukları haktan daha fazladır. (O, bir baba konumunda olduğundan) onun eşleri de müminlerin anneleridir. Akrabalar miras bakımından Allah'ın Kitabında, birbirlerine diğer müminlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar. Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız müstesna, yani dostunuza vasiyetle bir mal bırakabilirsiniz. Bunlar Kitapta yazılıdır.*" (Ahzâb, 33/6)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلاَّ أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلاَ مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللهُ لاَ يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللهِ وَلاَ أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللهِ عَظِيمًا

"Ey iman edenler! Yemeğe izin verilmeksizin, vaktine de bakmaksızın, Peygamberin odalarına girmeyiniz. Fakat davet edildiğinizde hemen girin. Yemeği yeyince hemen dağılın, yemekten sonra sohbete dalmayın. Çünkü bu hareketiniz Peygamberi rahatsız ediyor, lakin utandığından ötürü, size karşı bir şey söylemiyordu. Oysa Allah, gerçeği açıklamaktan çekinmez. Eğer müminlerin annelerinden birşey soracak veya isteyecek olursanız, onu perde arkasından isteyiniz. Böyle yapmanız, hem sizin hem de onların kalpleri yönünden daha nezihtir. Sizin Allah'ın Resûlünü rahatsız etmeniz ve kendisinin vefatından sonra onun eşlerini nikâhlamanız asla helal değildir. Çünkü bu, Allah katında büyük bir günahtır." (Ahzâb, 33/53).[139]

Bunun hikmetiyle ilgili olarak denmiştir ki, dünyada iken Resûlullah'ın zevcesi olanlar, âhirette de zevceleri olacaklardır. Cennette ise bir kadın, en son evlendiği kocasıyla beraber olacaktır. Dolayısıyla Hz. Peygamberin eşleri, evlenmemek sûretiyle, bu durumu te'min etmiş olacaklardır.[140] Yüce Allah, babanın hanımını, oğluna haram kılmıştır. Çünkü hanım, insanın kıskançlık duyacağı ve hakkında münakaşaya girişeceği bir konumdadır. Oğulun, babasının nikâhındaki bir kadınla evlenmesi ise, sılâ-i rahîmi ve ana-baba hakkını ortadan kaldırıverir. Şurası da bir gerçektir ki, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), insana babadan daha kıymetli,[141] derece itibariyle daha üstün, memnun edilmeye

---

139 Ahzâb 33/56. Bu âyetin sebeb-i nüzûlü olarak şu olay nakledilmektedir: İnsanlardan bazıları: -ki bunlar muhtemelen müşrikler veya münâfıklardır- "Şâyet Muhammed'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) geri kalırsam, Âişe ile evleneceğim." demiş, bunun üzerine de bu âyet inmiştir. Vâhidî, *a.g.e.*, s. 360-361; Kurtubî, *a.g.e.*, 14/228-229.

140 Kurtubî, *a.g.e.*, 14/229; Aynı müellif, *et-Tezkira fî Ahvâli'l-Mevtâ ve Umûri'l-Âhirah*, s. 475-476.

141 *"Peygamber, Mü'minlere öz nefislerinden daha yakındır..."* (Ahzâb, 33/6). "Sizden hiçbiriniz, ben kendisine çocuğundan, babasından ve bütün insanlardan daha sevgili olmadıkça (îmân-ı kâmille) îmân etmiş olmaz." Buhârî, *Îmân* 8; *Eymân* 3;

daha lâyıktır. Zîra baba, evladını sâdece dünya için terbiye ederken, Hz. Peygamber, hem dünya, hem de ukbâ için eğitmektedir. Dolayısıyla onun eşlerinin, tıpkı babalarımızın eşleri gibi olması gerekmektedir.[142]

Bir rivâyette sahâbelerden birisinin: "Şâyet Resûlullah vefat ederse, Hz. Âişe ile nikah yapacağım" dediği söylenmiştir ki, böyle bir şeyin, o sahâbinin derecesini düşürmeyeceği, zira daha önceki dinlerde bunu yasaklayan bir hükmün bulunmadığı, dolayısıyla müslümanların, hakkında bir hükmün olmadığı bir meselede serbest oldukları, ancak açık bir emir veya yasak geldikten sonra asla böyle bir fikir beyanında bulunmayacakları belirtilmiştir.[143]

5. Geçmiş-Gelecek Günahlarının Affedilmesi

İnsanlardan hiç kimseye, eski-yeni, yani yaptığı ve yapacağı günahlardan dolayı, bağışlanma garantisi verilmemiştir. Ancak Hz. Muhammad (sallallâhu aleyhi ve sellem), bundan istisnâ edilmiş ve bu hususta kendisine garanti verilmiştir:

إِنَّـــا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا [١] لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا "*Biz Sana aşikâr bir fetih ve zafer ihsan ettik. Bu da Allah'ın, senin geçmiş ve gelecek kusurlarını bağışlaması, Sana yaptığı ihsan ve in'amı tamamlaması, seni dosdoğru yola hidayet etmesi.*" (Fetih, 48/1-2).

Şefâat ile ilgili hadiste de, onun bu yönü göz önünde tutularak, insanlar kendisinden yardım istemektedirler: "*..Ey Muhammed! Sen, Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncususun. Allah,*

Müslim, *Îmân* 69, 70, 70; Nesâî, *Îmân* 19; İbn Mâce, Mukaddime 9; Ahmed b. Hanbel, 3/177, 207...

142 Râzî, *Tefsîr*, 25/169.

143 Ebü'l-Hattâb b. Dıhye, Mecdüddin, *Nihâyetü's-Sûl fî Hasâisi'r-Resûl Muhammed b. Abdullah*, (Nşr: Abdullah Abdulkadir Muhammed Nûr el-Fâdinî), s. 38.

senin gelmiş-geçmiş bütün günahlarını affetmiştir; bize Rabb'in huzurunda şefâat eyle, halimizi görmüyor musun?..."[144]

6. Peygamberlerden Söz Alınması

وَإِذْ أَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَى ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ *"Hem Allah, vaktiyle peygamberlerden "size Kitap ve hikmet vermemden sonra, sizin yanınızda bulunan kitabı tasdik edici bir peygamber geldiğinde, mutlaka ona inanıp yardımcı olacaksınız" diye söz almıştır. Allah: "Bunu kabul ettiniz, bu ağır yükümü sırtınıza aldınız mı? dediğinde onlar: "kabul ettik" diye kesin söz verince, Allah Teala: "Siz de şahit olun, zaten Ben de sizinle beraber şahitlik edeceğim" buyurdu."* (Âl-i İmrân, 3/81)

Alimlerin çoğunluğuna göre âyetteki "ahid"den murad, bütün peygamberlerin, ümmetlerinden, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamber olarak gönderildiğinde, onu tasdik edip ona yardım etmeleri gerektiği hususunda almış oldukları ahiddir.[145]

Gayet açık bir şekilde görülmektedir ki, Allah (celle celâluhû), bütün peygamberlerden, onlar da ümmetlerinden, Hz. Peygamber gönderildiğinde hayatta olurlarsa ona inanma, her türlü desteği verme ve ona karşı gelmeme hususunda söz almıştır. Şu hadis de, bu görüşü te'yid etmektedir: "Ben size, bu dini taptaze ve tertemiz olarak getirdim. Bakın, Allah'a yemin ederim ki Mûsa b. İmrân yaşıyor olsaydı, bana uymaktan başka bir şey yapamazdı."[146]

---

144 Buhârî, *Tevhid* 36; Müslim, *Îmân* 327; Tirmizî, Tefsîr-u Sûre (17) 18; Ahmed b. Hanbel, 2/436.

145 Râzî, *Tefsîr*, 8/102; İbn Kesîr, *a.g.e.*, 2/56; Elmalılı, *a.g.e.*, 2/395.

146 Ahmed b.Hanbel, 3/338.

7. Kevser'in Verilmesi

Kur'ân-ı Kerim'de, Hz. Peygambere Kevser'in verildiği haber verilmektedir:

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ "*Biz gerçekten sana verdik Kevser.*" (Kevser, 108/1) "Kevser", lügatlerde, son derece fazla,[147] her şeyin çoğu, birbirine sarılıp burulmuş olan çok toz, İslâm ve peygamberlik, Tâif'te bir mektebin adı, çok hayırlı, çok vergili adam, efendi adam, cennette özel bir nehir adıdır ki, cennetin bütün ırmakları ondan meydana gelir-[148] gibi anlamlara gelmektedir.

Bu âyette, Kevser'in hangi anlama geldiği hususunda çok farklı görüşler ileri sürülmüştür. Burada bunların hepsini geniş bir şekilde ele alacak değiliz. Ancak bunların içinde en çok bilinenleri sayacak olursak, şunlardır:

1. ***Kevser, cennetteki bir nehrin özel bir adıdır***[149] ki, bunu destekleyen rivâyetler vardır. Resûlullah birgün hafif bir uykuya dalmışken tebessümle başını kaldırarak: "Bana az önce bir sûre nâzil oldu" diyerek Kevser sûresini okudu. Sonra da: "Bilir misiniz Kevser nedir?" Allah Resûlü daha iyi bilir dediler. Buyurdu ki: "O, bir nehirdir ki, Rabb'im onu cennette bana verdi. Onda pekçok hayır vardır. Ümmetim kıyâmet günü onun başına gelecek, kapları yıldızlar adedincedir, derken içlerinden bazıları kovulacaklardır. Ben: "Ey Rabb'im! Onlar benim ümmetimdendir." diyeceğim. Ancak bana: "Sen bilmezsin, onlar senden sonra neler yaptılar neler?" denilecektir.[150] Başka bir rivâyette:

---

147 Râgıb, *a.g.e.*, s. 426.

148 Fîrûzâbâdî, *Kâmus*, s. 602; Ayrıca bkz: İbn Fâris, *a.g.e.*, s. 918-919; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, 4/208; Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed el-Kaysî, *Tefsîru'l-Müşkil*, s. 399.

149 Taberî, *Tefsîr*, 30/414 vd; Zemahşerî, *a.g.e.*, 4/806 vd; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 5/502; Suyûtî, *Mufhimâtu'l-Akrân*, s. 214.

150 Buhârî, *Rikak* 53; Müslim, *Salat* 53; Ebû Dâvûd, *Salat* 122; Sünnet 23; Tirmizî,

"Cennette, sütten daha beyaz, baldan daha tatlı bir nehir gördüm. Orada, boyunları melez develerin boyunları gibi olan yeşil kuşlar var. Kim o kuştan yer, o sudan içerse, rıdvân derecesine ulaşmış olur."[151]

2. ***Kevser, nübüvvettir.***[152] Nübüvvetin, çok hayır olduğunda şüphe yoktur. Çünkü bu, rubûbiyyetten sonra, ikinci dereceyi işgal eden bir mertebedir. Ve îmânın yarısıdır. Hattâ peygambere itâat, marifatullah ağacının bir dalı gibidir. Çünkü peygamberlik müessesesinin bilgisinden önce, mutlaka Allah'ın zâtının, ilminin, kudretinin ve hikmetinin bilgisinin bulunması gerekir. Daha sonra da nübüvveti bilme gerçekleşince, bundan, semî', basar, haberî ve vicdânî sıfatlar gibi diğer geriye kalan bilgiler elde edilir. Gerçi peygamberlik diğer peygamberlere de verilmiştir. Fakat peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu anlatılanlardan daha çoğu verilmiştir. O, hepsinden önce zikredilmiş, hepsinden sonra gönderilmiştir. Bütün insanlara ve cinlere gönderilmiştir, bütün peygamberlerden önce haşrolunacak, dinine nesh vârid olmayacaktır. Onun büyük ahlâkı ve faziletleri sayılamayacak derecededir.[153]

3. ***Kevser, Kur'ân'dır.***[154] Zîra Kur'ân, ağaçlar kalem, denizler mürekkep olsa dahi, medih ve senâdan, her şeyin âciz kaldığı bir hayr-ı kesîrdir. Fazîletleri, sayılamayacak kadar çoktur. Kendinden önceki kitaplar, belli bir zaman ve mekana has oldukları halde o,

---

Tefsîr-u Sûre (108) 1; Nesâî, *İftitâh* 21; Dârimî, *Rikak* 113; Ahmed b. Hanbel, 1/89, 158; 2/112...

151 Buhârî, *Rikâk* 53; Müslim, *Tahâret* 36; Ebû Dâvûd, *Edeb* 110; Tirmizî, *Kıyâme* 15; Cennet 10; Tefsîr-u Sûre (108) 3; İbn Mâce, *Zühd* 36.

152 Taberî, *Tefsîr*, 30/418; İbn Cumâa; *Ğuraru't-Tıbyân*, s. 550; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 5/502; Ebu's-Suûd, *a.g.e.*, 9/205.

153 Râzî, *Tefsîr*, 32/117; Elmalılı, *a.g.e.*, 9/515-516.

154 İbn Kesîr, *Tefsîr*, 8/522; Kurtubî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 20/217; Râzî, *Tefsîr*, 32/118; Ebu's-Suûd, *a.g.e.*, 9/205.

bütün zaman ve mekanları içine almaktadır.[155] Bunların yanında Kevser'in, Hz. Peygamberin ümmetinin âlimleri, İslâm, ümmetinin çokluğu, peygamberdeki üstün meziyetler, onun şânının yüceliği, ilim, güzel ahlâk, şefâat makamı, Kevser sûresindeki mû'cizevî özellikler, Allah'ın, Resûlullah'a verdiği ni'metler gibi hususların olduğu da söylenmiştir.[156] Bunlardan anlaşıldığına göre, Kevser, pekçok mânâya gelmektedir. Ancak, sahih hadislerin de bildirdiğine göre, Kevser, cennette Hz. Peygambere verilen bir nehir veya havuz adının olduğudur.

8. Ganimetlerin Helâl Kılınması

Bedir savaşının ganîmetlerinde ve bu ganîmetlerin taksiminde müslümanlar arasında ihtilaf olmuş, onların nasıl taksim olunacağını, bu konuda hüküm vereceklerin Muhâcirler mi, yoksa Ensâr mı, yoksa hepsi mi olduğu Hz. Peygambere (sallallâhu aleyhi ve sellem) sorulmuştu. Bu sorular üzerine:

يَسْــأَلُونَكَ عَنِ ٱلْأَنْفَالِ قُــلِ ٱلْأَنْفَالُ لِلهِ وَالرَّسُــولِ فَاتَّقُوا اللهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ "*Sana ganimetlerin taksimini soruyorlar. De ki: Onun taksimi Allah'a ve Resûlüne aittir. Onun için siz gerçek müminler iseniz Allah'a karşı gelmekten sakının, birbirinizle aranızı düzeltin, Allah'a ve Resûlüne itaat edin.*" (Enfâl, 8/1) âyeti nâzil oldu.[157]

Ganîmet; harbîlerden, muharebe esnasında veya savaşan iki ordunun karşılaşması sırasında, gâzilerin kuvvetleriyle alınan

---

155 Mansûr Fevzî, Muhammed Süleyman Selman, *Rahmetün Li'l-Âlemîn,* (Arapçaya Çev: Muktedî Hasan Yâsin el-Ezherî), s. 43.

156 Bkz: Râzî, *Tefsîr*, 32/114-120; Kurtubî, *a.g.e.*, 20/216-218; Şevkânî, *a.g.e.*, 5/502; Ebu's-Suûd, *a.g.e.*, 9/205; Âlûsî, *a.g.e.*, 30/244-246; Elmalılı, *a.g.e.*, 9/513-524.

157 Vâhidî, *a.g.e.*, s. 231-232; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 3/548-549; Suyûtî, *Esbâbu'n-Nüzûl*, s. 132-133;

mallara denir.[158] Fey ise; savaşmaksızın düşmandan ele geçen mallara denir.[159] Burada, ganîmetlerin taksiminin, Hz. Peygamber tarafından yapılması gerektiği, daha sonraki âyette de, bunun, kimlere ne kadar verileceği üzerinde durulmuştur:

وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَأَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنتُمْ آمَنْتُمْ بِاللّٰهِ وَمَا أَنزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ وَاللّٰهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ "*Bir de malumunuz olsun ki savaşta elde ettiğiniz ganimetin beşte biri Allah'ındır. Yani Resûlullaha, onun akrabalarına, yetimlere, yoksullara ve yolculara (gariplere) aittir. Eğer Allah'a ve iki ordunun karşılaştığı, hak ile batılın iyice açığa çıktığı o Bedir günü kulumuza indirdiğimiz âyetlere iman ediyorsanız, bu hükmü böylece kabul edeceksiniz. Allah her şeye kadirdir.*" (Enfâl, 8/41) Aynı şekilde diğer bir âyette de:

مَا أَفَاءَ اللّٰهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لاَ يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ "*Savaş olmaksızın fethedilen ülkeler halkının mallarından Allah'ın Peygamberine verdiği ganimetler, Allah'a, Resûlüne, akrabalara (Peygamber'in yakın akrabalarına), yetimlere, fakirlere ve yolda kalmış gariplere aittir. Ta ki o mallar, sizden yalnız zenginler arasında el değiştiren bir servet haline gelmesin. Resûl size ne verirse onu alınız, o sizi neden menederse onu terkediniz. Allah'a karşı gelmekten sakınınız. Muhakkak ki Allah'ın cezası pek çetindir.*" (Haşr, 59/7) buyrulmuştur.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ganîmet mallarını beşe taksim eder, 4/5 ini mücâhidlere dağıtırdı. 1/5 ini de kendi âilesinin

[158] Kurtubî, *Ahkâmi'l-Kur'ân*, 8/1-2; Bilmen, Ömer Nasûhî, *Hukûk-u İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, 3/394.

[159] Kurtubî, *a.g.e.*, 8/2; Bilmen, *a.g.e.*, 4/74.

nafakasına, devlet harcamalarına, âyette sayılan akrabaya, yetimlere, yoksullara ve yolculara harcardı. Bu beşte birde, kendisi tasarruf etme hakkına sahipti. Bir rivâyete göre Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir savaştan sonra, bir devenin yanında namaz kıldırdıktan sonra, kalkıp bu ganîmet devesinden bir kıl alarak şöyle hitap etmiş: "İşte şu, sizin ganîmetlerinizdendir. Bu ganîmetlerden benim payım, sâdece 1/5 dir. Humus da yine size geri harcanmaktadır. İğne, iplik her ne ganîmet almışsanız, onu getiriniz, sakın aşırmayınız. Zîra aşırmak, sahibine dünyada utanç, âhirette ateştir. Ey İnsanlar! Yakına da uzağa da gidip Allah uğrunda cihâd ediniz. Allah'ın buyruğunu yerine getirme hususunda hiçbir kınayıcının kınamasına aldırış etmeyiniz..."[160]

Ganîmetin, Hz. Peygamberden önceki peygamberlerin ümmetlerine yasak edildiği bildirilmektedir. Resûlullah, müslümanların Bedir'de almış oldukları ganîmetler üzerine şöyle demiştir: "Bizden önceki ümmetlere, ganîmet almak yasak kılınmıştı. Onlar, bir ganîmet elde edince, onları bir araya toplarlar, daha sonrada gökten inen bir alev onları yok ederdi."[161] Demek ki, önceki ümmetler, savaşta ganîmet elde ettikleri zaman, onları kullanamıyorlar, hattâ kullanmaktan da öte, aldıkları ganîmetleri bir araya toplayarak gökten inecek bir ateşin onları yok etmesini bekliyorlardı. Ateşin inip bu ganîmetleri yok etmesini de, Allah'ın, yaptıkları işi kabul ettiğine bir alâmet sayıyorlardı. Yüce Allah, bu ümmete olan engin merhametindendir ki, onlara ve Hz. Peygambere, ganîmetlerden yemeyi serbest bırakmıştır.[162]

Hz. Peygamber de, kendisinden önce hiç kimseye verilmeyen şeyleri sayarken, bunlardan birisinin de, ganîmetlerin helâl

---

160 İbn Mâce, *Cihâd* 34; Ahmed b. Hanbel, 5/316, 326.

161 Tirmizî, Tefsîr-u Sûre (8) 7; Cessâs, Ebûbekr Ahmed b. Ali er-Râzî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 4/230; Kurtubî, *a.g.e.*, 8/50.

162 Mübârekfûrî, Ebu'l-Ali Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerh-i Câmii't-Tirmizî*, 8/475-476.

kılınması olduğunu ifâde etmektedir.[163] Bunlardan da anlaşılmaktadır ki, ganîmetlerin, hem Hz. Peygamber, hem de ümmeti tarafından alınabilmesi ve bu konuda bir yasağın olmaması, Allah'ın bu hayırlı ümmete,[164] ve onun peygamberine bir lütfudur.

9. Âlemlere Rahmet Olması

Haddi zâtında her peygamber, Allah'ın insanlara bir lütfu ve rahmetidir. Ancak son peygamber olması, nübüvvetinin, cinler de dahil herkesi içine alması ve herkesin bir şekilde onun peygamberliğinden istifade etmesindendir ki o, âlemlere rahmet olarak tavsif edilmiştir:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ "*İşte bunun içindir ki ey Resûlüm, Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik.*" (Enbiyâ, 21/107)

"Rahmet", merhamete muhtaç olana iyilik etmeyi gerektiren şefkat duygusu olarak tarif edilmiştir. Bu kelime, bazen mücerred bir şefkat duygusu, bazen de şefkatten mücerred bir iyilik duygusu mânâsına kullanılmaktadır. Yani rahmette hem şefkat, hem de iyilik etmek mânâları vardır. Rahmet Allah'tan olunca, ihsan, lütuf ve ikram mânâlarına; insanlardan olunca da şefkat ve acıyıp iyi muâmele etmek anlamlarına gelmektedir.[165]

Rahmet, Allah'ın sıfatlarından olup, Kur'ân'ın farklı âyetlerinde üzerinde durulmaktadır:

وَلاَ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلاَحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَةَ اللّٰهِ قَرِيبٌ مِنْ الْمُحْسِنِينَ "*Düzeltilmiş olan ülkeyi ifsat etmeyin. Hem endişe,*

163 Buhârî, Teyemmüm 1; Salât 56; Müslim, *Mesâcid* 3; Nesâî, *Ğusl* 26; Dârimî, *Siyer* 28, *Salât* 111.

164 *"Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülüğe mâni olursunuz. Ve Allah'a imân edersiniz..."* (Âl-i İmrân, 3/110).

165 Râğıb, *a.g.e.*, s. 191; Fîrûzâbâdî, *Besâir*, 3/53.

hem de ümit ile Ona yalvarın. Muhakkak ki Allah'ın rahmeti iyi kimselere yakındır." (A'râf, 7/56),

وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا كَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ بَلْ لَهُمْ مَوْعِدٌ لَنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِهِ مَوْئِلاً "*Sen'in mağfireti bol Rabb'in, merhametlidir. Eğer işledikleri suçları sebebiyle onları cezalandıracak olsaydı, azabı onlara hemen gönderirdi. Fakat onlar için belirlenmiş bir süre vardır ki o vâde geldiğinde Allah'ın cezasından kaçıp sığınacak hiçbir yer bulamazlar.*" (Kehf, 18/58),

وَمَا كَانَ اللهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ "*..Allah, imanınızı zayi edecek değildir. Çünkü Allah, insanlara karşı pek şefkatlidir, çok merhametlidir.*" (Bakara, 2/143)

أَلاَ تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَكُمْ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ "*Siz de Allah'ın sizi affedip müsamaha göstermesini arzu etmez misiniz? Allah gerçekten Gafurdur, Rahimdir.*" (Nûr, 24/22)

Şefkat hissi, özellikle eğitimle ilgilenenler için bulunması gerekli olan bir vasıftır. Kalbi katı olan birisinin gerçek mürebbî olması düşünülemez. Zîra rahmet, kalbî bir kıpırdanış, rûhî bir teessür ve insanı, terbiye ettiği kimseleri hafife almaktan engelleyen bir duygudur.[166] Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), bütün insanlığın muallimi olduğuna göre, rahmet duygusunun en fazla onda bulunması gerekir.

Onun rahmeti sâdece inanan insanları değil, aynı zamanda bütün insanlığı içine alan bir rahmettir. Âyetin ifadesiyle o, bütün âlemlere rahmettir:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ "*İşte bunun içindir ki ey Resûlüm, Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik.*" (Enbiyâ, 21/107) Ve bu rahmet, hem dînî, hem de dünyevî

166 Kalacı, *a.g.e.*, 264-265.

yöndendir. Dînî yönden rahmet olması: Hz. Peygamber, insanlar câhiliye dediğimiz karanlık bir devrede, dalâlet içerisindeyken ve aynı zamanda ehl-i kitab'ın da, kendi kitaplarında ihtilafa düştükleri bir dönemde gönderilmiştir. Böylece Allah onu, gerçeği aramaya ve kurtuluş ile mükâfaatı kazanmaya hiçbir yolun bulunmadığı bir zamanda göndermiş, onunla insanlara, hidâyete giden yolları göstermiştir. Dünyevî bakımdan rahmet olması: İnsanlık onun sayesinde pekçok zilletden, harpden, kargaşadan kurtulmuş, gerçek sulha ve huzura kavuşmuştur.[167]

Resûlullah'ın rahmeti, müslümanları, gayr-ı müslimleri, dostları, düşmanları, hürleri, köleleri, büyükleri, küçükleri, hattâ insanların yanında hayvanları da içine alacak kadar geniş bir rahmettir.[168] Evet onun rahmeti, mü'mine hidâyet, münafığın hayatı için bir emân,[169] kâfire de İlâhî azabın te'hiri şeklinde tecellî etmiş,[170] münafıklar, bu rahmet sayesinde dünyada azap görmemişler, müslümanlarla içli dışlı yaşamışlar, onların istifade ettikleri haklardan istifade etmişler ve onların bu durumları yüzlerine vurulmamıştır. Daha önceki milletler, Allah'a karşı yaptıkları isyanlardan toptan helak edildikleri halde, Resûlullah geldikten sonra böyle bir durum söz konusu olmamıştır. Böylelikle kâfirler de bu rahmetten istifade etmişlerdir. Yani onun varlığı, azabın gelmesini önleyen bir özelliğe sahiptir:

وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللّٰهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ "*Halbuki sen onların aralarında bulunduğun müddetçe Allah onları azaba uğratmaz; eğer onlar istiğfar ederlerse Allah bu takdirde de onlara azap etmez.*" (Enfâl, 8/33) Ve Allah Resûlü'nün bununla ilgili şu

167 Râzî, *Tefsîr*, 22/199.
168 Hûfî, *a.g.e.*, s. 195.
169 Kâdı Iyaz, *a.g.e.*, 1/17; Sâbûnî, *a.g.e.*, s. 294.
170 Kâdı Iyaz, *a.g.e.*, 1/17; Âlûsî, *a.g.e.*, 17/105; Sâbûnî, *a.g.e.*, s. 294.

sözleri: "Ben rahmet olarak gönderildim, lanetçi olarak değil."[171] "Ben Muhammed'im, Ben Ahmed'im, Ben Mukaffî -son peygamberim- Ben Hâşir'im. Ben tevbe ve rahmet peygamberiyim."[172]

Allah Resûlü'nün rahmetinin genişliğinden, Cibril'in dahi istifade ettiği rivâyet edilmektedir. Bir gün Hz. Peygamber Cibril'e sorar: "Sana da bu rahmetten birşey ulaştı mı?" Cibril: Evet Ya Resûlallah! Çünkü ben de âkibetimden emin değildim. Ne zaman ki: "Kuşkusuz o, değerli bir elçinin sözüdür. O elçi güçlü, Arş'ın sahibinin yanında çok itibarlıdır. Orada ona itaat edilir, güvenilir."[173] âyeti nâzil oldu, ben de emniyete erdim."[174] buyurmuştur.

Cenâb-ı Hakk, Resûlullah'a merhametli olmasını, mü'minlere kanat germesini tavsiye etmiş:

وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ "*Ve müminlere kol kanat ger, şefkatle koru onları.*" (Hicr, 15/88),

وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ "*Sana tabi olan müminlere kol kanat ger.*" (Şuârâ, 26/215) gibi âyetlerle onlar için bir rahmet olduğunu bildirmiştir:

وَمِنْهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ "*Onlardan bazıları Peygamberi incitmek için "O herkese kulak veren safın biridir" derler. De ki: "Evet öyledir, ama hep hakkınızdaki iyi sözlere kulak veren biridir, Allah'a inanır, müminlere güvenir. İman edenleriniz için bir rahmettir O!" İşte böylesi bir Allah Resûlünü incitenler yok mu? En acı azap onlara*

---

171 Müslim, *Birr* 87.

172 Müslim, *Fezâil* 126; Ahmed b. Hanbel, 4/395.

173 Tekvîr 81/19-20.

174 Kâdı Iyaz, *a.g.e.*, 1/17.

olacaktır." (Tevbe, 9/61) aynı zamanda kendisine âit iki isimle de onu vasıflandırmıştır:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ *"Size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki zahmete uğramanız ona ağır gelir. Kalbi üstünüze titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir."* (Tevbe, 9/128).

Hz. Peygamber, ümmetine o kadar düşkündür ki, zaman zaman bu yüzden dolayı göz yaşı bile dökmektedir. Bir gün Resûlullah, Hz. İbrâhim hakkındaki:

رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ *"Ya Rabbi, doğrusu onlar (putlar) insanların birçoğunu saptırdılar. Artık bundan sonra kim bana tabi olursa, o bendendir. Kim de bana karşı gelirse o da senin merhametine kalmıştır, şüphesiz Sen Gafursun, Rahimsin."* (İbrâhim, 14/36) âyeti ile, Hz. Îsâ hakkındaki:

إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ *"Eğer onları cezalandırırsan, şüphe yok ki onlar Senin kullarındır. Onları affedersen, Aziz-u Hakim: Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibi ancak Sensin."* (Mâide, 5/118) âyetini okuyarak ellerini kaldırmış: "Ya Rabbi! Ümmeti! Ümmeti!.." diye duâ etmiş ve göz yaşı dökmüş. Bunun üzerine Allah: "Ya Cibril! Muhammed'e git, ona niçin ağladığını sor. –Rabbin onun niçin ağladığını pekalâ bilir ya.–" demiş. Cibril de ona gelerek sormuş. Resûlullah da kendisinin ne söylediğini ona haber vermiş. -Halbuki Allah onun ne söylediğini pekalâ bilir.- Nihayet Allah: "*Ya Cibril! Git Muhammed'e şunu söyle: Biz seni ümmetin hakkında razı edeceğiz ve seni üzmeyeceğiz." buyurmuştur.*[175] *Ayrıca: "Rabbin sana verecek ve sen hoşnut olacaksın."* (Duhâ, 93/5) âyetiyle de bu durum te'yid edilmiştir.

---

175 Müslim, *Îmân* 346.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), insanları inanmadıkları zaman karşılaşacakları kötü âkibet karşısında uyarıyor ve onları hidâyete da'vet ediyordu. Ancak onlar, kendilerini hayra çağıran bu insana karşı koyuyorlar ve inanmak istemiyorlardı. Bu durum karşısında şefkat ve merhamet timsali Allah Elçisi dayanamıyor, sıkıntılı anlar geçiriyordu:

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا "*Şimdi, bu söze inanmazlarsa, demek sen onların ardına düşüp nerdeyse kendi kendini yiyip tüketeceksin!*" (Kehf, 18/6),

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلاَّ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ "*Onlar iman etmiyor diye üzüntüden neredeyse kendini yeyip tüketeceksin.*" (Şuârâ, 26/3). Resûlullah'ın bu sıkıntısını gidermek, onu rahatlatmak ve üzülmemesini sağlamak için, İlâhî bir îkaz geliyor, hidâyet ve dalâletin Allah'ın elinde olduğu belirtiliyordu:

أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلاَ تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ إِنَّ اللهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ "*Hiç kötü işleri kendisine güzel görünen kimse, iyilik edip dürüst işler işleyen kimse gibi olur mu? Allah dilediğini sapıklık içinde bırakır, dilediğini doğru yola iletir. O halde insanlardan ötürü üzülüp kendini mahvetme! Çünkü Allah onların bütün yaptıklarını bilir.*" (Fâtır, 35/8)

Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), son derece hassas ve gözü yaşlı bir insandı. Fakirlere acır, bütün canlılara ve hayvanlara şefkat ve merhametle muamele ederdi. Halka da hayvanlara karşı şefkatli olmalarını tavsiye ederdi.[176] Rahmet, Hz. Peygamber'in âdeta rûhuydu. Onun devamlı süründüğü güzel bir kokusu ve yaratılıştan kendisinde bulunan güzel bir hasletiydi. O, şefkat ve merhamete, içinden gele gele inanıyor ve onu özellikle tatbik ediyordu.

---

176 Nedvî, Ebu'l-Hasan, *Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed*, (Çev: Abdulkerim Özaydın), s. 423-424.

Rahmetle ilgili sözlerine ve tatbikatlarına baktığımızda, bunu açıkça görmek mümkündür.[177]

Bu rahmet duygusundan dolayıdır ki o, namazı uzun kıldırıpta başkalarına sıkıntı verdiğinden dolayı birini azarlamış,[178] namazda çocuk sesini duyunca, namazı kısa kesmiş,[179] bazılarının bütün bir seneyi oruçlu geçirdiğini duyunca onlara bunu yasaklamış,[180] çocuklarını sevip okşamayanı îkaz etmiş,[181] bir köpeğe acıyıp,

177 Muhammed Hâlid, Hâlid, *İnsâniyyât-u Muhammed*, s. 14-15. Bu kitabın 13-57. sahifelerinde, Hz. Peygamber'in şefkat ve merhametiyle ilgili geniş bilgiler bulmak mümkündür. Ve bu konuda edebî bir üslupla yazılan, önemli bir eserdir.

178 Ashaptan birisi Resûlullah›a gelerek, sabah namazlarını cemaatla kılamadığını, bunun da sebebinin imamın namazı uzatmasının olduğunu söylemiş. Hz. Peygamber de vazifeli şahsı çağırarak, onu sert bir şekilde uyarmış ve şöyle demiştir: *"İçinizde nefret ettirenler var.Kim namaz kıldırırsa onu kısa tutsun. Zîra cemaatin içerisinde zayıf, ihtiyar ve ihtiyacı olanlar vardır."* Buhârî, *İlim* 28, *Ezan* 61, 63, *Edeb* 75, *Ahkâm* 13; Müslim, *Salat* 182; İbn Mâce, *İkâme* 48; Dârimî, *Salat* 46; Ahmed b. Hanbel, 4/118, 119; 5/273.

179 Bununla ilgili olarak Resûlullah şöyle buyurmuştur: *"Ben namaza duruyor ve onu uzun kılmak istiyorum. Sonra bir çocuk ağlaması duyuyorum. Annesinin ona duyacağı heyecanı bildiğim için hemen namazı kılıp bitiriyorum."* Buhârî, *Ezan* 65; Müslim, *Salat* 192.

180 Bir defasında ashaptan üç kişi, Resûlullah›ın ibâdetini sormak için onun hanımlarının yanına gitmişlerdi. Bunlara Hz. Peygamber'in ibadeti haber verilince güya bunu az görerek: *"Biz nerede, Resûlullah nerede? Muhakkak ki Allah, Peygamber'nin geçmiş olan ve gelecekte işlenmesi muhtemel bulunan bütün güNahl,arını mağfiret etmiştir."* dediler. Sonra da içlerinden birisi: *"Ben geceleri daima namaz kılacağım."* dedi. Diğeri: *"Ben de her zaman oruç tutacağım."* dedi. Üçüncüsü de: *"Ben de kadınlardan ayrı yaşayacağım, hiç evlenmeyeceğim."* dedi. Onlar bu söz üzerindeyken Resûlullah bunların yanına gelerek: *"Siz şöyle şöyle söyleyen kimselersiniz değil mi? Fakat şunu iyi biliniz ki: Ben sizin Allah'tan en çok korkanınız ve korunanınızım. Bununla beraber ben kâh oruç tutarım kâh tutmam. Gecenin bir kısmında namaz kılarım, bir kısmında uyurum. Kadınlarla da evlenirim. (İşte benim sünnetim budur.) Her kim benim bu yolumdan yüz çevirirse, benden değildir."* buyurdular. Buhârî, *Nikâh* 1.

181 Akra b. Hâbis, Resûlullah›ın Hz. Hasan ve Hüseyn'i kucağına alıp sevdiğini görünce: *"Benim on çocuğum var; daha hiçbirini öpmüş değilim."* deyince Allah Resûlü: *"Allah senin kalbinden merhamet duygusunu almışsa, ben sana ne yapabilirim ki?"*

onun susuzluğunu gideren günahkar bir kadının bu davranışını övmüş ve cennete gitmesine sebep göstermiş,[182] kedinin ölümüne sebep olan ibâdete düşkün başka bir kadını ise cehennemlik olarak tavsif etmiştir.[183]

Merhametle ilgili Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bazı sözleri: "Allah, ancak merhametli kullarına merhamet eder."[184] "Siz yerdekilere merhamet edin ki, göktekiler de size merhamet etsin."[185] "Allah, herşeye iyilikle, güzellikle muâmele edilmesini ister. Hayvanları kestiğinizde zahmet vermeden güzelce kesiniz. Biriniz hayvanı boğazlayacağı zaman bıçağını iyice keskinleştirsin ve hayvana kolaylık göstersin."[186]

10. Ehl-i Kitap Tarafından Bilinmesi

Ehl-i kitap, son peygamber Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), pekçok özelliğini kendi kitaplarından öğrenip biliyorlardı. Hattâ onlar, Resûlullah'ı kendi öz evlatlarını tanır gibi tanıyorlardı:

---

buyurmuştur. Buhârî, *Edeb* 18; Müslim, *Fezâil* 64; İbn Mâce, *Edeb* 3; Ahmed b. Hanbel, 6/56.

182 Hz. Peygamber, bununla ilgili şöyle buyurmuştur: *"Allah, bir köpek yüzünden, ahlaksız bir kadını affedip cennetine aldı. Köpek bir kuyunun başında, susuzluktan dili sarkmış bir vaziyette soluyup duruyordu. Tam o esnada oradan geçmekte olan bu kadın, köpeğin halini görünce dayanamadı. Hemen belinden kemerini çıkarıp ayakkabısına bağladı, bununla kuyudan su çıkarıp köpeğe içirdi, böylece köpek ölümden kurtuldu. İşte bu tadının bir köpeğe karşı bu davranışı, onun affına sebep oldu ve Allah, onu cennetine koydu."* Buhârî, *Enbiyâ* 54; Müslim, *Selam* 153.

183 *"Bir kadın bir kedi yüzünden cehenneme girdi. Ne o kediye yedirdi, içirdi ne de salıverdi. Ve kedi açlıktan öldü. O kadın da bu yüzden cehenneme girdi."* Buhârî, *Musâkât* 9; Ahmed b. Hanbel, 2/507.

184 Buhârî, *Cenâiz* 32; *Eymân* 9; Müslim, *Cenâiz* 9, 11; Ebû Dâvûd, *Cenâiz* 24; *Edeb* 58; Nesâî, *Cenâiz* 22; İbn Mâce, *Cenâiz* 53; Ahmed b. Hanbel, 5/204, 206, 207.

185 Tirmizî, *Birr* 16.

186 Ebû Dâvûd, *Edâhî* 12; Tirmizî, *Diyât* 14; Nesâî, *Dehâyâ* 22, 26, 27; İbn Mâce, *Zebâih* 3.

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ "*Kendilerine Kitap vermiş olduğumuz kimseler, onu (Muhammedi) tıpkı evlatlarını tanıdıkları gibi tanırlar. Böyle iken, onlardan bir kısmı, bile bile gerçeği gizler.*" (Bakara, 2/146).

Ayrıca onlara, onun yapacağı icraatlar ve vasıflarıyla ilgili malumatlar verilmişti:

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنْ الْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمْ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلاَلَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ "Onlar ki yanlarındaki Tevrat ve incillerde vasıfları yazılı o Peygambere tâbi olurlar. O Peygamber ki kendilerine meşrû şeyleri emreder, kötülükleri yasaklar. Kendilerine güzel ve hoş şeyleri mübah, murdar şeyleri ise haram kılar, üzerlerindeki ağırlıkları, sırtlarındaki zincirleri kaldırıp atar. Ona iman eden, onu destekleyen, ona yardımcı alan ve onunla beraber indirilen nûra tabi olanlar var ya, işte felaha erenler onlardır." (A'râf, 7/157). Onlarda, Hz. Peygamber hakkında, öyle kesin bir kanaat meydana gelmişti ki, inanmayanlara karşı, onun kendilerine yardım edeceğini dahi ümit ediyorlardı:

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللهِ عَلَى الْكَافِرِينَ "Onlara, Allah tarafından, ellerindeki Tevrat'ı tasdik eden bir Kitap gönderildiği zaman, daha önce kâfirlere karşı zafer kazanmak için "ahir zaman Peygamberi hakkı için" diye dua ettikleri halde, evet o tanıyıp bekledikleri Peygamber kendilerine gelince, onu inkâr ettiler. O sebeple, Allah'ın lâneti de kâfirlerin boynuna olsun." (Bakara, 2/89).

Abdullah b. Amr'a, Resûlullah'ın Tevrat'taki vasıfları sorulduğunda, şöyle cevap vermişti: "Vallahi o, Kur'ân'daki bazı özellikleriyle anlatılmaktadır. Ey Nebi! Biz seni şâhid, müjdeleyici, uyarıcı ve ümmîlere sığınak olarak gönderdik. Sen benim kulum ve elçimsin. Sana mütevekkil adını verdim. O, haşin ve kaba değildir. Çarşılarda yüksek sesle bağırıp çağırmaz. Kötülüğe kötülükle mukabele etmez. Fakat affeder, bağışlar. Allah, onunla eğri bir milleti, lâilâhe illallâh demek suretiyle doğrultuncaya kadar onun rûhunu kabzetmez."[187] Bütün bunlar, Hz. Peygamber henüz gelmeden önce, vasıfları ve yapacağı işler gibi yönleriyle ehl-i kitap tarafından bilindiğini, hattâ beklendiğini göstermektedir.

11. Getirdiği Dînin Korunması Te'minatının Verilmesi

Yüce Allah, Hz. Peygamberi, düşmanlarının şerrinden koruduğu gibi, onun vasıtasıyla insanlara gönderdiği dini de koruma garantisi altına almıştır. Bu dinin ana kaynağı olan Kur'ân-ı Kerim'in korunması gibi bir korunma, hiçbir kitaba nasip olmamıştır. Başka hiçbir kitap yoktur ki, az çok tashif, tahrif ve bozulma girmemiş olsun. Bunca dinsizlerin, Yahudilerin ve Hristiyanların Kur'ân'ı değiştirmek ve bozmak üzere birçok arzuları ve hırsları bulunduğu halde, bu kitabın her yönden tahriften korunmuş olarak kalması, en büyük mûcizelerdendir.[188]

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ "*Hiç şüphe yok ki o zikri, Kur'ân'ı Biz indirdik, onu koruyacak olan da Biziz*" (Hicr, 15/9) âyeti de bu ilâhî korumaya dikkat çekmektedir.

Resûlullah'ı hak din ile gönderen Allah Teâlâ, aynı zamanda bu dini bütün dinlere üstün kılmış:

---

187 Buhârî, *Buyu'* 50; Ahmed b. Hanbel, 2/174, 448; 6/236.
188 Râzî, *Tefsîr*, 19/128; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 3/122.

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ "*Odur ki Resûlünü, bütün dinlere üstün kılmak için hidayetle ve hak din ile gönderdi. Müşrikler isterse hoşlanmasınlar!*" (Tevbe, 9/33) böylelikle insanlara olan ni'metini en kâmil mânâda tamamlamış ve din olarak islam'ı seçtiğini belirtmiştir:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلاَمَ دِينًا "*İşte bugün sizin dininizi kemâle erdirdim ve üzerinizdeki nimetimi tamamladım. Sizin için din olarak İslâm'ı beğendim.*" (Mâide, 5/3) Belki de daha önceki dinlerin hükmü, kendinden sonra gelen peygamberle sona erdiğinden dolayı, ilâhî bir korunmaya alınmamış, böyle bir şeye ihtiyaç duyulmamıştı. Ancak son din olan ve kıyâmete kadar geçerliliği devam eden İslâm'ın, düşmanları tarafından gelecek her türlü kötülüğe karşı korunması ve bu korunmanın bizzat Allah tarafından yapılması durumu hasıl oluyordu.

12. İsrâ ve Mi'râc'ın Ona Has Olması

İsrâ ve Mi'râc olayı da, yalnızca Hz. Peygambere nasip olmuştur. Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya, oradan da keyfiyyeti bizce meçhul, semâlar ötesi bir yolculuğa çıkmıştır:

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ "*Bir gece, kendisine bazı delillerimizi gösterelim diye kulu Muhammed'i, Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren O Zât'ın şanı yücedir, bütün eksikliklerden uzaktır. Gerçekten, her şeyi işiten, her şeyi gören O'dur.*" (İsrâ, 17/1)

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى [١] مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى [٢] وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى [٣] إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى [٤] عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى [٥] ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى [٦] وَهُوَ

بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى [٧] ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى [٨] فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى [٩] فَأَوْحَى إِلَى
عَبْدِهِ مَا أَوْحَى [١٠] مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى [١١] أَفَتُمَارُونَهُ عَلَى مَا يَرَى [١٢]
وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَى [١٣] عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى [١٤] عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى [١٥]
إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَىمَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىلَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى

“*İnmekde olan yıldıza andolsun ki, arkadaşınız Muhammed şaşırmadı, azıtmadı da. O, kendi arzusuna göre söylemiyor. O Kur’ân, ancak vahyolunan bir vahiydir. Onu çok çetin kuvvetlere sahip olan öğretti. Güzel görünümlü doğruldu, o da en yüksek ufuktaydı. Sonra yaklaştı ve yüksek ufkun mâverâsına sarktı. O’nunla arasındaki mesafe, iki kaşın arası kadar veya daha yakın oldu. Bu surette kuluna vahyettiğini vahyetti. Gözünün gördüğünü kalbi yalanlamadı. Şimdi siz, onun gördüğü konusunda onunla mücadele mi ediyorsunuz? Andolsun ki, o, onu bir kere de bir başka inişinde gördü. Sidre-i Müntehâ’nın yanında. Me’vâ cenneti de, onun yanındadır. O dem ki Sidre’yi bürüyen bürüyordu. Onun gözü aşmadı ve şaşmadı. Andolsun Rabb’inin âyetlerinden en büyüğünü gördü.*” (Necm, 53/1-18) âyetleri de bu hâdiseyi anlatmaktadırlar.

Kaynaklara baktığımızda, bu olayın cereyân şekli özetle şöyledir: Allah Resûlü, Ka’be’nin yanındaki Hatîm denilen yerde yatarken, uyku ile uyanıklık arasında veya Ümmü Hâni’nin evinde iken, Cebrâil gelip göğsünü yarmış, zemzemle yıkayıp, hikmetle doldurmuş, Burak ismindeki bineğe bindirilerek Cebrâil beraberliğinde Mescid-i Haram’dan, Kudüsteki Mescid-i Aksâ’ya gidilmiş, orada bütün peygamberlere namaz kıldırmış, daha sonra da ma’nevî bir merdivenle yüce âlemlere yolculuk başlamış; bu yolculukda değişik makamlarda, farklı peygamberlerle buluşulup, sonunda Cenâb-ı Hakk’ın kurbiyetine mazhar olmuştur.[189]

---

[189] Buhârî, *Salat* 1, Hacc 76, *Enbiyâ* 5, *Tevhîd* 37, *Menâkıb* 24; Müslim, *Îman* 259,

Bu kutlu yolculuktan döndükten sonra Allah Resûlü, gördüklerini etrafındakilere anlatmış, Mekke müşrikleri bu anlatılanlara inanmamışlardır. Hz. Peygamber'i zor durumda bırakmak için de, Kudüs hakkında bazı şeyler sormuşlardır; ancak Resûlullah bunların her birine isâbetli cevaplar vermiş, hattâ yolda gelmekte olan bir kervandan da onlara bahsetmiştir. Dediği her şeyin doğru olduğunu kesin bir şekilde anlamalarına rağmen Mekke müşrikleri, yine de ona inanmamışlardır.[190]

13. İsmiyle Hitap Edilmemesi

Yüce Allah, Hz. Peygambere ismiyle hitap etmemiş, aynı zamanda diğer insanlara da ona ismiyle hitap etmemelerini zımnen istemiştir. Kur'ân-ı Kerim'de kendilerine hitap edilen peygamberlerin hepsine, kendi isimleriyle hitap edildiğini görmekteyiz:

وَقُلْنَا يَـا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلاَ مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِـئْتُمَا وَلاَ تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ *"Ve dedik ki: "Âdem! Eşinle birlikte Cennete yerleşin, oradaki nimetlerden istediğiniz şekilde bol bol yeyin, sadece şu ağaca yaklaşmayın. Böyle yapar-sanız zalimlerden olursunuz."* (Bakara, 2/35),

قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَـلاَمٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَى أُمَمٍ مِمَّنْ مَعَكَ وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ *"Ey Nuh!" denildi "Sana ve beraberinde bulunan mümin topluluklara Bizim tarafımızdan bir selâmet ve bereketlerle gemiden in! Gelecek nesiller içinde niceleri de olacak ki onları dünyada bir müddet yaşatacağız, sonra da Bizden onlara gayet acı bir azap dokunacaktır."* (Hûd, 11/48)

263; Ebû Dâvûd, *Sünne* 23, *Edeb* 35; Ahmed b. Hanbel, 3/148,149, 5/143; İbn Hişâm, *a.g.e.*, 2/396-410; Taberî, *a.g.e.*,15/3-24; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 5/3/42.

[190] İbn Hişâm, *a.g.e.*, 2/398 vd; Şiblî, *Asr-ı Saâdet*, 2/433-434; Nedvî, *Asr-ı Saâdet*, 1/43-44.

فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِي مِنْ شَاطِئِ الْوَادِي الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَامُوسَى إِنِّي أَنَا اللهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ "*Oraya varınca kutlu mekândaki vadinin sağ tarafında bulunan ağaçtan şöyle nida edildi: "Ey Mûsa! Rabbülalemin olan Allah Benim.*" (Kasas, 28/30),

يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلاَ تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ "*Davud! Biz seni ülkede hükümdar yaptık, sen de insanlar arasında adaletle hükmet, keyfine uyma ki seni Allah yolundan saptırmasın. Allah yolundan sapanlar, hesap gününü unuttukları için, kendilerine şiddetli bir azap vardır.*" (Sâd, 38/26),

وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ "*İbrahim! Rüyana sadık kalıp onun gereğini yerine getirdin. Onu kurban etmekten sizi muaf tuttuk. İşte böyle ödüllendiririz Biz iyileri!*" (Saffât, 37/104-105),

قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنْ اللَّيْلِ وَلاَ يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلاَّ امْرَأَتَكَ إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ "*Melekler: "Lût!" dediler, "Biz Allah'ın elçileri seninleyiz, hiç merak etme onlar size hiçbir kötülük yapamayacaklardır. Haydi öyleyse, gecenin bir bölümünde ailenle yola çık, yürü. Beraberindekilerin hiçbiri geri dönüp bakmasın, yalnız eşin bunun dışındadır. Zira ölenlerine ulaşan hangi rüsvaylık varsa, ona da gelecektir. Onların helâk olma vakti sabah vaktidir. Yahu sahi, sabah da pek yakın değil mi?*" (Hûd, 11/81),

يَازَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا "*Zekeriyya! buyurdu, Biz, sana adı Yahya olacak bir oğul müjdeliyoruz. Daha önce, kimseyi ona adaş yapmadık. (Bu adı alan olmadı).*" (Meryem, 19/7),

يَايَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا "*Yahya! Kitaba var kuvvetinle sarıl" dedik ve henüz çocuk iken ona hikmet verdik.*" (Meryem, 19/12)

Ancak Resûlullah'a gelince, ona kendi ismiyle hitap edilmeyip, nübüvveti öne çıkarılarak, hitap edildiğini görmekteyiz:

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللّٰهَ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ "*Ey Peygamber! Rabb'inden sana indirilen buyrukları tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan, risâlet vazifesini yapmamış olursun. Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır. Allah kâfirleri muradlarına erdirmez.*" (Mâide, 5/67),

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللّٰهُ وَمَنْ اتَّبَعَكَ مِنْ الْمُؤْمِنِينَ "*Ey Peygamber! Allah sana ve seninle beraber olan müminlere yeter.*" (Enfâl, 8/64),

يَاأَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ "*Ey örtüsüne bürünen Resûlüm!*" (Müzzemmil, 73/1),

يَاأَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ "*Ey örtüye bürünen!*" (Müddessir, 74/1).[191]

Resûlullah'a hitapta en çok kullanılan sıfatlar, "Ey Nebi! Ey Resûl"dur. Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizzat isimleri de Kur'ân-ı Kerim'de geçmektedir. Ancak bunlar, hitap makamında olmayıp, nübüvvet özelliğinin vurgulanmak istendiği yerlerde geçmektedir:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِنْ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا "*Muhammed, Allah'ın Resûlüdür. Onun*

[191] Müddessir 74/1. Ayrıca bkz: Mâide, 5/41; Enfâl 8/65, 70; Tahrîm 66/9; Ahzâb 33/1, 13, 45, 50, 59; Mümtehine 60/13; *Talak* 65/1.

beraberindeki müminler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler. Sen onları rükû ederken, secde ederken, Allah'tan lütuf ve rıza ararken görürsün. Onların alameti, yüzlerindeki secde izi, secde aydınlığıdır. Bunlar, Tevrat'taki sıfatları olup İncil'deki meselleri ise şöyledir: Öyle bir ekin ki filizini çıkarmış, sonra da onu kuvvetlendirmiş, derken kalınlaşmış da artık gövdesi üzerinde doğrulmuş. Öyle ki ekicilerin hoşuna gider, kâfirleri de öfkelendirir. İşte böylece Allah, onlar gibi iman edip makbul ve güzel işler yapanlara bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır." (Fetih, 48/29),

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِيْن مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللّٰهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللّٰهُ الشَّاكِرِينَ "*Muhammed, sadece Resûldür, elçidir. Nitekim Ondan önce de nice resûller gelip geçmiştir. şayet o ölür veya öldürülürse, Siz hemen gerisin geriye dinden mi döneceksiniz? Kim geri döner, dinden çıkarsa, bilsin ki Allah'a asla zarar veremez. Ama Allah hidayetin kadrini bilip şükredenleri bol bol mükâfatlandıracaktır.*" (Âl-i İmrân, 3/144),

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا "*Muhammed, içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, lakin Allah'ın resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkiyle bilir.*" (Ahzâb, 33/40).

Yine Kur'ân-ı Kerim'i incelediğimizde, geçmiş kavimlerin, peygamberlerine isimleriyle hitap ettiklerini görüyoruz:

قَالُوا يَانُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنتَ مِنْ الصَّادِقِينَ
"*Ey Nûh!" dediler. "Bizimle mücadele ettin, bu mücadelende de hayli ileri gittin. Yeter artık, eğer doğru söyleyenlerden isen haydi bizi tehdit edip durduğun o azabı getir de görelim!*" (Hûd, 11/32),

قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا أَتَنْهَانَا أَنْ نَعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ "*Yahu Salih!" dediler, "Sen şimdiye kadar ümit bağladığımız bir kişi idin. Şimdi ne oldu sana. Ne diye bizi atalarımızın taptığı tanrılara tapmaktan vazgeçirmek istiyorsun? Doğrusu, senin çağırdığın bu fikrin doğruluğundan şüphe içindeyiz, kuşkulanıyoruz.*" (Hûd, 11/62),

قَالُوا يَاشُعَيْبُ أَصَلاَتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ "*Şuayb!" dediler, "atalarımızın taptıkları tanrılarımızı terketmeyi yahut mallarımız konusunda istediğimiz şekilde davranmamızı senin namazın, ibadetin mi emrediyor? Afern, amma da akıllı, uslu bir adamsın ha!*" (Hûd, 11/87). Ancak Hz. Peygambere karşı olan hitaplarda, bu şekil bir hitap tarzı zımnen yasaklanıyor ve:

لاَ تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ "*Resûlüllah'ı, kendi aranızda birbirinizi çağırdığınız gibi çağırmayınız. Allah elbette sizden birbirini siper edinerek sıvışıp gidenleri bilir. Öyleyse Peygamberin emrine aykırı hareket edenler başlarına dünyada bir bela gelmesinden yahut ahirette gayet acı bir azap gelmesinden korkup çekinsinler.*" (Nûr, 24/63) buyruluyor.

Bu âyetten de, insanların birbirlerine seslendikleri gibi, Resûlullah'a seslenmemeleri, Ey Muhammed! Ey Ebe'l-Kâsım! gibi isim zikrederek hitapta bulunmamaları, ancak Yâ Resûlellah! Yâ Nebiyyellâh! gibi yumuşak bir şekilde ve saygı ifade eden kelimeler kullanmaları gerektiği anlaşılmaktadır.[192] Zaten ashâb-ı kirâm da ona: Anam-babam sana fedâ olsun Ey Allah'ın Resûlü! gibi saygı ifâde eden kelimelerle hitap ederlerdi.

---

192 Râzî, *Tefsîr*, 24/35; Zemahşerî, *a.g.e.*, 3/260; Zuhaylî, *Tefsîr*, 18/317-318.

14. Onun, Allah'ın Bir Lütfu Olması

Yüce Yaratıcı'nın insanlığa gönderdiği her peygamber, onun bir lütfudur. Zîra gönderilen her peygamber, kendi dönemindeki insanlara hidâyet yolunu göstermiş, yapılan kötülüklerin önünü kesmeğe çalışmıştır. Ancak bu, belli bir dönem ve belli bir zümre içindir. Hz. Peygambere gelince o, âlem şümûl bir peygamber olduğundan ve getirdiği din kıyâmete kadar geçerli olduğundandır ki, Allah onu, ilâhî bir lütuf olarak tavsif etmiştir:

لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلاَلٍ مُبِينٍ "*Gerçekten Allah, kendi içlerinden birini, onlara âyetlerini okuması, onları her türlü kötülüklerden arındırması, kendilerine kitap ve hikmeti öğretmesi için Resûl yapmakla, müminlere büyük bir lütuf ve inayette bulunmuştur. Halbuki daha önce onlar besbelli bir sapıklık içinde idiler.*" (Âl-i İmrân, 3/164).

15. Meleklerin Yardım Etmesi

Kur'ân-ı Kerim'de, Hz. Peygamberin hususiyetlerinden olarak, Yüce Allah'ın, bazı savaşlarda, melekler vasıtasıyla ona yardım etmesini görmekteyiz. Kur'ân, bu yardımların olduğu üç yeri açık bir şekilde anlatmaktadır. Bunlar:

1. ***Bedir Savaşı***: Bilindiği gibi müşrikler, Medine içindeki münafıklarla ve Yahudilerle haberleşerek müslümanları içten yıkmak ve onlar kanalıyla müslümanları yurt dışı ettirmek istemişlerdi. Ancak peygamberimizin tedbirleriyle müslümanlar, Medine'de giderek daha da güçlenen bir topluluk haline gelmeyi başarıyorlardı. Bu da müşriklerin gözünden kaçmıyordu. Günün birinde İslâm kuvvetinin, düzenlerini bozacağı korkusu ile sila-

ha sarıldılar.[193] Hicretin 2. yılında Resûlullah, Kureyş ordusuyla Bedir kuyuları civarında karşı karşıya geldi. Kureyş ordusunun mevcudu 900-1000 kişi arasındaydı. Müslümanların sayısı ise 300 civarındaydı. Silah ve mühimmat yönüyle de Kureyş'liler üstündü. Neticede, Allah zaferi müslümanlara nasip etti. Kureyş'in ileri gelenlerinden 70 kişi öldürüldü, bir o kadar da esir alındı. Müslümanlar ise sâdece 14 şehid verdiler.[194]

Bedir savaşında, Hz. Peygamber ve müslümanlar, pekçok İlâhî yardıma mazhar oldular. Sayılarının ve imkânlarının azlığına rağmen, Yüce Allah müslümanlara müşrikleri az göstermek sûretiyle, moral gücü verdi:

إِذْ يُرِيكَهُمُ اللّٰهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلاً وَلَوْ أَرَاكَهُمْ كَثِيرًا لَفَشِلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَلَكِنَّ اللّٰهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ [٤٣] وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذْ الْتَقَيْتُمْ فِي أَعْيُنِكُمْ قَلِيلاً وَيُقَلِّلُكُمْ فِي أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللّٰهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولاً وَإِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ "*O vakit Allah sana müşrik askerlerini rüyanda az göstermişti, eğer onları çok gösterseydi paniğe kapılır, emir ve kumanda konusunda ihtilafa düşerdiniz. Fakat Allah sizi bundan kurtardı. Çünkü O bütün sinelerin gizlediklerini pek iyi bilir. Karşılaştığınız zaman Allah sizin gözlerinizde onları az gösteriyor, sizi de onlara az gösteriyordu ki Allah takdir ettiği bir işi yerine getirsin. Bütün işler sonuçta Allah'a râcî olur (nihaî karar ve yürütme O'na aittir.)*" (Enfâl, 8/43-44)

Savaş başladığı zaman da, müslümanlar, müşriklere iki kat gösterilerek, içlerine korku salındı:

قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَأُخْرَى كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللّٰهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لأُولِي الْأَبْصَارِ "*Birbiriyle karşılaşan iki toplulukta size büyük bir ibret vardı:*

---

193 Algül, a.g.e., 1/353.

194 İbn Hişâm, a.g.e., 2/606 vd; İbn Kesîr, *el-Füsûl fî Sîreti'r-Resûl*, s. 128 vd.

Bunlardan biri Allah yolunda vuruşuyordu. Diğeri ise kâfir idi. O kâfirler müslümanları, bizzat gözleriyle kendilerinin iki misli görüyorlardı. Allah, dilediği kimseleri nusratıyla destekler. Elbette bunda görecek gözleri olanlar için alınacak ibret vardır." (Âl-i İmrân, 3/13)

Yine müşriklerin maddî üstünlüklerine rağmen, müslümanlar onlara gâlip geldi:

إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنكُمْ أَنْ تَفْشَلاَ وَاللّٰهُ وَلِيُّهُمَا وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [١٢٢] وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ "*Ve hani sizden iki fırka, Allah da kendilerinin yardımcıları olduğu halde korkarak geri çekilmeye yeltenmişlerdi. Halbuki müminlere düşen, yalnız Allah'a dayanıp güvenmeleridir. Gerçekten, sizler birkaç biçare iken, Bedirde Allah sizi nusratına mazhar eylemişti. O halde Allaha karşı gelmekten sakının ki şükretmiş olasınız.*" (Âl-i İmrân, 3/122-123)

Savaşın başında Hz. Peygamber, müşriklere baktı, bin kadar idiler, bir de ashâbına baktı, 300 civarındaydılar. Bunun üzerine kıbleye döndü ve iki elini kaldırıp: "Allahım! Bana verdiğin sözü yerine getir! İlâhî! Şâyet şu bir avuç insan yok olursa, sana yeryüzünde ibâdet eden kimse kalmayacak"[195] diye duâ etmeye başladı. Hattâ ridâsı sırtından düştü. Bunun üzerine şu âyetler nâzil oldu:[196]

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِأَلْفٍ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ مُرْدِفِينَ [٩] وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ إِلاَّ بُشْرَى وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلاَّ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ [١٠] إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ أَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الأَقْدَامَ

195 Müslim, *Cihâd* 58; Ahmed b. Hanbel, 1/30, 32.

196 Taberî, *Tefsîr*, 9/251-264; Suyûtî, *Esbâb-ı Nüzûl*, s. 133; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 3/558-565; Tabâtabâî, Muhammed Hüseyn, *el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, 9/22-23.

[١١] إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلاَئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ "*O vakit siz Rabb'inizden yardım istiyordunuz. O da: "Ben size peşpeşe gelecek bin melaike ile imdad edeceğim" diye duanızı kabul buyurdu. Allah bunu, sırf size bir müjde olsun ve bununla kalpleriniz güven duysun diye yaptı. Yoksa gerçekte yardım ancak Allah'tandır, başkasından değil! Çünkü Allah, Azîzdir, Hakîmdir: mutlak galibdir, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Düşman korkusundan gözünüze uyku girmediği için o vakit Allah, inayeti ile güven ve sükûnet vermek için sizi hafif bir uykuya daldırıyordu. Sizi temizlemek, Şeytanın pisliğini, vesvesesini sizden gidermek, kalplerinize kuvvet vermek ve savaş meydanında ayaklarınızı sabit kılmak için gökten üzerinize su indiriyordu. Rabb'in meleklere vahyediyordu ki: "Muhakkak ben sizinle beraberim, haydi siz de müminlere sebat ve moral verin. Kâfirlerin kalplerine korku salacağım. Haydi vurun onların boyunlarına, vurun onların parmaklarına!*" (Enfâl, 8/9-12)

Meleklerin indiği, âyetlerden açık bir şekilde anlaşılmakla beraber, onların bizzat savaşıp savaşmadığı hakkında farklı görüşler vardır: Bazılarına göre Cebrâil 500 meleği, Hz. Peygamberin ordusunun sağına indirmiş; Mîkâil de 500 melekle beraber ordunun sağ tarafına inmişti. Üzerlerinde beyaz elbiseler olan bu melekler, Bedir'de bizzat savaşa katılmışlardır. Hattâ Ebû Cehil'in, İbn Mes'ûd'a: "Bu sesini duyup da kendini göremediğimiz şeyler nedir?" diye sorduğunda, cevaben: "Bu, meleklerin sesidir." deyince Ebû Cehil'in: "Bizi yenen siz değilsiniz, onlar..." dediği rivâyet edilmiştir. Bazılarına göre de melekler savaşmayıp, ancak müslümanların yanında durarak sayılarını çoğaltmışlar ve müslümanlara sebat vermişlerdir.[197] Meleklerin

[197] Taberî, *Tefsîr*, 9/261-262; Râzî, *Tefsîr*, 15/105-106; Kurtubî, *a.g.e.*, 4/193-194; Reşîd Rızâ, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm*, 9/612-614.

savaşıp-savaşmamasından daha önemli olan şey, onların bizzat insan sûretinde gelerek, mü'minlerin yardımına koşmalarıdır. Bu yardıma koşma işi, gerek savaşarak, gerekse bir moral gücü verme şeklinde olsun, vukû bulmuş, Hz. Peygamber ve inananlar, neticede zafere ulaşmışlardır.

2. ***Hendek Savaşı***: Yahudi ve müşrikler, müslümanları imhâ etmek üzere ittifak ettiler. Onların bu kötü planlarının haberini alan Resûlullah, hemen ashâbıyla istişâre ederek, yapılacak işleri konuştu. Selmân-ı Fârisî'nin teklifi üzerine, düşmanın taarruz etmesi muhtemel yerlere hendekler kazılarak, hazırlıklar yapıldı.[198] Hendeğin kazılması esnasında müslümanlar canla başla çalışırken, bazıları zarûri işleri için izin istiyordu, münafıklara gelince onlar, aradan sıvışıp kaçmaya çalışıyorlar ve böyle zorlu bir zamanda, Hz. Peygamberi ve müslümanları yalnız başlarına bırakıyorlardı. Şu âyatler bu durumu ifade etmektedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا [٩] إِذْ جَاءُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتْ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللهِ الظُّنُونَ [١٠] هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالاً شَدِيدًا [١١] وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللهُ وَرَسُولُهُ إِلاَّ غُرُورًا وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لاَ مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلاَّ فِرَارًا [١٣] وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلاَّ يَسِيرًا [١٤] وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللهَ مِنْ قَبْلُ لاَ يُوَلُّونَ الْأَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللهِ مَسْئُولاً "*Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani birleşik ordular üzerinize saldırmıştı da, Biz onlara karşı, bir rüzgar ve sizin göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah yaptığınız her şeyi görüyordu. O vakit onlar hem üstünüzden,*

---

[198] İbn Hişâm, *a.g.e.*, 3/224 vd; İbn Kesîr, *el-Füsûl fî Sîreti'r-Resûl*, s. 163 vd.

hem alt tarafınızdan gelmişlerdi. Gözleriniz şaşkınlıktan ötürü kaymış, yüreğiniz ağzınıza gelmişti. Siz de Allah hakkında türlü türlü zanlar beslemeye başlamıştınız. İşte orada müminler çetin bir imtihana tabi tutulmuş, şiddetle silkelenmiş ve kuvvetli bir şekilde sarsılmışlardı. Hani münafıklar ve kalplerinde hastalık (şüphe) olanlar: "Allah ve Resûlünün bize zafer vâd etmesi, meğer bizi aldatmak içinmiş!" diyorlardı. Bir kısmı: "Ey Yesribliler! Burada düşmana karşı koyamazsınız, mevzilerinizi bırakıp evlerinize dönünüz!" diyordu. Onlardan bir başka bölük: "Evlerimiz emniyette değil!" diyerek Peygamberden izin istiyorlardı. Halbuki gerçekte evleri emniyetsiz değildi, onlar sadece savaştan kaçmak istiyorlardı. Demek Medine'nin her tarafından hücum edilseydi ve kendilerinden İslâm'dan dönmeleri istenseydi, pek kısa bir duraklamadan sonra, bunu derhal yapacaklardı. Halbuki daha önce, düşmandan kaçmayacaklarına dair Allah'a yemin ederek, söz vermişlerdi. Allah'a karşı verilen o ahidlerin hesabı elbette sorulacaktır." (Ahzâb, 33/9-15)

Hz. Peygamber ve müslümanlar, sıkıntılı günler geçiriyorlardı. Bütün Medine'nin etrafı kuşatılmış, düşman büyük bir hınçla hendeklerden geçmeye çalışıyordu. Bu esnada münafıklar da çeşitli mazeretler ileri sürerek Resûlullah'tan izin istemişlerdi.[199]

[199] Şu âyetler bu zorlu günü tasvîr etmektedir:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا (٩) إِذْ جَاءُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتْ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتْ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللّٰهِ الظُّنُونَ (١٠) هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا (١١) وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا (١٢) وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَاأَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا (١٣) وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا (١٤) وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللّٰهِ مَسْئُولًا

"*Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani birleşik ordular üzerinize saldırmıştı da, Biz onlara karşı, bir rüzgar ve sizin göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah yaptığınız her şeyi görüyordu. O vakit onlar hem üstünüzden, hem alt tarafınızdan gelmişlerdi. Gözleriniz şaşkınlıktan ötürü kaymış, yüreğiniz*

Ancak sonunda İlâhî yardım gelmiş, düşman şaşkın bir vaziyette kaçmaya başlamıştı. Çünkü Allah, onların üzerine şiddetli bir kasırga ve melekleri göndermiş, böylece inanalara olan yardımını burada da göstermişti:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا "*Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani birleşik ordular üzerinize saldırmıştı da, Biz onlara karşı, bir rüzgar ve sizin göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah yaptığınız her şeyi görüyordu.*" (Ahzâb, 33/9) âyetinde "göremediğiniz ordular" dan kasdedilenin melekler olduğu bildirilmiştir.[200] Melekler, düşmanların kalbine korku salmış, onların maneviyatlarını zayıflatmış, böylece düşmanın bozguna uğramasını sağlamışlardı. Durumun vehâmetini anlayan düşman, kurtuluşu ancak kaçmakta bulmuş ve her kabile reîsi kendi tebâsına seslenerek, zaman kaybetmeden geri dönülmesi çağrısında bulunmuşlardı.[201]

3. ***Huneyn Seferi***: Mekke'nin fethiyle, ortada duran ve hangi taraf galebe çalarsa o tarafa meyletmeye kararlı bulunan

---

ağzınıza gelmişti. Siz de Allah hakkında türlü türlü zanlar beslemeye başlamıştınız. İşte orada müminler çetin bir imtihana tabi tutulmuş, şiddetle silkelenmiş ve kuvvetli bir şekilde sarsılmışlardı. Hani münafıklar ve kalplerinde hastalık (şüphe) olanlar: "Allah ve Resûlünün bize zafer vâd etmesi, meğer bizi aldatmak içinmiş!" diyorlardı. Bir kısmı: "Ey Yesribliler! Burada düşmana karşı koyamazsınız, mevzilerinizi bırakıp evlerinize dönünüz!" diyordu. Onlardan bir başka bölük: "Evlerimiz emniyette değil!" diyerek Peygamberden izin istiyorlardı. Halbuki gerçekte evleri emniyetsiz değildi, onlar sadece savaştan kaçmak istiyorlardı. Demek Medine'nin her tarafından hücum edilseydi ve kendilerinden İslâm'dan dönmeleri istenseydi, pek kısa bir duraklamadan sonra, bunu derhal yapacaklardı. Halbuki daha önce, düşmandan kaçmayacaklarına dair Allah'a yemin ederek, söz vermişlerdi. Allah'a karşı verilen o ahidlerin hesabı elbette sorulacaktır." (Ahzâb, 33/9-15).

200 Taberî, *Tefsir*, 20/155; Zemahşerî, *a.g.e.*, 3/526; Kurtubî, *a.g.e.*, 14/144; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 6/385; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 4/264.

201 Kurtubî; *a.g.e.*, 14/144; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 6/385; Şevkânî, *a.g.e.*, 4/265.

kabileler, teker teker İslâm'a girmeye başladılar. Bu gelişme, Sakif ve Havâzin kabileleri arasında hazımsızlığa sebep oldu. Daha fazla gelişmeye fırsat vermemek için hemen harakete geçtiler ve çölde buldukları çapulcularla beraber 20-30 bin kişilik bir ordu kurdular.[202] Durumu haber alan Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), hemen harekete geçerek sabahın alaca karanlığında Huneyn vadisine ulaştıkları sırada, vadinin yamaçlarında pusu kurmuş Hevâzin ve Sakif askerlerinin, üzerlerine ok yağdırması, müslüman askerini korkuttu; neye uğradıklarını anlayamadılar. Şaşkınlığa düşerek iyice korkan müslümanların düzenleri bozuldu, bütün genişliğiyle beraber yeryüzü kendilerine dar gelmiş, çoklukları onlara hiçbir fayda vermemişti. Sonra da geri dönüp kaçmaya başlamışlardı ki, işte bu sırada Resûlullah onlara seslenerek ümitsizliğe kapılmamalarını söylüyordu.[203] Şu âyetler de bu durumu anlatmaktadır:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ [٢٥] ثُمَّ أَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ "*Şu kesindir ki Allah size birçok savaş yerlerinde yardım etti, Huneyn günü de... O gün ki sayıca çokluğunuz sizi böbürlendirmiş ama bu, size fayda etmemişti. Olanca genişliğine rağmen, dünya başınıza dar gelmişti. Sonra da bozguna uğrayarak düşmana arka çevirip kaçmaya başlamıştınız. Sonra Allah Resûlünün ve müminlerin üzerlerine sekinetini, güven veren rahmetini indirmiş, sizin göremediğiniz ordular göndermişti de Kendisini tanımayan o kâfirleri azaba uğratmıştı. İşte kâfirlerin cezası budur!*" (Tevbe, 9/25-26). Burada da Yüce Allah,

---

202 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 321vd.

203 İbn Hişâm, *a.g.e.*, 4/82vd; Elmalılı, *a.g.e.*, 4/302-306; Hasan İbrahim Hasan, *Siyasî -Dînî -Kültürel -Sosyal İslâm Tarihi*, 1/187-188.

melekleri, Resûlullah'ın ve müslümanların yardımına göndermiş, düşmanların kalbine korku vermek suretiyle mağlubiyetlerini sağlamıştır.

16. Kendisiyle Görüşmeden Önce Sadaka Verilmesi

Kendisiyle özel görüşme yapılmadan önce bir sadakanın verilmesi hususu, Hz. Peygamberin özelliklerinden birisi olarak görülmektedir. İbn Abbas'ın rivâyetine göre, bazı sahâbiler, Resûlullah'ın meclisinde lüzumlu lüzumsuz fısıltı ile ona bir şeyler arzetmeye kalkıyor ve bu durum gittikçe artıyordu. Hz. Peygamber de engin hoş- görüsünden dolayı bunların hiçbirisini reddetmiyordu. Yüce Allah, elçisini rahatlatmak için özel görüşmeden önce sadaka vermeyi gerekli kıldı:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةً ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [١٢] أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ "*Ey iman edenler! Şayet Resûlullah ile başbaşa görüşmek isterseniz, bu özel görüşmeden önce bir sadaka verin. Böyle yapmak sizin için daha hayırlı, şaibeden daha uzak, günahlarınızı temizleme yönünden daha uygun bir davranış olur. Eğer buna imkân bulamazsanız Allah sizi muaf tutar, çünkü Allah Gafurdur, Rahimdir. Özel görüşmeden önce sadaka vermeniz halinde fakir düşeceğinizden mi korktunuz? Size emredilen bir tasadduku yapmadığınıza göre, Allah da sizi bundan muaf tuttu. Artık namazı hakkiyle ifa edin, zekâtı verin, Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.*" (Mücâdele, 58/12-13) Böylece pekçok kimse, meşgul edici soru sormaktan vazgeçtiler.[204]

---

[204] Taberî, *Tefsîr*, 28/28; Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 5/315; Kurtubî, *a.g.e.*, 17/301;

Burada "Ğafûr" isminin zikredilmesi, "kaddimû" emrinin ibâha değil vücub ifade ettiğini göstermektedir.[205] Şunu da unutmamak lâzımdır ki, Resûlullah kendi adına hediye kabul ederdiyse de, sadaka kabul etmezdi. Hattâ şunu da belirtmek gerekir ki Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) âile fertlerinin bile sadaka ve zekât almaları haramdır. Onun için burada verilmesi emredilen sadakadan maksat, lüzûmuna göre fakirlere sarfedilmek üzere verilen sadakadır.[206] Nitekim diğer bir âyette:

لاَ خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلاَّ مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلاَحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا "*Onların kendi aralarında yaptıkları gizli görüşmelerin, fısıldaşmaların çoğunda hayır yoktur. Bu görüşmelerde hayır olması için onların muhtaçlara yardımı, güzel bir davranışı yahut dargın insanların arasını bulmayı gözetmek gerekir. Kim Allah'ın rızasını arzulayarak bunu yaparsa, Biz de ona çok büyük mükâfat veririz.*" (Nisâ, 4/114) buyrulmuştur.

Bazıları da buradaki emrin, vücub değil de, nedb ifade ettiğini söylemişlerdir.[207] Resûlullah ile özel olarak konuşmadan önce sadaka verilmesi hükmünün, kısa bir süre sonra neshedildiğini söyleyenler olduğu gibi,[208] bunun neshedilmeyip, bilahare vücuptan çıkarılarak, isteğe bırakıldığını savunanlar da vardır.[209]

Böyle bir davranışta, değişik hikmetlerin olması düşünülebilir. Bunlar: 1. Hz. Peygamber ve onunla konuşmanın kıymetine

---

İbn Kesîr, *Tefsîr*, 8/76.

205 Râzî, *Tefsîr*, 29/236; Elmalılı, *a.g.e.*, 7/468; Zuhaylî, *Tefsîr*, 28/47.

206 Elmalılı, *a.g.e.*, 7/468.

207 Râzî, *Tefsîr*, 29/236; Şevkânî, *a.g.e.*, 5/190; Ebu's-Suûd, *a.g.e.*, 8/221; Âlûsî, *a.g.e.*, 28/30; Zuhaylî, *a.g.e.*, 28/47.

208 Taberî, *Tefsîr*, 28/27vd; Kurtubî, *a.g.e.*, 17/303vd; Râzî, *Tefsîr*, 29/236; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 8/76; Âlûsî, *a.g.e.*, 28/30; Zuhaylî, *a.g.e.*, 28/47.

209 Cessâs, *a.g.e.*, 5/316; Râzî, *a.g.e.*, 29/237; Şevkânî, *a.g.e.*, 5/190; Ateş, *a.g.e.*, 9/325.

dikkatleri çekmektir. Zîra insan bir şeyi zorlukla elde ettiği zaman, onu gözünde büyütür ve kıymetini daha iyi anlar. Fakat kolaylıkla elde ederse, ona fazla önem vermez. 2. Resûlullah ile konuşmadan önce verilecek böyle bir sadaka sayesinde, fakirlere pekçok faydalar vardır. 3. Lüzumsuz sorulardan dolayı boş yere meşgul edilen Hz. Peygamberin, böylelikle yükü hafifletilmiş oldu. 4. Çok soru sormadan sakındırmaya dikkatler çekilmiştir. 5. Sorularında samimi olanlarla olmayanlar, münafıklarla, gerçekten inananlar birbirinden ayırdedilmiş oldular.[210]

17. Kendisine İtâatın Allah'a İtâat Olması

Kur'ân'ın pekçok âyetinde, Allah'a iman ve itâat ile Resûlullah'a iman ve itâat peşipeşine zikredilmiş:

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ "*De ki: Ey insanlar ben sizin hepinize Allah tarafından gönderilen Peygamberim. O ki, göklerin ve yerin hakimiyeti Ona aittir. Ondan başka ilah yoktur. Hayatı veren de, ölümü yaratan da Odur. Öyleyse siz de Allah'a ve Onun bütün kelimelerine iman eden Nebiyy-i Ümmi olan o Resûlüne inanın. Ona tabi olun ki doğru yolu bulasınız.*" (A'râf, 7/158),

قُلْ أَطِيعُوا اللهَ الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللهَ لاَ يُحِبُّ الْكَافِرِينَ "*De ki: Allah'a ve Resûlullah'a itaat ediniz. Şayet yüz çevirirlerse, bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez.*" (Âl-i İmrân, 2/32)

وَأَطِيعُوا اللهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ "*Allah'a ve Resûlüne itaat edin ki merhamete nail olasınız.*" (Âl-i İmrân, 3/132). Hz. Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) itâatın, aynı zamanda Allah'a itâat olduğu bildirilmiş:

---

210 Bkz: Râzî, *a.g.e.*, 29/235-236; Ebu's-Suûd, *a.g.e.*, 8/220-221; Âlûsî, *a.g.e.*, 28/30; Zuhaylî, *a.g.e.*, 28/48-49.

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللّٰهَ مَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا "*Kim Resûlullah'a itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim itaattan yüz çevirirse, aldırma, zaten seni üzerlerine bekçi göndermedik ki!*" (Nisâ, 4/80) ve Allah'ı sevmenin, ancak peygambere tâbi olmayla mümkün olacağı üzerinde durulmuştur:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ
"*Ey Resûlüm, de ki: "Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah Gafurdur, Rahimdir.*" (Âl-i İmrân, 3/31).

Müslümanlığı kabul etmiş ve müslüman topluluğa girmiş olanlar için Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) durumu, sâdece bir elçi veya haberci gibi değildir. Aksine Resûlullah, hem İslâm dini ve hayat tarzının canlı misali, hem de kendisine her devirde itirazsız sadâkat gösterilmesi ve itâaat edilmesi gereken hâkim ve önderdir. Muallim, hoca veya öğretmen olarak Resûlullah'ın görevi, Allah'ın kelâmı, emirleri, talimatı ve kanunlarını kullara anlatmak, ulaştırmak ve açıklamak olmuştur. Bir veli ve terbiyeci olarak vazifesi, Kur'ân-ı Kerim'in talimatı ve Allah'ın kanunlarına göre müslümanları yetiştirmek, eğitmek ve hayatlarını yönlendirmek olmuştur. İslâm dininin bir örneği olarak da Hz. Peygamberin amacı ve hedefi, Kur'ân'a göre muteber ve makbul olan hayatın bir simgesi, canlı bir misâli haline gelmek olmuştur. Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu hüviyetiyle söylediği her söz ve yaptığı her hareket bakımından İslâmiyetin canlı bir timsalidir. Ona bakan herkes, Kur'ân'a göre nasıl konuşulması, nasıl hareket edilmesi ve nasıl bir hayat sürülmesi gerektiğini hemen anlamak durumundadır.[211] Yani, inanan herkes için Resûlullah, Kur'ân'ın canlı bir şeklidir. Onda, herkes için alınması gerekli örnek yönler vardır. Çünkü o, Allah'ın insanlığa son rehberi ve son peygamberidir.

211 Mevdûdî, *a.g.e.*, 1/193.

Kur'ân'ın pekçok yerinde, Allah'a itâat anlatılırken, peygambere itâat da emredilmiş ve ikisi âdeta birbirinden ayrılmaz bir bütün gibi ele alınmıştır. Bu âyetlerde, Allah'ı sevmenin şartı, Hz. Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) itâate bağlanmış ve ondan yüz çevirme küfür alâmeti olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Allah'a ve Resûlü'ne itâat edenlerin, altından ırmakların aktığı cennetlere konulup orada ebedî kalacakları, itâat etmeyenlerin ise sonsuza dek cehennemde kalacakları,[212] itâat edenlerin, cennette, peygamberler, sıddıklar, şehitler ve sâlihlerle beraber olacakları,[213] peygamberin, kendisine itâtın dışında başka bir şey için gönderilmediği,[214] aynı zamanda itâatın bir mü'minlik vasfı olduğu[215] gibi hususlar da açık bir şekilde belirtilmiştir.

Peygambere itâat, Resûlullah'ın söz ve hareketlerini yerine getirmek demektir. Müslümanlar için Allah ve Resûlü'ne itâat etmekten başka çare yoktur. Bir konuda Allah ve Resûlü karar vermişse, hiçbir müslüman bu konuda kendi görüşünü ileri süremez, keyfî hareket edemez. Hz. Peygamberin (sallallâhu aleyhi ve sellem), dînî, medenî ve ictimâî hüviyeti arasında ayırım yapılması için ortada herhangi bir delil yoktur. Hz. Peygamberin sosyal ve kültürel alandaki söz ve fiillerinin, sâdece kendi döneminin insanlarını ilgilendirdiğini, çağımızda ise sözlerinin sâdece dînî vecîze niteliği taşıyabileceğini söylerler ki, bu da peygamberle ilgili yanlış bir anlayıştır. Halbuki Kur'ân-ı Kerim'de böyle bir ayırımın,

---

212 *"..Kim Allah'a ve Resûlü'ne itâat ederse, Allah onu altından ırmaklar akan cennetlere sokar, orada sonsuza dek kalırlar. İşte bu, büyük bir kurtuluştur. Kim de Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelir ve O'nun sınırlarını aşarsa, Allah onu, sonsuza dek kalacağı ateşe sokar. Onun için alçaltıcı bir azap vardır."* (Nisâ, 4/13-149.

213 *"Kim Allah'a ve Resûl'e itâat ederse, onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberler, sıddıklar, şehitler ve sâlihlerle beraberdir. Onlar, ne güzel arkadaştır!"* Nisâ 4/69.

214 Nisâ 4/64-65.

215 Tevbe 9/71.

Resûlullah için yapıldığını göstermek mümkün değildir.[216] Böyle bir ayırım yapıldığına dair, herhangi bir delil yokken, tam aksine her mü'min kadın ve erkeğin ona uyması açık bir şekilde müslümanlardan istenmiştir:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلاَ مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمْ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلاَلاً مُبِينًا "*Allah ve Resûlü herhangi bir meselede hüküm bildirdikten sonra, hiçbir erkek veya kadın müminin o konuda başka bir tercihte bulunma hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resulüne isyan ederse besbelli bir sapıklığa düşmüş olur.*" (Ahzâb, 33/36),

فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا "*Hayır, hayır! Senin Rabbin hakkı için, onlar aralarında ihtilaf ettikleri meselelerde seni hakem kılıp, sonra da verdiğin hükümden ötürü içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın sana tam bir teslimiyetle bağlanmadıkça iman etmiş olmazlar.*" (Nisâ, 4/65).

Kur'ân-ı Kerim, namazı ve zekatı emrettikten hemen sonra, Allah'a ve Resûlü'ne itâatı emretmiştir ki,[217] bu da, Resûlullah'a itâatın, namaz ve zekat derecesinde gerekli olduğunu ve yine ona itâatın, âdeta namaz ve zekât gibi farz olduğunu göstermektedir.[218] Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), dîni tebliğde masum olup, sünneti de vahiyden ibarettir. O, hareketlerinde ve sözlerinde Rabb'inden bir beyyine üzerinedir.[219] Onun fiil

---

216 Mevdûdî, *Târih Boyunca Tevhid Mücâdelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, 1/199-200.

217 *"Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve peygambere itâat edin ki, merhamet olunasınız."* (Nûr, 24/56).

"..Öyle ise namazınızı kılın, zekâtınızı verin, Allah'a ve Resûlü'ne itâat edin. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır." (Mücâdele, 58/13).

218 Mûsâ Cârullah, *Kitâbu's-Sünne*, s. 36-37.

219 En'âm 6/57.

ve sözleri de Allah'tandır. Dolayısıyla onun vermiş olduğu hükümler de Allah için olmuş olur. Çünkü o, sâdık ve masumdur.[220]

Kur'ân-ı Kerim, müslümanlara her yönüyle kifâyet eder ve onları her şeyden mastağnî kılar. Zaten biz, Kur'ân'a karşılık ayrı birşey istiyor da değiliz. Ancak biz, Kur'ân'ı bizden daha fazla anlayan birisine ittibâ ediyoruz ki, o da Hz. Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem). Şüphesiz her devlet adamının, her büyük liderin ve her peygamberin sözleri ve davranışları, kendi toplumları tarafından yol gösterici birer prensip olarak kabul edilmiştir. Zaten böyle bir durum da, milletlerin tarihinde gayet fıtrî bir davranıştır. Bunu kimsenin inkâr etmesi de mümkün değildir. Hal böyle olunca, Kur'ân'ın kendisine indirildiği, fiillerinin, sîretinin insanlar için birer hüccet kılındığı ve âlemlere rahmet olarak gönderildiği bildirilen Hz. Muhammed'i (sallallâhu aleyhi ve sellem), bundan istisnâ etmek doğru bir tutum değildir.[221]

Hz. Peygambere itâat etmek, onun sünnetine sarılmak ve getirdiklerini kabul etmekle vücuda gelir.[222]

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللّٰهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثِيرًا "*Hakikaten, Allah'ın Resulünde sizler için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı bekleyenler ve Allah'ı çok zikredenler için en mükemmel bir nümûne vardır.*" (Ahzâb, 33/21) denilerek, onun örnek alınmasına teşvik edilmektedir. Tabiîdir ki, Resûlullah'ı örnek almak, ona uymak, sünnetine tâbi olmak, söz ve fiilde ona muhalefet etmemekle gerçekleşir.[223] Resûlullah'ın hadislerinde de sünnetin yerine ve ehemmiyetine işaret edilmiş ve bu mevzu üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Meselâ: "Bana itâat eden,

220 Mûsâ Carullah, *a.g.e.*, s. 38.
221 Mûsâ Cârullah, *a.g.e.*, s. 40-41.
222 Kâdı Iyaz, *a.g.e.*, 2/6.
223 Kâdı Iyaz, *a.g.e.*, 2/8-9.

şüphesiz Allah'a itâat etmiştir; bana isyan eden de, hiç şüphesiz Allah'a isyan etmiştir."[224] buyrulmaktadır.

Kur'ân'da, Hz. Peygamberin, bilhassa inananlar için Allah'ın büyük bir lütfu olduğu belirtilmekte, ona iman, ona itâatla irtibatlandırılmakta; yine, insanlar için en güzel bir örnek şahsiyet olarak gösterilmekte, ona, insanlara tebliğ edip öğretmesi için Kur'ân'ın yanında çoğu yerde sünnet anlamına gelen hikmetin de verildiği tesbiti yapılmakta, vahiy sâdece Kur'ân ile sınırlandırılmamakta, pek çok yerde Hz. Peygambere itâat, Allah'a itâatla birlikte zikredildiği gibi, münferit olarak da ona itâatın lüzumu vurgulanmaktadır. Bununla birlikte hiç şüphesiz sünnet, hiçbir zaman Kur'ân seviyesinde kabul edilmemiş, ilk sırada daima Kur'ân yer almış, sünnete ondan sonra yer verilmiştir.[225]

Peygamberin yolu, Allah'ın yoludur; peygamberin izinde bulunmak demek, ilâhî prensiplerin aydınlık ikliminde yürümek demektir. Dolayısıyla sünneti kabul etmemek, onu hayattan dışlamak veya ona başkaldırmak, Allah'a isyanla aynı mânâya gelir. Allah, insanlar içinden her şeyi kusursuz ve arızasız aksettirecek nezîh bir rûhu seçiyor, insanlara emirlerini onunla gönderiyor, o da getirdiği bu emirleri yorumlarıyla açıklıyor, önümüze seriyor.[226] Hz. Peygamber: "Başkaldıran, serkeşlik eden müstesnâ, ümmetimden herkes cennete girer" buyurmuşlar; ashâb-ı kirâmın: "Başkaldıran, serkeşlik eden kimdir, Yâ Resûlellah!" diye sorması üzerine de: "Bana itâat eden cennete girer; bana isyan edense muhakkak başkaldırmış

---

224 Buhârî, *Ahkâm* 1; *Cihâd*, 109; Nesâî, *Bey'ât* 27, *İstiâze* 49; İbn Mâce, *Mukaddime* 1; *Cihâd* 39; Ahmed b. Hanbel, 2/253, 270, 313, 386.

225 Güngör, Mevlüt, *Kur'ân'ın Hz. Peygamberin Sünnetine Verdiği Değer*, Ebedî Risâlet Sempozyumu 1, s. 342.

226 Gülen, *Sonsuz Nûr*, 2/302.

ve serkeşlik etmiş olur." cevabını vermişlerdir.[227] Demek ki Hz. Peygambere iman, aynı zamanda ona itâatı gerektiriyor; ona itâat ise, getirdiği prensiplere uymak ve söylediği şeyleri kabul etmekle mümkün oluyor.[228]

Resûlullah'a uymak, hrıstiyanların Hz. Îsâ hakkında iddia ettikleri gibi, tanrılığa ortak olmak demek değildir. Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) sırf Allah'ın Resûlü, görevlendirdiği peygamberi, dininin tebliğcisi, hidâyetinin ve emirlerinin bildiricisi ve habercisi olduğundan dolayı, yine sırf Allah için uymak ve izinden gitmektir. Hasılı Allah'a itâat ile Resûlü'ne itâat arasında karşılıklı bir gereklilik vardır. Fakat bunda Allah gibi sevmekle, Allah için sevmek arasındaki büyük farkı görmezlikten gelip gözardı etmemek gerekir. Bu, Allah'a şirk ve küfürdür.[229]

18. Âhirette Şâhid Olması

Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) özelliklerinden birisi de, kıyâmet gününde hem diğer insanlara, hem de ümmetine şâhit olmasıdır. O, umûmî mânada bir şâhittir.

يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا "*Ey şanlı Peygamber! Biz seni insanlar hakkında şahid, müjdeci, uyarıcı olarak gönderdik.*" (Ahzâb, 33/45) âyetine göre o, Allah'ın birliğine şâhit, Allah'a nasıl kulluk edileceğine delil gösterilecek örnek ümmetin, tasdik, yalanlama, uymak veya uymamak gibi durumlarına, amellerine,

---

227 Buhârî, *İ'tisâm* 2; Ahmed b. Hanbel, 2/361.

228 Sünnet ve ona uymakla ilgili daha geniş malumat için bkz: Ebû Şehbe, Muhammed, *Sünnet Müdâfaası*, (Çev: Mehmed Görmez, M. Emin Özafşar); Kardâvî, Yûsuf, *el-Merciiyyetü'l-Ûlyâ fi'l-İslâm li'l-Kur'ân'i ve's-Sünne*; Itr, Nûreddin, *es-sünnetü'l-Mutahharatü ve't-Tahaddiyât*; Abdullah el-Hûlî, İbrâhim Muhammed, *es-Sünnetü Beyânen Li'l-Kur'ân*, Muhammed el-Cebrî, Abdu'l-Müteâl, *Hücciyyetü's-Sünne*; Sibâî, Mustafa, *es-Sünnetü ve Mekânetuhâ fi't-Teşrîi'l-İslâmî.*

229 Elmalılı, *a.g.e.*, 2/343-344.

yarın âhirette ilâhî huzurda tanıklık edecek bir şâhit[230] olduğu gibi, aynı zamanda diğer ümmetlerin şâhitleri olan peygamberlerine de şâhittir:

فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلاَءِ شَهِيدًا [٤١] يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّى بِهِمُ الْأَرْضُ وَلاَ يَكْتُمُونَ اللهَ حَدِيثًا "*Ey Resûlüm! Her ümmetten haklarında tanıklık edecek bir şahid (Peygamber) celbettiğimizde ve seni de bütün onlara (ümmetine) şahit olarak getirdiğimizde, bakalım onların hali nice olacak? İşte o gün dini inkâr edip Resûle isyan edenler, yerin dibine girmek, yerle bir olmak isteyecekler. Onlar hiçbir sözlerini hiçbir kabahatlerini Allah'tan gizleyemezler.*" (Nisâ, 4/41-42),

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَى هَؤُلاَءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ "*Gün gelir, her ümmetten kendilerine birer şahit getiririz. Seni de ümmetin üzerine bir şahit olarak getirip dinleriz. Ey Resûlüm, işte sana bu kutlu Kitabı indirdik ki her şeyi açıklasın, doğru yolu göstersin, Allah'a teslimiyetle itaat edecek olanlara, rahmetin ve müjdenin ta kendisi olsun.*" (Nahl, 16/89).

Âhirette, diğer ümmetlerin hepsi, kendi peygamberlerinin tebliğlerini inkâr edecekler. Cenâb-ı Hakk, muhâkeme icabı, o peygamberlerden, tebliğ ettiklerine dair belge isteyecek, nihayet Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmeti huzura getirilecek ve onlar şâhitlik edecekler. Diğer ümmetler, siz bunları nereden biliyorsunuz? diyecekler. Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmeti de: "Bunu bize Allah, kitabının ve gönderdiği hak peygamberin diliyle bildirdi." diye cevap verecekler. Bunun üzerine Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) getirilecek, kendisinden ümmeti sorulacak, tezkiye edilmeleri istenecek, o

---

230 Bkz: Şevkânî, *a.g.e.*, 4/288; Ebu's-Suûd, *a.g.e.*, 7/107-108; Elmalılı, *a.g.e.*, 6/323; Tâhir b. Âşûr, *a.g.e.*, 22/52.

da ümmetinin adâletine ve doğru söylediğine şehâdet edecek ve onları açıkça tezkiye edecektir.[231] Şu âyetler de, bu durumu anlatmaktadır:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنتَ عَلَيْهَا إِلاَّ لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنقَلِبُ عَلَىعَقِبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلاَّ عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللهُ وَمَا كَانَ اللهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ "Ve işte böylece Biz sizi örnek bir ümmet kıldık ki insanlar nezdinde Hakk'ın şahitleri olasınız ve Peygamber de sizin hakkınızda şahit olsun. Senin arzulayıp da şu anda yöneldiğin Kâbe'yi kıble yapmamızın sebebi, sırf Peygamberin izinden gidenlerle ondan ayrılıp gerisin geriye dönecekleri meydana çıkarmaktır. Gerçi bu oldukça ağır bir iştir, ancak Allah'ın doğru yola erdirdiği kimseler için mesele teşkil etmez. Allah imanınızı zayi edecek değildir. Çünkü Allah insanlara karşı pek şefkatlidir, çok merhametlidir." (Bakara, 2/143),

وَجَاهِدُوا فِي اللهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمْ الْمُسْلِمينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلاَةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللهِ هُوَ مَوْلاَكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ "*Allah yolunda gereği gibi cihad edin. Sizi insanlar içinde bu emanete ehil bulup seçen Odur. Din konusunda, Size hiçbir zorluk da yüklemedi. Haydin öyleyse babanız İbrahim'in milletine ve yoluna! Bundan önce de, bu Kur'ân'da da, size müslüman adını veren O'dur. Ta ki Resûl size şahid olsun siz de diğer insanlar nezdinde Hakkın şahitleri olasınız. Haydi namazı hakkiyle ifa edin, zekâtı verin ve Allah'a sımsıkı bağlanın. O sizin biricik Mevlanız, Efendinizdir. Ne güzel Mevla ve ne güzel Yardımcıdır O!*" (Hacc, 22/78).

---

[231] Buhârî, *Tefsîr* 2/13.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), âhirette yapacağı bu şâhitliği hatırladığı zaman, çok müteessir oluyordu. İbn Mes'ûd'un rivâyetine göre: Bir gün Allah Resûlü bana: "Kur'ân oku da dinleyeyim" dedi. Ben de: "Yâ Resûlellâh! Kur'ân sana nâzil olup dururken, ben sana nasıl Kur'ân okurum?" dedim. "Ben başkasından dinlemeyi severim" buyurdular. Bunun üzerine Nisâ sûresinin başından okumaya başladım ve: "Her ümmetten bir şâhit, seni de bunlara şâhit getirdiğimiz zaman nice olur."[232] âyetine gelmiştim ki "Yeter yeter" dediler. Döndüm baktım, Resûlullah ağlıyor ve gözlerinden yaşlar akıyordu.[233]

19. Makâm-ı Mahmûd'un Verilmesi

"Makâm-ı Mahmûd", yüce bir makamdır ki, orada bütün insanlar, Resûlullah'ın şefâatıyla acele hesapları görülüp, çok uzun bir beklemeden kurtulup, ebedî rahata kavuştuklarından, Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) şükranlarını arzederler. Bazıları da "Makâm-ı Mahmûd"u, kısaca makâm-ı şefâat diye tarif etmişlerdir.[234] Müfessirlerin,

عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا "*Böylece Rabb'inin seni Makam-ı Mahmûda eriştireceğini umabilirsin.*" (İsrâ, 17/79) âyetinde geçen "Makâm-ı Mahmûd"dan kasdedilen şeyin, şefâat makamı olduğu hakkında ittifakları vardır.[235]

Nitekim Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu âyetle ilgili olarak: "Bu, üzerinde, ümmetime şefâat edeceğim bir makamdır."[236] Bu-

---

232 Nisâ 4/41.

233 Buhârî, *Tefsîr* 4/9; Müslim, *Müsâfirûn* 247-248.

234 İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, 1/437; Tâhir b. Âşûr, *a.g.e.*, 15/185; Tabâtabâî, *a.g.e.*, 13/172.

235 Taberî, *Tefsîr*, 15/179; Râzî, *Tefsîr*, 21/26; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 5/101; Zuhaylî, *Tefsîr*, 15/146-147.

236 Ahmed b. Hanbel, 2/441, 528.

yurmuşlardır. Âyetin lafzı da bu anlamı ihsas ettirmektedir. Zîra insan, ancak başkası kendisini medh-ü senâ ettiği zaman, övülmüş olur. Hamd ise ancak bir iyiliğe karşı yapılır. Binâenaleyh âyette geçen "Makâm-ı Mahmûd"un, kendisinde, Hz. Peygamberin, bazı kimselere iyilikte bulunup, o insanların bu iyilikten ötürü, onu medhettikleri bir makam olması gerekir. Bu iyiliğin, Resûlullah'ın, dini tebliği ve onu öğretmesi olduğu düşünülemez. Çünkü bu, zaten mevcuttur. O zaman âyette geçen: "Böylece Rabb'inin seni Makam-ı Mahmûda eriştireceğini umabilirsin." ifadesi bir ümit vermedir. Halbuki kişiyi, zaten kendisinde mevcut bulunan bir şey va'dederek, onda arzu uyandırmak mümkün değildir. Binâenaleyh, kendisinden ötürü teşekkür edilecek bu iyiliğin, insanlara bilahare ulaşacak bir iyilik olması gerekir. Bu ise, Resûlullah'ın, Yüce Allah'ın huzurunda ümmetine şefaatçi olmasıdır.[237]

Hz. Peygamberin (sallallâhu aleyhi ve sellem) şefâatıyla ilgili olarak, hadis kitaplarında pekçok hadis vardır. Bunlardan sâdece birisini aktarmakla iktifa edeceğiz. Resûlullah şöyle buyurdular: "Kıyamet günü insanlar, cemaatler halinde olacaklar. Her ümmet kendi peygamberini takip edip: "Ey falan! Bize şefâat et, ey falan! Bize şefâat et! diyecekler. Sonunda şefâat etme işi bana kalacak. İşte "Makâm-ı Mahmûd" budur.[238] Şefâat meselesi tartışmalı bir konu olup, bazı kimseler Kur'ân-ı Kerim'deki bazı âyetlere bakarak, bunun olamayacağını söylemişlerdir. Ancak büyük bir çoğunluk, şefâatın hak olduğunu ve özellikle de Resûlullah'ın şefâtının ümmeti hakkında gerçekleşeceği konusunda ittifak halindedirler.[239]

---

237 Râzî, *Tefsîr*, 21/26.

238 Buhârî, Tefsîr-u sûre (17) 11.

239 Şefâatın leh ve aleyhindeki deliller için bkz: Yiğit Yılmaz, Ergene Mehmet, *Çağdaşlık mı? İnhiraf mı?* s. 77-119.

20. Ümmetinin En Hayırlı Ümmet Olması

Son peygamber Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisine âit birtakım hususiyetlerinin olduğu gibi, ona gerçek mânâda ümmet olan insanların da, bazı meziyetlerinin olması normaldir. Bu meziyetlerin onlara verilmesi, diğer ümmetlere bir haksızlığın yapıldığı anlamına gelmez. Haksızlık, ancak birisinin hakkı olan bir şeyi engellemekten dolayı meydana gelir. Ümmet-i Muhammed'e verilen ise, Allah'ın bir lütfu ve ihsanıdır. Kur'ân, bu ümmeti en hayırlı ümmet olarak tavsif etmiş; ancak hayırlı olmanın da şartlarını belirtmiştir:

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنْ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمْ الْفَاسِقُونَ "*Ey Ümmet-i Muhammed! Siz insanların iyiliği için meydana çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz: İyiliği yayar, kötülüğü önlemeye çalışırsınız, çünkü Allah'a inanırsınız. Ehl-i Kitap da bu imana gelseydi, elbette kendileri için iyi olurdu. İçlerinden iman edenler varsa da ekserisi dinden çıkmış fasıklardır.*" (Âl-i İmrân, 3/110).

Burada Cenâb-ı Hakk, bu ümmetin, en hayırlı bir ümmet olduğu hükmünü vermiş, bunun arkasındanana da emr-i bi'l-ma'ruf, nehy-i ani'l-münker ve imanı zikretmiştir. Binâenaleyh en hayırlı ümmet olma, bu ibadetlerin mevcudiyetine bağlanmıştır.[240]

Bunun yanında, ümmet-i Muhammed'in faziletiyle ilgili şu âyetleri de zikretmek mümkündür:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنتَ عَلَيْهَا إِلاَّ لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنقَلِبُ عَلَىعَقِبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلاَّ عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللّٰهُ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ "*Ve işte böylece Biz sizi örnek bir ümmet kıldık*

240 Râzî, *Tefsîr*, 8/157; Tabâtabâî, *a.g.e.*, 3/431.

ki insanlar nezdinde Hakk'ın şahitleri olasınız ve Peygamber de sizin hakkınızda şahit olsun. Senin arzulayıp da şu anda yöneldiğin Kâbe'yi kıble yapmamızın sebebi, sırf Peygamberin izinden gidenlerle ondan ayrılıp gerisin geriye dönecekleri meydana çıkarmaktır. Gerçi bu oldukça ağır bir iştir, ancak Allah'ın doğru yola erdirdiği kimseler için mesele teşkil etmez. Allah imanınızı zayi edecek değildir. Çünkü Allah insanlara karşı pek şefkatlidir, çok merhametlidir." (Bakara, 2/143),

وَجَاهِدُوا فِي اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمْ الْمُسْلِمينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلاَةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللّٰهِ هُوَ مَوْلاَكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ *"Allah yolunda gereği gibi cihad edin. Sizi insanlar içinde bu emanete ehil bulup seçen Odur. Din konusunda, Size hiçbir zorluk da yüklemedi. Haydin öyleyse babanız İbrahim'in milletine ve yoluna! Bundan önce de, bu Kur'ân'da da, size müslüman adını veren O'dur. Ta ki Resûl size şahid olsun siz de diğer insanlar nezdinde Hakkın şahitleri olasınız. Haydi namazı hakkiyle ifa edin, zekâtı verin ve Allah'a sımsıkı bağlanın. O sizin biricik Mevlanız, Efendinizdir. Ne güzel Mevla ve ne güzel Yardımcıdır O!"* (Hacc, 22/78). Hz. Peygamber de ümmetiyle ilgili olarak: "Benim ümmetim, insanların en hayırlısıdır."[241] buyurmuşlardır.

"Ey Ümmet-i Muhammed! Siz insanların iyiliği için meydana çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz" ifadesiyle ilgili olarak şu yorumlar yapılmıştır: 1. Sizler, Allah'ın ilminde en hayırlı ümmettiniz. 2. Sizler, sizden önce gelmiş geçmiş ümmetler içerisinde, en hayırlı ümmet olarak anılıyordunuz. 3. Sizler, Levh-i Mahfûz'da en hayırlı ümmet olarak tavsif edilmiştiniz. 4. Siz, iman ettiğiniz ve emir bi'l-ma'rûfu yerine getirdiğiniz sürece, insanlar için en

---

241 Ahmed b. Hanbel, 1/158.

hayırlı ümmet olursunuz. 5. Siz, iman ettiğinizden beri en hayırlı ümmetsiniz.[242] Ayrıca hayırlı olma özelliğinin, sâdece Hz. Peygamber zamanında yaşayan insanlar için değil, aynı zamanda ondan sonra gelen ve bu özellikleri taşıyan herkes için geçerli olduğu söylenmiştir.[243]

21. Hayatına ve Beldesine Yemin Edilmesi

Kur'ân-ı Kerim'de, meleklere, Hz. Peygambere (sallallâhu aleyhi ve sellem) , Güneş'e, Ay'a, geceye, değişik beldelere vs. yemin edildiğini görmekteyiz. Bir şeye yeminin, ya faziletinden, ya faydasından,[244] ya da onun büyük bir delil olmasından[245] dolayı yapıldığı ve aynı zamanda yemin edilen şeyin te'kidi, ta'zimi veya onda bulunan öğüt, ibret, fayda, zarar gibi şeylere dikkatlerin çekilmesi kasdedildiği üzerinde durulmuştur.[246] Bazıları da: "Cenâb-ı Hakk'ın mahlukatına yemin etmesinin sebebi, onun, söylenilen söze bir delil teşkil etmesidir ki, bu da, nazarları yer ve gökte cereyan eden şeylere çekmek ve onları, Allah'ın kâinattaki san'atının inceliklerine yönlendirmek şeklinde olur." demişlerdir.[247]

Kur'ân-ı Kerim'de, Hz. Peygamberin de hayatına yemin edildiğini görmekteyiz:

لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ "*(Resûlüm!) "Hayatın hakkı için onlar, kendilerini öylesine kaybetmişlerdi ki sarhoşlukları içinde sürünüp gitmekte idiler.*" (Hicr, 15/72). Burada onun hayatına

---

242 Zemahşerî, *a.g.e.*, 1/400; Râzî, *Tefsîr*, 8/154; Kurtubî, *a.g.e.*, 4/170; Şevkânî, *a.g.e.*, 1/369; Âlûsî, *a.g.e.*, 4/27.

243 Ebu's-Suûd, *a.g.e.*, 2/71; Âlûsî, *a.g.e.*, 4/27-28.

244 Zerkeşî, *a.g.e.*, 3/42; Suyûtî, *İtkân*, 2/1050.

245 İbn Kayyım el-Cevziyye, Şemsüddin Ebû Abdillah, *et-Tıbyân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, s. 6; Mennâu'l-Kattân, *a.g.e.*, s. 292.

246 Bekir İsmâil, *Dirâsât fî Ulûmi'l-Kur'ân*, s. 366.

247 Şehhâte, Abdullah Mahmûd, *Ulûmu'l-Kur'ân*, s. 185.

yeminin edilmesi, onun yüce makamına ve üstünlüğüne bir işarettir ki, böyle bir yemin, ondan başka hiç kimsenin hayatı adına yapılmamıştır. Şüphesiz ki onun hayatı, İlâhî nimetlerin en büyüğüdür.[248] Ve bu yeminle Allah, insanlara Resûlullah'ın kendi yanındaki yeri ve değerini bildirmek istemiştir.[249]

Hz. Peygamberin kendi hayatına yemin edilmesinin yanında, bir de beldesine yemin edilmiştir ki:

لاَ أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ [١] وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ "*Bu şanlı belde hakkı için, Senin bu beldeye girişin hakkı için.*" (Beled, 89/1-2). Burada da Hz. Peygamberin (sallallâhu aleyhi ve sellem) faziletinin büyüklüğünü gösterme ve bir yerin şerefinin, o yerde bulunanların şerefi ile ilgili olduğunu bildirme mânâsı vardır.[250] Aynı zamanda şu âyetlerde de, Resûlullah'ın son derece ta'zim, takdir ve yüceltildiğini görmemiz mümkündür:

وَالضُّحَى [١] وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى [٢] مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى [٣] وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْأُولَى [٤] وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى "*Güneşin yükselip en parlak halini aldığı kuşluk vaktine. Sükûnete erdiği dem geceye yemin olsun ki: Ey Resûlüm, Rabb'in seni terketmedi, sana darılmadı da. Elbette senin için her zaman, işin sonu, başından daha hayırlıdır. Elbette Rabb'in sana ileride öyle ihsan edecek, ta ki sen de Ondan ve verdiğinden razı olacaksın.*" (Duhâ, 93/1-5),

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىوَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىإِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى "*İnmekde olan yıldıza andolsun ki, arkadaşınız Muhammed şaşırmadı, azıtmadı da. O, kendi arzusuna göre söylemiyor. O Kur'ân, ancak vahyolunan bir vahiydir.*" (Necm, 53/1-4),

---

248 İbn Kayyım el-Cevziyye, *a.g.e.*, s. 269; Suyûtî, *İtkân*, 2/1050; Hattâb b. Dıhye, *a.g.e.*, s. 41-42; Bekir İsmâil, *a.g.e.*, s. 365.

249 Zerkeşî, *a.g.e.*, 3/42; Şehhâte, *a.g.e.*, s. 184.

250 Zuhaylî, *a.g.e.*, 30/245; İbrâhim Molla, Halil, *Mie Hasle Min Hısâli'r-Resûl*, s. 31.

يس [١] وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ [٢] إِنَّكَ لَمِنْ الْمُرْسَلِينَ [٣] عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ "*Yâ sîn, Hikmetli Kur'ân'a andolsun: Sen elbette gönderilen resûllerdensin, Dosdoğru yol üzerindesin.*" (Yâsîn, 36/1-4),

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ [١] مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ [٢] وَإِنَّ لَكَ لأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ [٣] وَإِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ "*Nûn. Kalem ve ehl-i kalemin satırlara dizdikleri ve dizecekleri şeyler hakkı için. Rabb'inin lütfuyla, deli değilsin. Hem kesilmez hiç senin ecrin, mükâfatın! Ve Sen pek yüksek bir ahlâk üzerindesin!*" [33, 21] (Kalem 68/1-4).

22. Kadir Gecesinin Verilmesi

Resûlullah'a ve dolayısıyla onun vesilesiyle ümmetine verilen Îlâhî ihsanlardan biri de, bin aydan daha hayırlı olan kadir gecesinin verilmesidir:

إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ [١] وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ [٢] لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ [٣] تَنَزَّلُ الْمَلاَئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ [٤] سَلاَمٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ "*Biz Kur'ân'ı indirdik Kadir gecesi. Bilir misin nedir Kadir gecesi? Bin aydan daha hayırlıdır Kadir gecesi! O gece Rabb'lerinin izniyle Ruh ve melekler, her türlü iş için iner de iner... Artık o gece bir esenliktir gider...Tâ tan ağarana kadar.*" (Kadr, 97/1-5). Sûrede belirtilen gecenin bin aydan daha hayırlı olması, Cenâb-ı Hakk'ın Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve ümmetine bir lütfu ve ihsânıdır. Bu üstün gösterme için en az olarak bin adedinin ölçü olarak gösterilmesi tahsis için değil, çoğaltmak içindir. Böyle iken, bir seneden veya bin asırdan denilmeyip de uzunca yaşamış bir insanın ömrüne bedel olan "bin ay" deyip özellikle ay ile ifade olunmasının sebebiyle ilgili farklı rivâyetler vardır.[251]

[251] Elmalılı, *a.g.e.*, 9/340. Bu rivâyetler için bkz: Taberî, *Tefsîr*, 30/329-330; Vâhidî, *a.g.e.*, s. 461; Kurtubî, *Tefsîr*, 20/131-133; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 8/463-464; Suyûtî, *Esbâbu'n-Nüzûl*, s. 349.

23. Cenâb-ı Hakk Tarafından Savunulması

Daha önce gönderilen peygamberler, kavimleri tarafından bazı ithamlarla karşı karşıya kalmışlardır. Meselâ Hz. Nûh, kavmi tarafından dalâletle itham edilmiş:

قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينَ *"Halkının söz sahibi yetkilileri: "Biz Seni besbelli bir sapıklık içinde görüyoruz" dediler."* (A'râf, 7/60), o ise kendisinin dalâlette olmadığını, ancak âlemlerin Rabb'i tarafından gönderilen bir resûl olup, onlara nasîhat ve İlâhî rîsâleti tebliğ etmek için vazifelendirildiğini söylemiştir:

قَالَ يَاقَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِين *"Ey kavmim!" dedi, bende hiçbir dalalet yok, fakat ben Rabbulâlemin tarafından size bir elçiyim."* (A'râf, 7/60).

Hz. Hûd'un kavmi, onun sefih ve yalancı olduğunu ileri sürmüşler; o da kendisinin sefih olmadığını söylemiştir:

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنْ الْكَاذِبِينَ قَالَ يَاقَوْمِ لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ *"Kavminin kâfir yetkilileri: "Biz seni bir çılgınlık, bir beyinsizlik içinde bocalar görüyoruz ve senin yalancılardan biri olduğunu düşünüyoruz." "Ey halkım! dedi, bende çılgınlık, beyinsizlik yok, fakat ben sadece Rabbulâlemin tarafından size bir elçiyim."* (A'râf, 7/66-67)

Firavn, Hz. Mûsâ'yı sihirbazlıkla suçlamış, buna karşılık olarak Hz. Mûsâ da Firavn'un helâk olacağını söylemekle cevap vermiştir:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ فَاسْأَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ جَاءَهُمْ فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ إِنِّي لأَظُنُّكَ يَامُوسَى مَسْحُورًا [١٠١] قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنزَلَ هَؤُلاَءِ إِلاَّ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ بَصَائِرَ وَإِنِّي لأَظُنُّكَ يَافِرْعَوْنُ مَثْبُورًا *"Musa'ya, açık açık dokuz mûcize, açık belge verdik. İşte İsrailoğullarına sor: Musa kendilerine geldiğinde Firavun ona: "Bana bak Musa!" dedi,*

"ben senin büyülendiğini zannediyorum." Musa da şöyle cevap verdi: "Pek iyi bilirsin ki bu âyetleri, birer belge olmak üzere, indiren göklerin ve yerin Rabb'inden başkası değildir. Ey Firavun, ben de senin mahvolduğunu zannediyorum." (İsrâ, 17/101-102). Bütün bu ithamlarda dikkatimizi çeken şey, yapılan ithama, o peygamberin bizzat kendisinin cevap vererek, savunmasını kendisinin yapmasıdır.

Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) de kavmi tarafından birtakım ithamlara maruz kalmış, ancak bütün bu ithamlar karşısında, onu bizzat Cenâb-ı Hakk'ın kendisi savunmuş ve onlara cevaplar vermiştir. Meselâ Resûlullah'a kâhin, mecnûn, şâir dediklerinde, onlara Yüce Allah cevap verdiğini ve elçisini savunduğuru görürüz:

وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ *"Şunu da bilin ki, içinizden biri olan bu arkadaşınız deli değildir."* (Tekvîr, 81/22),

فَلاَ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ [٣٨] وَمَا لاَتُبْصِرُونَ [٣٩] إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ [٤٠] وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلاً مَا تُؤْمِنُونَ [٤١] وَلاَ بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلاً مَا تَذَكَّرُونَ [٤٢] تَنزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ *"Yok, yok! gördüğünüz ve göremediğiniz âlemlere yemin olsun ki! Bu Kur'ân, pek kerim bir Resûlün sözüdür. O, bir şairin sözü değildir, inanmanız ne de az sizin! O bir kâhinin sözü de değil! Ne de az düşünü-yorsunuz! O, Rabbülaleminden indirilen bir derstir."*(Hâkka, 69/38-43),

فَذَكِّرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلاَ مَجْنُونٍ *"Ey Resûlüm, sen irşad ve nasihatına devam et. Sen Rabb'inin ihsanı sayesinde kâfirlerin iddia ettikleri gibi kâhin de değilsin, deli de değilsin."* (Tûr, 52/29),

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلاَّ ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ *"Biz Resûl'e Kur'ân öğrettik, şiir öğretmedik, o zaten ona yaraşmaz. O sırf bir irşâd ve parlak bir Kur'ân'dır."* (Yâsîn, 36/69)

24. Teheccüd Namazının Ona Has Olması

Resûlullah'a has olan hususlardan biri de, Teheccüd namazıdır. "Teheccüd", kelime anlamı itibariyle uyanmak, uykuyu terketmek demektir.[252] Geceleyin bir miktar uyku uyuduktan sonra kalkılp kılındığı için böyle isimlendirilmiştir. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) beş vakit namaza ilave olarak bir de bu namazı kılardı. Ve bu namaz ümmete değil, sadece Resûlullah'a farzdır. Bu namzla ilgili olarak Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır:

وَمِنْ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا "*Sana mahsus bir namaz olmak üzere gecenin bir kısmında kalkıp Kur'ân oku, teheccüd namazı kıl. Böylece Rabbinin seni Makam-ı Mahmûda eriştireceğini umabilirsin.*" (İsrâ, 17/79)

Âyetten de açıkça anlaşıldığı üzere Cenâb-ı Hakk elçisine, ona has bir namaz olarak "teheccüd"ü kılmasını emretmiştir. Âyette geçen نَافِلَةً لَكَ ifadesi, asıl olana ilave edilen, onun üzerinde fazla olan, farz olana eklenen şey[253] anlamına gelmektedir.

Teheccüd namazının Hz. Peygambere farz olup-olmamasıyla ilgili iki farklı görüş vardır. Bazı âlimler bu namazın başlangıçta Resûlullah'a farz olduğunu, ancak daha sonra farziyyetinin kaldırılarak, bir nâfile olarak kaldığını söylemektedirler. Diğer bir kısım âlimler de bu farziyyetin onun hayatı boyu devam ettiğini söylemişlerdir. Bunlara göre âyetteki: نَافِلَةً لَكَ "sırf senin için nâfile olarak" ifadesinin anlamı: "O namaz, diğer beş vakit namaza ilave olarak sadece sana farz kılındı. Binâenaleyh sen, bu namaz ile, ümmetine temayüz ettin" şeklinde olur. Bu görüşü şu şekilde desteklemek de mümkündür: Âyetteki وَمِنْ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ "gecenin bir kısmında kalkıp teheccüd namazı kıl." ifadesi kipiyle gelmiştir. Bu da farziyyeti ifade

252 Râgıb, a.g.e.; s. 536.
253 Râgıb, a.g.e.; s.503.

eder. Dolayısıyla bu namazın Hz. Peygambere (sallallâhu aleyhi ve sellem) farz olması gerekir.[254]

Âyette bu ibadetin Resûlullah'a farziyyeti bildirilirken نَافِلَةً لَكَ ifadesinin kullanılmasındaki incelikle ilgili olarak, şu güzel nükte de kayda değer: Cenâb-ı Hakk, Resûlullah'ın geçmiş-gelecek bütün günahlarını bağışlamıştır. Binaenaleyh onun, farzların dışında yaptığı her ibadetinin, günahlarının affedilmesinde herhangi bir etkisi yoktur. Onun ibadetlerinin etkisi, derecelerinin artmasında ve mükafaatının çoğalmasındadır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu ibadetlerinden maksadı, fazla mükafaat almadır. İşte bundan dolayı, onun fazladan yaptığı ibadetlere "nâfile" denilmiştir. Ancak ümmeti böyle değildir. Zira onların affedilmesi gereken günahları vardır. Bu günahların affedilmesi için, böyle nâfile ibadetler yapmaya muhtaçtırlar.[255] İster nâfile, ister farz olsun, Resûlullah bu ibadeti yapmış, ümmeti de bir sünnet olarak bu ibadete devam etmişlerdir.

25. Mehirsiz Evlilik

İslâm'a göre bir erkek bir kadınla evlendiği zaman erkek, "mehir" olarak isimlendirilen bir bedel verme mecburiyetindedir. Kadın, dilediği takdirde bundan vaz geçip bağışlayabilir. Ancak kadın dilemezse, erkeğin bunu mutlaka vermesi gerekir. Bu, kadının kendisine ait bir mal hükmündedir. Ancak bu hükümden Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) istisna tutulmuştur ve bu istisna da sadece ona aittir. Yani onun hasaisindendir. Ahzâb sûresindeki şu âyet bu durumu bildirmektedir:

---

[254] Râzî, *Tefsîr*, 21/25-26.
[255] Râzî, *Tefsîr*, 21/26.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللاَتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالاَتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلاَ يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللهُ غَفُورًا رَحِيمًا "*Ey Peygamber, Biz, şu gruplara dahil kadınları sana helal kıldık: Mehirlerini verdiğin eşlerin, Allah'ın sana ganimet olarak verdiği elinin altındaki cariyeler, seninle beraber hicret eden amca kızların, hala kızların, dayı ve teyze kızların. Bir de kendisini mehir istemeksizin Peygambere hibe eden ve Peygamberin de kendisini nikâhlamak istediği mümin kadını, diğer müminlere değil, sadece sana mahsus olmak üzere helal kıldık. Bizim, müminlerin eşleri ve ellerinin altındaki cariyeler hakkında gerekli kıldığımız mehir gibi hususlar, zaten malumumuz olup onları bildirmiştik. Hibe yoluyla mehirsiz evlenmeyi sana mahsus kılmamız, nikâh konusunda senin için bir güçlük olmaması içindir. Allah Gafurdur, Rahimdir.*" (Ahzâb, 33/50)

Âyete göre Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), diğer kadınlarla mehir ve nikahla evlendiği halde, kendisini Allah Resûlü'ne hîbe eden (bağışlayan) kadınla evlenmesinde mehir şartı kaldırılmıştır. Mehir şartı kaldırıldığına göre, şahid ve veli izni gibi durumlar da kaldırılmış demektir. Mehrin kaldırılmasındaki hikmeti de Yüce Yaratıcı, şerefli elçisine herhangi bir sıkıntının olmaması olarak beyan buyurmuştur. Zaten her şeyini muhtaçlara harcayan Resûlullah'ın, bir de böyle bir mükellefiyetle karşı karşıya kalması ona meşakkat vererebilirdi. Rahmeti sonsuz Yüce Yaratıcı da, bu muafiyetle onu, böyle bir meşakkatten kurtarmış oluyırdu.

Şüphesiz asr-ı saadette, Allah Resûlü gibi şerefli bir peygamberle, hiçbir karşılık beklemeksizin evlenmek isteyen pekçok

kadın vardı. Bunun böyle olduğunu Hz. Âişe'nin (radıyallahu anhâ) şu rivayetinden de anlamak mümkündür:

Ben, kendilerini Allah Resûlü'ne bağışlayan kadınları kıskanırdım. Hiç kadın kendisini bağışlar mı? derdim. Fakat Allah (celle celâluhû):

تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلاَ يَحْزَنَّ وَيَرْضَوْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللهُ عَلِيمًا حَلِيمًا *"Ey Peygamber, eşlerinden dilediğini boşarsın, dilediğini yanında tutarsın. (Ric'i talakla) boşayıp ayırdığını da yanında tutmak istersen, bunda sana bir vebal yoktur. Bu hal onların sevinmeleri, mahzun olmamaları, yaptığın muameleden hepsinin hoşnud olmaları yönünden daha münasiptir. Allah kalplerinizde olan her şeyi bilir. Allah Alimdir, Halimdir."* (Ahzâb, 33/51) âyetini indirince, ona şöyle dedim: "Rabb'in senin isteklerini nasıl da çabuk kabul ediyor!" dedim.[256]

Âyette aynı zamanda, bazı şartlara bağlı olarak cevaz verilen dörde kadar evlilik sınırlamasından, Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) istisna tutulduğu da anlaşılmaktadır. Bununla ilgili olarak Kur'ân-ı Kerim'de:

وَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَى فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلاَثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَى أَلاَّ تَعُولُوا [٣] وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا *"Himayeniz altındaki yetim kızlarla evlenince haklarını gözetemeyeceğinizden, adaleti sağlayamayacağınızdan endişe ederseniz, onlarla değil, size helal olup arzu ettiğiniz diğer kadınlarla ikişer, üçer veya dörder olmak üzere evlenin. Eğer bu takdirde de aralarında adaleti gerçekleştirmekten endişe ederseniz bir*

---

256 Buhârî, *Tefsîr* 33.

kadınla veya elinizin altında olan cariyelerle yetinin. Bu durum, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır." (Nisâ, 4/3). buyrulmaktadır. Burada müminlere tavsiye edilen tek evliliktir. Şartların zorlamasıyla bunun dörde kadarına cevaz verilmiştir. Ancak Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), çeşitli hikmetlere mebnî Cenâb-ı Hakk tarafından kendisine dörtten fazla olması konusunda müsaade edilmiştir.

Resûlullah'ın bu evliliklerini, birkısım art niyetli kişilerin ele aldığı gibi değerlendirmek, o yüce Peygamberi tanıyamamak demektir. Ve aynı zamanda Cenâb-ı Hakk'a karşı da büyük bir saygısızlıktır. O, evliliklerini, arzularını tatmin için değil, içinde değişik maslahatların bulunduğu hikmetlerden dolayı yapmıştı. Hz. Peygamberin (sallallâhu aleyhi ve sellem) evliliklerini şu yönleriyle ele alabiliriz:

1. Eğitim ve Öğretime Yönelik Maksatlar

a. İslâm dîni, en son dindir. Dolayısıyla evrensel olup, bütün insanların ihtiyaçlarına cevap verecek kapasiteye sahip olması lazımdır. Bunun için de, hayatın bütün yönlerine dair bir kısım, prensipler getirmelidir. Ev hayatı, aile hayatı, gece hayatı, evdeki münasebetler vs. hepsi açık bir şekilde ortaya konmalıdır ki, insanlar sorularına cevap bulabilsinler. Aksi takdirde, pek çok yönü bilinmeyen, muğlak kalan bir din olur ki, bunun evrensel olması düşünülemez. Böyle olabilmesi için de, bu dini tebliğ eden peygamberin hayatı, uygulamaları, sözleri, evde tek başına kaldığı zaman ki tutumları, en ince noktasına kadar bilinmeli ve daha sonra gelecek olan insanlara aktarılmalıdır.

Yukarıda dile getirdiğimiz şeyin tahakkuk edebilmesi için, peygamber hanesinde farklı bir değil, birkaç kişinin bulunması zarureti ortaya çıkmaktadır. İşte bunlar da ancak ve ancak O'na en çok yakın olma avantajına sahip olan, hanımları olabilir. İşte

Allah Resulü bu ihtiyacı göz önüne alarak birden fazla kadınla evlenmeyi tercih etmiştir.

b. Kadınlık alemine dair hükümleri öğrenmek için, çoğu zaman Peygamberin hanımları vasıtalık yapıyorlardı. Sayılarının fazla oluşu, vasıtanın genişlemesine, peygamberle daha fazla görüşmeyi ve kadınların kolayca İslâm'ı öğrenmelerine vesile oluyordu. Akraba ve yaş münasebetiyle onların her biriyle ülfet eden bir topluluk vardı. Birkaç kadın olmasaydı, bütün kadınların hususiyetlerini kavramak mümkün olmayacaktı. Böyle olmasaydı ümmet, zevceleri vasıtasıyla peygamberden rivayet edilen binlerce hadisi işitemezdi. Böylece binlerce hüküm, çözümsüz kalacak ve bilinmeyecekti.

c. İslâm Dininde birçok noktalar vardır ki, Peygamberimizin bunları doğrudan doğruya kadınlara izah etmesine imkan yoktu. Bunlar kadınların harimine ait idi. Onun için Hz. Peygamberin hanımları tarafından izah olunuyordu. Pek çok hadîs, kadınlar tarafından peygamberimize sorulan birçok suallerin, Allah Resulü tarafından zevcelerine havale olunduğunu göstermektedir.

d. Sünnet, İslâm Peygamberinin sadece sözlerinden ibaret değildir. Bunun yanında O'nun hal ve hareketleri, bazı durumlardaki takrirleri de sünnet sayılmaktadır. Ve bunlar da sözlü sünnet gibi sayılıp, inananlar tarafından birer hayat düstûru olarak kabul edilme mükellefiyeti vardır. İşte burada da devreye yine O'nun zevceleri girmektedir.

e. Zevceler arasında, yaşlı, orta yaşlı ve gençler bulunması itibariyle, bu devre ve dönemlerin hepsine ait çeşitli ahkam vaz'ediliyor. Ve bizzat Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hânesi içinde bulunan bu pâkize zevceler sayesinde tatbik imkanı buluyordu.[257]

---

[257] Şahin, M.Abdulfettah, *Asrın Getirdiği Tereddütler*, 1/87.

f. Her kabileden aldığı kadın, O'nun hayatında ve irtihalinden sonra, kendi cemaati arasında çok ciddi dîni hizmete vesîle olabiliyor; uzak yakın bütün akrabalarına, zâhir ve bâtın-ı Ahmediye (sallallâhu aleyhi ve sellem) hususunda tercümanlık yapıyordu. Bu sayede O'nun kabilesi de, kadın ve erkeğiyle, Kur'ân'ı, tefsîri, hadîsi ondan öğreniyor ve dinin ruhuna vakıf olabiliyordu.[258]

g. Allah Resulü, yaşlı, genç ve orta yaşlı kadınlarla evlendi. Çünkü her yaşın kendisine has problemleri vardır. Resûlullah'ın yaşayış tarzını, her yaşa uygun cevabını ümmete nakletmek ve insan için gerekli olan her şeyi onlara aktarmak, nübüvvetin asil bir görevidir ki, bu da yine hanımları vesilesiyle yerine getirilebilmiştir.

2. Topluma Yönelik Maksatlar

a. Hz. Peygamberin evlendiği kadınların pek çoğu dul, kimsesiz ve yetimlerle başbaşa kalmış kimselerden ibaretti. Kocası ölen, çocuklarıyla başbaşa kalan bir hanımın durumunu birazcık hayal edecek olursak, meselenin ne denli önemli olduğunu anlarız. Toplumu meydana getiren bu fertlerin yardımına koşulmalı, ellerinden tutulmalıydı. Onlar da bir kısım mahrumiyetlerden kurtarılmalıydı. İşte bu noktada, Hz. Peygamber devreye giriyor, bu kimsesizlerin kimsesi oluyor ve onların ellerinden tutuyordu.

b. Toplumda, kimsesiz ve dul kadınların yardımına koşmak suretiyle, daha sonra gelen ve aynı şartlarla yüz yüze kalacak olan insanlara, bu mevzuda nasıl davranılması gerektiğini, cemiyetteki böyle bir problemin nasıl çözülebileceğini, bizzat uygulayarak göstermiş oluyordu.

[258] Şahin, M.Abdulfettah, *Asrın Getirdiği Tereddütler*, 1/87-88.

c. Allah Resûlü'nün bazı hanımlarla evlenmesinde, cemiyete ait gözetteği bazı hususlar vardır. Hz. Ebûbekr ve Hz. Ömer'in kızlarıyla evliliğinde, Kureyş ile daha yakın bir bağ kurulmuş oluyordu. Böylece Kureyşin yakınlaşması sağlanmış oluyor, o dönemde güçlü olan akrabalık hisleri devreye sokularak, İslâma ısınmaları sağlanıyor, kalplerin, bu da'vet etrafında çarpması yeğleniyordu.

d. Hz. Âişe, Resûlullah'ın insanlar arasında ençok sevdiği, islama hiç tereddütsüz giren, vefatından sonra da yerine geçecek olan Hz. Ebûbekr'in biricik kızıydı. Ebûbekr'in (radıyallahu anh) yaptığı bir sürü fedakarlık karşısında, O'nun kızını almak suretiyle O'na en güzel bir mükafaat vermiş oluyordu. Yine aynı düşünceyi, Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) kızı Hafsa'da (radıyallahu anhâ) da görmemiz mümkündür.

3. Teşrîi (kanun koyma) Maksatlar

a. Resûlullah'ın çok evlilik hikmetlerinden birisi de, yeni bir kısım hükümlerin konmasına yöneliktir. Öteden beri cahiliye toplumunda yerleşmiş bazı yersiz âdetler vardı. Bunların ortadan kaldırılması, yenilerinin ortaya konması gerekiyordu. Bunu da ancak Allah Resulü yapabilirdi. Çünkü böyle bir şeye başkalarının kalkışması mümkün değildi.

Buna misal olarak, başkasını oğul edinmeyi verebiliriz. İslâm öncesi arap adetlerinden birisi de, evlatlık edinmeydi. Onlara göre bu âdet, öteden beri tevarüs eden örfi bir uygulama olarak telakki ediliyordu. Birisi başkasının çocuğunu evlatlık alıyor, kendi öz evladıymış gibi kabul ederek, miras, talak, evlenme yasağı vs. pek çok konuda onu, öz evlat muamelesine tabi tutuyordu.

Resûlullah da islamdan önce Zeyd b. Hârise'yi evlatlık edinmişti. Herkes onu, Zeyd b. Muhammed diye çağırıyordu. Ancak aslı astarı olmayan bu geleneğin kaldırılması gerekiyordu. İşte

Zeyd'in boşadığı Hz. Zeynep ile yapılan evlilikle, bu batıl adet ortadan kaldırılmış oluyordu.

b. Bunun yanında bir de, azatlı köleden boşanmış bir hanımla evlenilerek, kölelerin de birer insan olduğu, her yönden diğer insanlara eşit olabileceği, şayet boşanmışlarsa, onların boşanılan bu hanımlarıyla evlenmede hiçbir sakıncanın olmadığı gösterilmiş oluyordu.

4. Siyasi Maksatlar

a. İslâm Peygamberinin bazı evlilikleri ise, siyasi amaçlıdır. Bu evliliklerle pekçok kabilenin İslâm etrafında bir araya gelmesi sağlanmıştır. Yaratılış gereği olarak şu bir gerçektir ki; kişi, bir kabile veya aileyle evlilik bağı kurduğunda, o kabile veya aileyle aralarında ister istemez bir yakınlaşma ve sevgi meydana geliyor. Aradaki düşmanlıklar kalkıyor, kin ve nefretler siliniyor, yerini sevgi ve hoş görü alıyor.

Bu gerçeği çok iyi bir şekilde bilen, insan sarrafı Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu vesileyle onları islama yaklaştırmayı yeğlemiştir. Meselâ Cüveyriye binti Hâris, Safiyye binti Huyeyy ve Remle binti Ebî Süfyan (radıyallahu anh) ile evlilikleri bu kabildendir. Bu üç annemiz de, toplumda ağırlığı olan kişilerin kızlarıdır. Cüveyriye ile Safiyye'nin (radıyallahu anhâ) babaları, Yahûdilerin reisleri durumundadırlar. Bunlarla evlenince yahudilerle arada akrabalık bağı kurulmuş, onlarla daha yakın temas sağlanmış ve bu vesileyle pek çoğunun İslâm'la şereflenmesine sebep olunmuştur.

Yine Ebû Süfyan'ın kızı Remle ile olan evlilikte de aynı durum söz konusudur. Bununla taş yürekli, müslümanların azılı düşmanı Ebû Süfyan yumuşamış, müslümanlık karşısında teslîm-i silah ederek, islâm dinine girmiş ve Emevî'lerle yakınlık kurulmuş oldu.

b. Bazı kimselerin kalbinde peygambere karşı öyle bir kin ve nefret yerleşmişti ki, evlilik bağı olmasaydı, bu kinin gitmesine imkan yoktu. Böylece evlilik bağı sayesinde, Allah'ın farz kıldığı peygamber sevgisi doğmuştur.

c. Daha sonraki dönemlerde de bu metod, çoğu kimse tarafından kullanılmıştır. Osmanlı tarihine baktığımızda bunun pek çok örneğini bulmamız mümkündür. Padişah hanımlarını incelersek görürüz ki, onlardan bir kısmı, yabancı milletlere mensuptur. Ancak diğer devletlerle daha yakın ilişki kurmak, oralarda aleyhimize olacak bazı durumlardan doğru ve hızlı bir şekilde haber almak vs. gibi düşüncelerle padişahlar, bu hanımlarla evlenmiş, böylece devlet ve milletçe büyük faydalar elde edilmiştir.

d. Müslümanların zayıf olduğu dönemlerde ise bu silah, tam tersine kullanılmıştır. Düşmanlarımız, verdikleri hanımlarla, içimizdeki en gizli devlet sırlarını, stratejilerini öğrenmiş, hedeflerine kısa yoldan varmayı başarmışlardır.

e. Bugün bile, müslüman diyeceğimiz devletlerdeki, devleti teşkil eden üst tabakanın, hatta devlet başkanlarının hayatlarına bakacak olursak, pek çoğunun hanımının İngiliz, Fransız, Alman vs. asıllı olduğunu görürüz ki, bu da güçlü devletlerin zayıflara uyguladıkları bir tür elde etme stratejisidir.

Ancak Allah Resulü, bunu her zaman için müspet yönde kullanmış, bu vesileyle onların İslâm'a girmelerini, dolayısıyla dünya ve ukbâ saadetlerini sağlamıştır.

Bu mevzu ile ilgili olarak Akkad'ın değerlendirmesini de vererek, konuya son verelim: "Bazı müsteşriklerin "Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) dokuz kadınla bir anda evlenmesi, cinsel arzusunun aşırılığına bir delildir." demelerine karşılık şöyle deriz:

Sizler, hiç evlenmeyen Îsâ'yı (aleyhisselâm), cinsel arzusunun yetersizliğiyle nitelemediğiniz gibi, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), dokuz kadınla evli olduğundan onu, cinsi arzusunun aşırılığı ile nitelememeniz lazımdır. Biz, her şeyden önce büyük bir insanın, kadını sevip, ondan faydalanmasında bir sakınca görmüyoruz. Bu fıtrî bir ihtiyaç olup, ayıp sayılmaz. Canlı mahlukatın fıtratında en köklü his, erkek ile dişinin bir araya gelip birleşmeleridir. Bu his, canlı yaratıkların hepsinde mevcuttur. Ancak sevgi mecrasını değiştirerek, haddini aşması ve insanı işinden alıkoyup, uğrunda, manası olmayan bir takım şeyleri teklif etmesi, fıtratın değişmesine vesile olur. Her huyun aşırılığı ayıp sayıldığı gibi, bu aşırılık ta ayıp sayılır. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yaptığı şeyleri bilen kimse, kadının, büyük veya küçük herhangi bir işten alıkoyduğunu diyebilir mi?

Hayatında ve ölümünden sonra, Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) daveti ve İslâm Devleti tarihinden daha büyük bir tarih yapan kim vardır? Kim diyebilir ki, bu, meşgul olan bir kimsenin işidir. Büyük bir işe kendini verip, Resûlullah'ın ulaştığı seviyeye kim yetişebilmiştir?

Çocuk iken hissine mağlup olmadığı gibi, gençliğinde de cahiliyetin her şeyi mübah gördüğü bir zamanda diğer gençler gibi şehvetine ayak uydurmadı. Belki temizlik, emniyet, ciddiyet ve vakar ile şöhret bulmuştu. Sonra İslâm'a davet ettikten sonra, O'nu sevmeyenler ve aleyhinde propaganda yapanlar ve ayıbını araştıranlar dahi bu hususta onu ayıplayacak birşey söylemediler. Ey cemaat! Gelin şu gence bakın, düne kadar kadınlarla şöyle oturup kalkıyor, şunu bunu yapıyordu, bugün de, temizliğe iffete ve şehveti terk etmeğe davet ediyor. Sayılmayacak kadar düşmanı olduğu halde, asla böyle bir söz söylemediler. Böyle bir sözün yeri olsaydı, binlerce kişi bunu, ağzına dolayacaktı.

Hakkında propaganda yapıp, iftiraya yeltenenler, bütün incelikleriyle bize açıklanan evlilik hayatının bütün gerçeklerini unutmuşlardı. Sadece O'na iftira etmek için, mana ve maksadını değiştirecek bir tek şey söylediler. Çok kadınla neden evlendi?

Fakat gençliğinde temizlik ve iffet ile meşgul olduğunu, cahiliyet devrinde, gençlerin mübah ve normal saydıkları bütün lezzet ve şehvetlere hiçbir zaman yanaşmadığını unuttular.

Yirmibeş yaşına gelinceye kadar, mübah olan evliliğe dahi istekli olmadığını, halbuki evlilik, sevimli, soylu aile ve kızlar arasında yeri olan her genç için, kolay olduğu gibi, kendisi için de kolay olduğunu unuttular.

Yirmibeş yaşındayken evlendiği zaman, kırk yaşındaki bir hanımla evlendiğini, elli küsür yaşına gelinceye kadar bir tek hanımla, yani Hz. Hatice ile yetindiğini unuttular.

Bazı soyları bağdaştırmak veya himaye etmek için evlendiğini, güzellik ve şehvetin asla söz konusu olmadığını unuttular.

Şehvet ve hissine mağluptur diye niteledikleri zatın, birçok günlerinde arpa ekmeğine dahi doymadığını ve birçok imkanlara sahip olduğu ve onları memnun etmek gayet kolay ve ağır bir şey olmadığı halde, zevcelerini memnun etmek için kanaat ve iktisadın ötesine gitmediğini unuttular.

Bir arada bulundurduğu zevcelerin sayısı, tarihçe sabit olduğu gibi, bu gerçeklerin de tarihçe sabit olduğunu unuttular.

Peygamberi lekelemek, O'na iftira etmek ve gerçekten ayrılmak için, bütün bunları unuttular. Halbuki gerçeği arayıp, söylemek ve hatıra getirmek isteselerdi, bunları görmeleri, görmezlikten gelmelerinden daha kolaydı."[259]

---

[259] Akkad, Abbas Mahmud, *Abkariyyetü Muhammed*, s. 98 vd.

Buraya kadar söylediklerimizden anlaşılmaktadır ki, Hz. Peygamberin evliliklerinin her birisi, ayrı bir gayeye mebnidir. O, asla bir kadın düşkünü değildir. Pek çok kadınla evlenmesi ve bu evliliklerin hepsini gayet arızasız bir şekilde götürmesi dahi, O'nun peygamberlik delillerinden bir tanesini teşkil etmektedir.

NETİCE

Bu küçük çalışmada alemlere rahmet olan Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hasaisini ele aldık. Buradaki hasaisin de sadece Kur'ân-ı Kerim'de açıkça belirtilenleri üzerinde durduk. Yapılan çalışmadan da anlaşıldığı üzere Yüce Allah, hikmeti gereği peygamberleri birbirlerinden farklı kılmış, Hz. Muhammedi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise âdeta daha bir farklı kılmıştır.

Evet O, bir beşerdir. Beşer olması, bizim açımızdan önemlidir ve gereklidir de. O, beşeri özellikleri taşımaktadır. Bu anlamda teklife muhataptır, güç ve kuvveti sınırlıdır, ölümlüdür, o da hasta olmuştur, bilgisi, Allah'ın bildirdiği ile sınırlıdır. Diğer bazı peygamberlerin olduğu gib o da, Cenâb-ı Hakk tarafından birtakım tatlı îkazlara muhatap olmuştur, tebliğ ve davetini tamamlamış bir peygamberdir ve Yüce Yaratıcı ona kendi isimlerinden bazılarını vermiştir.

Fakat onun diğer bir yönü vardır ki, değil insanlar, diğer peygamberler dahi bu yönüne ulaşamazlar. Zira onun bu yönünde Cenâb-ı Hakk'ın ona çok önemli bazı hasletleri verdiğini görmekteyiz. Bu anlamda son peygamber olması, risaletinin evrenselliği, nübüvvetinin cinleri de kapsaması, hanımlarının

mü'minlerin anneleri olması, geçmiş-gelecek günahlarının affedilmiş olması, kendisine inanmaları noktasında diğer peygamberlerden söz alınması, Kevser'in verilmesi, ganimetlerin helal kılınması, âlemlere rahmet olması, ehl-i kitap tarafından bilinmesi, tebliğ ettiği dinin kıyamete kadar korunması teminatının verilmesi, İsrâ ve Mi'râc'ın ona has olması, Kur'ân'da kendisine ismiyle hitap edilmemesi, Resûlullah'ın, Allah'ın bir lütfu olası, değişik zamanlarda meleklerin yardım etmesi, kendisiyle görüşülmeden önce sadaka verilmesi, kendisine itaatın Allah'a itaat olması, âhirette insanlığa şahit olması, Makam-ı Mahmûd'un verilmesi, ümmetinin en hayırlı ümmet olması, hayat ve beldesine yemin edilmesi, Kadir gecesinin verilmesi, Cenâb-ı Hakk tarafından savunulması, teheccüd namazının sadece ona farz kılınması ve kendisini hibe eden kadınlarla mehirsiz olarak evlenmesi ona ait hasletlerdendir.

Demek ki, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir beşer, ancak hususiyetleri olan bir beşer. Bir peygamber, ancak hiçbir peygamber de bulunmayan özelliklere sahip bir peygamberdir. Ona sevgimizde, saygımızda, onun âsârına sahip çıkmada bu özellikleri göz ardı etmemeli, en azından Allah Teâlâ'nın verdiği değeri ondan esirgememeliyiz.

BİBLİYOGRAFYA

Abduh, Muhammed, *Mecelletü'l-Menâr*, (Reşid Rıza'nın Tefsîru'l-Fâtiha'sının sonunda), ez-Zehrâ Li'l-A'lâmi'l-Arabî, Kâhire 1988

Abdulbâki, Muhammed Fuad, *el-Mu'cemu'l-Müfehres Li Elfâzi'l-Kur'ân'il-Kerîm*, Çağrı Yayınları, İst 1984

Abdulhalim Mahmûd, Ali, *Âlemiyyetü'd-Da'veti'l-İslâmiyye*, Dâru'l-Vefâ, Kâhire 1992

Abdullah el-Hûlî, İbrâhim Muhammed, *es-Sünnetü Beyânen Li'l-Kur'ân*, eş-Şeriketü'l-Arabiyye Li't-Tıbâati ve'n-Neşr, Kâhire 1993

Ahatlı, Erdinç, *Hasâisu'n-Nebî*, TDİA, Hasâisu'n-Nebî Maddesi.

Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Beyrut ts

Akkad, Abbas Mahmud, *Abkariyyetü Muhammed*

Albayrak, Halis, *Kur›ân›da İnsan-Gayb İlişkisi*, Şûle Yayınları, İst. 1993

Âlûsî, Şihâbuddin es-Seyyid Mahmûd, *Rûhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîmi ve's-Seb'il-Mesânî*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arâbî, Beyrut 1985

Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1990

Bekir İsmâil, Muhammed, *Dirâsât fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Menâr, Kâhire 1991

Bennâ, Ahmed b. Muhammed, *İthâf-u Fudalâi'l-Beşer bi'l-Kırâeti'l-erbeate aşera*, (Nşr: Şa'ban Muhammed İsmâîl), Âlemü'l-Kütüb, Beyrut 1987.

Beyhakî, Ebûbekr Ahmed b. Hüseyn, *Delâilü'n-Nübüvve*, Beyrut 1985

Bilmen, Ömer Nasûhî, *Hukûk-u İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, Bilmen Basım ve Yayın Evi, İst. ts

Buhârî, Ebû Abdillah Muhammed b. İsmâil , *el-Câmi'u's-sahîh*, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İst. ts.

Cessâs, Ebûbekr Ahmed b. Ali er-Râzî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, Dâr-u İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut 1985

Cezerî, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Yûsuf, *Tahbîru't-Teysîr fî Kırââti'l-Eimmeti'l-Aşera*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1983

Cürcânî, Şerif Ali b. Muhammed, *et-Ta'rîfât*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût 1988

Dâmeğânî, Hüseyn b. Muhammed, *Kâmûsu'l-Kur'ân*, Dâru'l-İlm Li'l-Melâyîn, Beyrut 1985

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. el-Fadl b. Behrâm, *Sünen*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.

Dâvûd, Abdulahad, *Tevrat Ve İncil'e Göre Hz. Muhammed*, (Çev: Nusret Çam), Nil A.Ş Yayınları, İzmir 1988

Derveze, Muhammed İzzet, *Sîretü'r-Resûl*, Mektebetü'l-Asriyye, Beyrût ts.

——, *Asru'n-Nebî*, (Çev: Mehmet Yolcu), Yöneliş Yayınları, İst. 1995

——, *Târîh-u Benî İsrâîl Min Esfârihim*

Ebü'l-Hattâb b. Dıhye, Mecdüddin, *Nihâyetü's-Sûl fî Hasâisi'r-Resûl Muhammed b. Abdullah*, (Nşr: Abdullah Abdulkadir Muhammed Nûr el-Fâdinî), Vezâretü'l-Evkâf, Katar 1995

Ebu'l-İzz, Ali b. Ali b. Muhammed, *Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1992

Ebû's-Suûd, Muhammed b. Muhammed el-İmâdî, *İrşâdu'l-Akl-is'Selîm ilâ Mezâyâ'l-Kurân'il-Kerîm*, Dâr-u ihyâi't-Türâsi'l-Arabî, *Beyrut ts.*

Ebû Dâvûd, es-Sicistâni, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, Çağrı Yayınları, İst. 1981

Ebû Şehbe, Muhammed, *Sünnet Müdâfaası*, (Çev: Mehmed Görmez, M. Emin Özafşar), Rehber Yayıncılık, Ankara 1990

Elmalılı, Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur›ân Dili*, Feza Gazetecilik A.Ş, ts

Eşkar,Ömer Süleyman, *er-Rusül ve'r-Risâlât*, Mektebetü'l-Felâh, Kuveyt 1985

Fârûkî, İsmail Raci, *İbrahimî Dinlerin Diyaloğu*, (Çev: Mesut Karaşahan), Pınar Yayınları, İst. 1993.

Fîrûzâbâdî, Mecdüddin Muhammed b.Yakub, *Kâmûsu'l-Muhît*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1993

——, *Besâir'u-Zevi't-Temyîz Fî Letâif'il-Kitâbi'l-Azîz*, Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut ts.

Gülen, M.Fethullah, *İnsanlığın İftihar Tablosu Sonsuz Nûr*, Feza Yayıncılık, İst. 1994

Güngör, Mevlüt, *Kur›ân›ın Hz. Peygamberin Sünnetine Verdiği Değer*, Ebedî Risâlet Sempozyumu 1, Işık Yayınları, İzmir 1993, s. 342.

Hadîdî, Muhammed Ebu'n-Nûrî, *İsmetü'l-Enbiyâ*, Mısır 1979

Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, (Çev: Salih Tuğ), İrfan Yayımcılık, İst. 1991

Hasan, Hasan İbrahim, *Siyasî -Dînî -Kültürel -Sosyal İslâm Tarihi*, (Ter: İsmail Yiğit, Sadrettin Gümüş), Kayıhan Yayınları, İst. 1985

Hâşimî, M.Ali, *Kur›ân'da Resûlullah*, (Çev: Nureddin Yıldız), Risâle Yayınları, İst. 1987

Işık, Emin, *Kur›ân›ın Getirdiği*, Hareket Yayınları, İst. 1974

——, *Örnek Aile Reisi Olarak Hz. Peygamber*, Ebedî Risâlet Sempozyumu 1, Işık Yayınları, İzmir 1993

Itr, Nûreddin, *es-Sünnetü'l-Mutahharatü ve't-Tahaddiyât*, Dâru'l-Felâh, Halep 1984

İbn Cumâa, Bedrüddîn Muhammed b. İbrâhim, *Ğurarü't-Tibyân fî Men Lem Yüsemme Fi'l-Kur'ân*, Beyrût 1990,

İbn Hişam, Cemâleddin Abdulmelik b. Hişam, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, (Neşr:Mustafa es-Sekâ vd.) Mısır ts.

İbn Kayyım el-Cevziyye, Şemsüddin Ebû Abdillah, *et-Tıbyân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1982

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâîl ed-Dımeşki, *Tefsîru'l-Kur'âni'l- Azîm*, Dâr-u Kahraman, İst.1992

——, *el-Füsûl fî Sîrati'r-Resûl*, Dâr-u İbn Kesîr, Beyrut 1992

İbn Mâce, Ebû Abdillah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, *Sünen*, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İst. ts.

İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrem, *Lisânu'l-Arab*, Beyrut 1990

İbn Mulakkin, Ebû Hafs Ömer, *Ğâyetü's-Sûl fî Hasâisi'r-Resûl*, Dâru'l-Beşâiri'l- İslâmiyye, Beyrut 1993

İbrâhim Molla, Halil, *Mie Hasle Min Hısâli'r-Resûl*, Mektebetü'z-Zehrâ, Kâhire 1986

İsbahânî, Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, Dâru'n-Nefâis, Beyrut 1991

İsfahânî, Ebu'l-Kâsım Hüseyn b. Muhammed, *el-Müfredât Fî Ğarîbi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, ts.

Kâdı İyâz, Ebu'l-Fadl el-Yehsubî, *eş-Şifâ Bi Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1988.

Kahraman, Ahmet, *Mukayeseli Dinler Tarihi*, Marifet Yayınları, İst. 1993

Kalacı, Muhammed Revvâs, *Dirâsetün Tahlîliyyetün Li Şahsiyyeti'r-Resûli Muhammed*, Dâru'n-Nefâis, Beyrut 1988

Kardâvî, Yûsuf, *el-Merciiyyetü'l-Ûlyâ fi'l-İslâm li'l-Kur'ân'i ve's-Sünne*, Mektebetü Vehbe, Kâhire ts

Kılavuz, A. Saim, *Anahatlarıyla İslâm Akâidi ve Kelâm'a Giriş*, Ensar Neşriyat, İst. 1987

Kurtubî, Ebû Abdillah Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Beyrut 1985

——, *et-Tezkira fî Ahvâli'l-Mevtâ ve Umûri'l-Âhirah*, Dâr-u ihyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, Kahire ts

Kutup, Seyyid, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, Dâru'ş-Şurûk, Kâhire 1988

Mansûr Fevzî, Muhammed Süleyman Selman, *Rahmetün Li'l-Âlemîn*, (Arapçaya Çev: Muktedî Hasan Yâsin el-Ezherî), Dâru's-Selefiyye, Bombay 1989

Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed el-Kaysî, *Tefsîru'l-Müşkil min Garîbi'l-Kurâni'l-Azîm Ale'l-Îcâz ve'l-İhtisâr*, Dâru'n-Nûri'l-İslâmiyyi, Beyrut 1988

Mennâu'l-Kattân, *Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd 1988

Mevdûdî, Ebu'l Alâ, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*,

Mübârekfûrî, Ebu'l-Ali Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerh-i Câmii't-Tirmizî*, Mektebetü's-Selefiyye,Medine 1967

Mübârekfûrî, Safiyyurrahmân, *er-Rahîku'l-Mahtûm*, Dâr-u İbn Kesîr, Beyrut 1991

Muhammed b. Alevî, el-Hüseynî, *Muhammed el-İnsânu'l-Kâmil*, Dâru'ş-Şurûk, Cidde 1984

Muhammed el-Cebrî, Abdu'l-Müteâl, *Hücciyyetü's-Sünne*, Mektebetü Vehbe, Kâhire 1986

Muhammed Hâlid, Hâlid, *İnsâniyyât-u Muhammed*, Dâru'l-Meârif, Kâhire ts.

Mûsâ Cârullah, *Kitâbu's-Sünne*, ts.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn b. Haccâc, *Sahîh-u Müslim*, Dâr-u İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut ts.

Nedvî, Ebu'l-Hasan Ali, *Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed*, (Çev: Abdulkerim Özaydın), İz Yayıncılık, ist. 1992

Nedvî, Seyyid Süleyman, *Asr-ı Saâdet Peygamber'imizin Tebliğât ve Ta'lîmâtı*, (Çev: Ali Genceli), Şamil Yayınevi, İst. 1985

——, *er-Risâletü'l-Muhammediyye*, Dâru's-Suûdiyye, Cidde 1984

Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali b. Bahr, *Sünenü'n-Nesâî*, Dâr-u İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut ts.

Nursi, Saîd, *Mesnevî-i Nûriye*, (Çev: Abdulmecid Nursî), Tenvir Neşriyat, İst. ts.

——, *Mektûbât*, Tenvir Neşriyat, İst. ts.

Râğıb, el- İsfehânî, *el-Müfredât*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut ts

Râzî, Fahruddin Muhammed b. Ömer b. Huseyn b. Hasan b. Ali et-Teymî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1990

——, *Peygamberlerin Masumiyeti*, (Çev: Hasan Fehmi Ulus), İlim Yayınları, İst. 198

Reşîd Rızâ, Muhammed, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut ts

Sâbûnî, Muhammed Ali, *en-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ*, Dâru'l-Kalem, Dımeşk 1989

Şahin, M.Abdulfettah, Asrın Getirdiği Tereddütler, TÖV Yayınları, İzmir 1989.

Şehhâte, Abdullah Mahmûd, *Ulûmu'l-Kur'ân*, Dâru'l-İ'tisâm, Kâhire 1985.

Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Fethu'l-Kadîr*, Dâru'l-Fikr, Kâhire 1963

——, *Neylü'l-Evtâr Min Ehâdîs-i Seyyidi'l-Ahyâr Şerh-u Munteka'l-Ehbâr*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut ts

——, *el-Fevâidu'l-Mecmûa fi'l-Ehâdîsi'l-Mevdûa*, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut 1987

Şevvâh İshâk, Ali, *Mâ zâ Havle Umûmiyyetü'r-Resûl*, Dâru's-selâm, Kâhire 1985

Şınkıtî, Muhammed Emîn b. Muhammed el-Muhtâr, *Edvâu'l-Beyân fî Îzâhi'l-Kur'ân bi'l-Ku'rân*, Metâbiu'l-Ehliyye, Riyad 1983

Sibâî, Mustafa, *es-Sünnetü ve Mekânetuhâ fi't-Teşrîi'l-İslâmî*, Kâhire 1966

Şiblî, Mevlânâ, *Asr-ı Saâdet*, (Çev: Ömer Rıza Doğrul), Eser Neşriyat ve Dağıtım, İst. 1978.

——, *Peygamberimizin Rûhâni Hayatı*, (Çev: Ömer Rıza), ts.

Soysaldı, Mehmed, *Kur›ân Semantiği Açısından İnaçla İlgili Temel Kavramlar*, Çağlayan Yayınları, İzmir 1997

Sülemî, İzz Abdulazîz b. Abdusselam, *Bidâyetu's-Sûl fî Tafdîli'r-Resûl*, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut 1986

Suyûtî, Celâleddîn Abdurrahmân, *el-Hasâisu'l-Kübrâ*; Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût 1985.

——, *Esbâbu'n-Nüzûl*, Dâr-u İbn-i Zeydûn, Beyrut ts,

——, *Müfhimâtü'l-Akrân fî Mübhemâti'l-Kur'ân*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrût 1986, s. 180

Tabâtabâî, Muhammed Hüseyn, *el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Müessesetü'l-A'lemî, Beyrut 1997

Tabbâra, Afîf Abdulfettah, *Me'al-Enbiyâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dâru'l-İlm Li'l-Melâyîn, Beyrut 1989

Taberî, İbn Cerîr, *Câmiu'l-Beyân An Te'vîl-i Âyi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Fikr, Beyrût 1995,

——, *Târîhu'l-Rüsul ve'l-Mülûk*, Dâru'l-Maârif, Kâhire ts.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *el-Câmi'u's-Sahîh*, (Neşr: Ahmed Muhammed Şâkir), el-Mektebetü'l- İslâmiyye, ts.

——, *Evsâfu'n-Nebî*, Dâru'l-Cîl, Beyrut ts.

Vâhidi, Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed en-Nîsâbûrî, *Esbâbu'n-Nüzûl*, Dâru'l-Islâh, Suud 1991

Yiğit, Yılmaz, Ergene, Mehmet, *Çağdaşlık mı? İnhiraf mı?* Kaynak A.Ş, İzmir 1994

Zemahşerî, Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâik-i ğavâmidi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîli fî Vucûhi't-Tenzîl*, Dâru'r-Reyyân, Kâhire 1987

Zerkeşî, Bedrüddin Muhammed b. Abdillah, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut ts.

Zuhaylî, Vehbe, *et-Tefsîru'l-Munîr*, Dâru'l-Fikr, Beyrût 1991